ÜLDKOHTU OTSUS (kuues koda)

17. detsember 2009 *

Kohtuasjas T-57/01,

Solvay SA, asukoht Brüssel (Belgia), esindajad: advokaadid L. Simont, P.-A. Foriers, G. Block, F. Louis ja A. Vallery,

hageja,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: P. Oliver ja J. Currall, keda abistas advokaat N. Coutrelis,

kostja,

mille ese on esimese võimalusena nõue tühistada komisjoni 13. detsembri 2000. aasta otsus 2003/6/EÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli 82 kohaldamise menetlust (juhtum COMP/

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

33.133 – C: naatriumkarbonaat – Solvay) (ELT 2003, L 10, lk 10), ja teise võimalusena nõue tühistada hagejale määratud trahv või vähendada seda,

ÜLDKOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja esimees A. W. H. Meij, kohtunikud V. Vadapalas (ettekandja) ja A. Dittrich,

kohtusekretär: ametnik K. Pocheć,

arvestades kirjalikus menetluses ja 26. juuni 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

1 Hageja Solvay SA on Belgia õiguse alusel asutatud äriühing, kes tegutseb farmaatsia-, keemia-, plasti- ja töötlemissektoris. Ta toodab muu hulgas naatriumkarbonaati.

2 Naatriumkarbonaat esineb looduses troonamaagina (looduslik sooda) või seda saadakse keemilise protsessi tulemusel (sünteetiline sooda). Looduslikku soodat saadakse troonamaagi peenestamise, puhastamise ja põletamise teel. Sünteetiline sooda tekib keedusoola ja lubja reaktsiooni tulemusel protsessis „ammoniaak – sooda", mille töötasid 1863. aastal välja vennad Solvayd.

3 Hageja sõlmis 7. veebruaril 1978 kolme Belgia klaasitootjaga, kes olid tema kolm peamist traditsioonilist klienti Belgias, viieks aastaks „kõiki vajadusi hõlmavad" lepingud, mis sisaldasid hindade kooskõlastamise tingimusi.

4 Nende lepingute suhtes alustati Belgia kohtutes Ameerika naatriumkarbonaadi tootja algatusel kohtumenetlust. Cour d'appel de Liège (Liège'i apellatsioonikohus), kes tegi otsuse kassatsioonikohtu poolt talle tagasi saadetud asjas, jättis 20. oktoobri 1989. aasta otsusega kõnealuse Ameerika tootja hagi rahuldamata.

5 Samal ajal alustas Euroopa Ühenduste Komisjon menetlust EÜ artikli 81 alusel. Ta teatas 21. oktoobri 1980. aasta kirjaga hagejale, milliseid lepingute osi ta pidas ühenduse konkurentsiõiguse seisukohast vaieldavateks. Ta märkis eelkõige, et ta ei saa nõustuda „kõiki vajadusi hõlmavate" või „kõigist vajadustest teatud protsenti hõlmavate" kokkulepetega, kuid ta lubab „mahulepinguid", kui need jätavad kliendile vabaduse oma vajaduste arvestatava osa katmiseks hankida teistelt tootjatelt. Komisjon määras tarnelepingute maksimaalseks kestuseks kaks aastat ja otsustas konkurentsiklausli kohta hinnangu anda edaspidi.

6 Hageja edastas 16. detsembril 1980 komisjonile kirja projekti, mis oli mõeldud tema siseriiklikele juhtkondadele ja mille eesmärk oli tagada, et viimased võtaksid kasutusele „mahulepingud" vastavalt juhistele, mis töötati välja komisjoni märkusi arvestades.

7 Komisjon andis 2. veebruari 1981. aasta kirjas hagejale teada, et 16. detsembri 1980. aasta kirjaprojektis sisalduvad juhised on kooskõlas sellega, kuidas ta palus naatriumkarbonaadi tarnelepinguid muuta. Ta väljendas siiski kahtlusi konkurentsiklausli osas, mida nimetatakse „Inglise klausliks", ning palus kolme Belgia klaasitootjaga sõlmitud lepinguid muuta.

8 Vastavalt komisjoni märkustele konkurentsiklausli kohta kohandas hageja kirja projekti ja saatis 19. veebruaril 1981 kirja oma erinevatele siseriiklikele juhtkondadele, paludes neid muuta klaasitööstusega sõlmitud mahulepinguid komisjoni märkuste kohaselt. Hageja teavitas 29. oktoobri 1981. aasta kirjaga komisjoni nende läbirääkimiste edenemisest, mida peeti klaasitööstusega selleks, et viia olemasolevad lepingud vastavusse ühenduse konkurentsiõiguse nõuetega.

9 Neil asjaoludel otsustas komisjon EÜ artikli 81 alusel alustatud menetluse lõpetada. Ta avaldas 5. veebruaril 1982 ka pressiteate, milles ta märkis, et hageja oli naatriumkarbonaadi sektoris oma tarnelepinguid muutnud, et viia need kooskõlla ühenduse konkurentsiõigusega.

10 Käesoleva kohtuasja esemeks olevate asjaolude asetleidmise ajal tegutses hageja naatriumkarbonaadi sektoris üheksas Euroopa riigis, st Saksamaal, Austrias, Belgias, Hispaanias, Prantsusmaal, Itaalias, Madalmaades, Portugalis ja Šveitsis asuvate turustamisüksuste vahendusel. Talle kuulusid ka tootmisüksused Saksamaal, Austrias, Belgias, Hispaanias, Prantsusmaal, Itaalias ja Portugalis.

11 Hageja kogu tootmisvõimsus oli 1987. aastal ligikaudu 4 miljoni tonni ja ta tootis Euroopas ligikaudu 3,7 miljonit tonni.

12 2. novembril 1988 komisjonile saadetud faksis, millel puuduvad nii kuupäev kui allkiri, kuid mille päises on hageja nimi, on märgitud, et 1988. aastal oli ülemaailmne naatriumkarbonaadi tootmise võimsus ligikaudu 37 miljonit tonni ja ülemaailmne naatriumkarbonaadi tarbimine ulatus ligikaudu 31 miljoni tonnini.

13 1988. aastal kuulus hagejale muu hulgas 52,5% Saksa turust, 96,9% Austria turust, 82% Belgia turust, 99,6% Hispaania turust, 54,9% Prantsuse turust, 95% Itaalia turust, 14,7% Madalmaade turust, 100% Portugali turust ja 76,1% Šveitsi turust.

14 1989. aastal tarbiti Euroopa Ühenduses naatriumkarbonaati ligikaudu 5,5 miljonit tonni, mille turuväärtus oli ligikaudu 900 miljonit eküüd.

15 Peale hageja olid ühenduse tootjad ajavahemikus 1987–1989 äriühingud Imperial Chemical Industries (edaspidi „ICI"), Rhône-Poulenc, AKZO, Matthes & Weber ning äriühing Chemische Fabrik Kalk (edaspidi „CFK") – Kali & Salzi tütarettevõtja, kes kuulus BASF-i kontserni.

16 Hageja kliendid olid klaasi-, keemia- ja metallurgiasektori ettevõtjad. Vaidlusaluste asjaolude asetleidmise ajal oli tema olulisim klient Saint-Gobain SA ja teised samasse kontserni kuuluvad äriühingud (edaspidi „Saint-Gobaini kontsern") ning seda mitte ainult naatriumkarbonaadi osas, vaid kõikide hageja tegevusalade osas. Kõnealusel kontsernil oli erinevates Lääne-Euroopa riikides tütarettevõtjaid, kes hankisid naatriumkarbonaati hageja siseriiklikelt haruüksustelt.

17 Ida-Euroopa riikidest imporditud kaup, mida maksustati ühendusse toomisel dumpinguvastase tollimaksuga, moodustas 1988. aastal 8,1% Saksa turust, 2% Austria turust, 2,1% Belgia turust, 1,4% Prantsuse turust ja 3% Itaalia turust.

18 Ka Ühendriikidest imporditud kaupa maksustati dumpinguvastase tollimaksuga, kuid osa impordist toimus siiski seestöötlemise protseduuri alusel. Ameerika soodaimport moodustas 1988. aastal 2,4% Belgia turust, 0,9% Prantsuse turust ja 3% Madalmaade turust ning ei hõlmanud Saksa turgu.

19 Komisjon tegi 5. aprillil 1989 AZKO, CFK, ICI, Matthes & Weberi, Rhône Poulenci ja Solvay juures nõukogu määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 alusel uurimise läbiviimise kohta otsuse (juhtum IV/33.133) (edaspidi „uurimise määramise otsus”), mis sisaldas muu hulgas järgmisi kaalutlusi:

„[Arvestades, et] komisjoni saadud teabest ilmneb, et tiheda naatriumkarbonaadi turg [ühenduses] on rangelt jagatud vastavalt riigipiiridele ning iga tootja piirab oma müüki ühenduses oma „kohaliku” turuga, see tähendab liikmesriigiga või liikmesriikidega, kus asuvad tema enda tootmiskeskused;

et Solvay, kellel on [ühenduses] seitse tehast, on ainus tootja, kes tarnib enamikesse liikmesriikidesse ja kes ei tarni üldse Ühendkuningriiki ega Iiri Vabariiki, mis on ICI-le jäetud alad;

et ICI ei näi [ühenduses] tarnivat väljapoole oma kohalikku turgu, milleks on Ühendkuningriik ja Iirimaa, ning teised tootjad näivad samuti piiravat oma tarneid oma traditsiooniliste siseriiklike turgudega;

et komisjoni valduses oleva teabe kohaselt on olemas erinevad hinnakirjad iga liikmesriigi kohta, kuid ostjad hangivad ainult siseriiklikult tootjalt, kuna tootjad ei soovi müüa teiste tootjate siseriiklikel turgudel;

et lisaks kohaldavad tootjad liikmesriikides, kus on mitu tootjat, identseid hinnakirju ja tõstavad hindu nii peaaegu üheaegselt kui ühtemoodi;

et on vaja tuvastada, kas [ühenduse] turu ilmne jäikus ja ilmne konkurentsi puudumine on [EÜ] artikli [81] tähenduses tootjatevaheliste keelatud kokkulepete või kooskõlastatud tegevuse tulemus;

et lisaks on vaja tuvastada, kas [EÜ] artikli [81] kohaldamisalasse kuuluda võivad kokkulepped laienevad kergele naatriumkarbonaadile, mida need kuus tootjat samuti valmistavad;

et igasugune keelatud kokkulepe või kooskõlastatud tegevus, mis hõlmab siseriiklike turgude üksteisest eraldamist ja/või hindade kooskõlastamist, võib endast kujutada [EÜ] artikli [81] rasket rikkumist ja et selle olemusest endast tuleneb, et seda rakendatakse äärmise salastatuse tingimustes;

et selleks, et võimaldada komisjonil tutvuda kõikide faktiliste asjaoludega, mis puudutavad võimalikke kokkuleppeid või kooskõlastatud tegevust ning asjassepuutuvate poolte isikut, tuleb teha otsus, millega kohustatakse ettevõtjaid alluma uurimisele vastavalt määruse nr 17 artikli 14 lõikele 3 […]”

20 Nendest kaalutlustest tulenevalt on uurimise määramise otsuse artiklis 1 sätestatud, et hageja ning tema Saksamaal ja Hispaanias asuvad tütarettevõtjad on „kohustatud alluma uurimisele, mis käsitleb […] nende võimalikku osalemist keelatud kokkulepetes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mis on vastuolus [EÜ] artikliga [81] ning mille tagajärjel on siseriiklikud turud üksteisest eraldatud ja toimub naatriumkarbonaadi hinna kooskõlastamine, [ning] ostjatega sõlmitud selliste ainuõiguslike ostulepingute rakendamist, mis võivad konkurentsi piirata või selle kõrvaldada ja tugevdada naatriumkarbonaadi turu jäikust [ühenduses]”.

21 Uurimise määramise otsuse alusel viis komisjon läbi uurimise mitme erineva ühenduses asuva naatriumkarbonaadi tootja juures. Ta võttis asjaomaste ettevõtjate ruumidest kaasa mitmesuguseid dokumente.

22 Komisjon saatis 21. juunil 1989 nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus [EÜ] artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3), asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsiooni artikli 11 alusel hagejale ning seejärel 8. juulil 1989 tema Saksa tütarettevõtjale informatsiooninõude, mis käsitles korraga nii EÜ artiklit 81 kui EÜ artiklit 82.

23 Komisjon otsustas 19. veebruaril 1990 alustada omal algatusel hageja, ICI ja CFK suhtes menetlust vastavalt määruse nr 17 artikli 3 lõikele 1.

24 Komisjon saatis 13. märtsil 1990 hagejale, ICI-le ja CFK-le vastuväiteteatise. Kumbki äriühing sai ainult vastuväiteteatise osa või osad, mis puudutasid temaga seotud rikkumisi ning millele olid lisatud asjassepuutuvad süüstavad tõendid.

25 Komisjon avas kõikide vastuväiteteatises käsitletud rikkumiste kohta üheainsa toimiku.

26 Käesoleva asja osas järeldas komisjon vastuväiteteatise IV jaotises „Solvay", et hageja oli kuritarvitanud turgu valitsevat seisundit, mis tal oli naatriumkarbonaadi turul Lääne-Euroopa mandriosas.

27 Hageja esitas 28. mail 1990 oma kirjalikud märkused vastuseks komisjoni esitatud etteheidetele.

28 Komisjon võttis 19. detsembril 1990 vastu otsuse 91/299/EMÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli [82] kohaldamise menetlust (IV/33.133 – C: naatriumkarbonaat – Solvay) (EÜT 1991, L 152, lk 21). Otsuses, mis tehti teatavaks 1. märtsi 1991. aasta kirjaga, tuvastas ta, et „[hageja] rikkus [EÜ] artikli [82] sätteid alates ligikaudu 1983. aastast kuni tänaseni tegevusega, mille eesmärk oli välistada konkurents või seda tunduvalt piirata ning mis seisnes […] klientidega selliste kokkulepete sõlmimises, mis kohustasid viimaseid hankima [temalt] kogu neil vajamineva sooda või väga suure osa sellest määramata või ülemäära pika aja jooksul[,] suurte hinnaalanduste ja muude rahaliste stiimulite pakkumises kliendi lepingulist põhikogust ületava lisakoguse alusel, et tagada, et klient hangib [temalt] kogu vajamineva sooda või suurema osa sellest, [ning] hinnaalanduste tegemises eeldusel, et klient on nõus hankima [temalt] kogu vajamineva sooda".

29 Vastavalt otsuse 91/299 artiklile 3 määrati „tuvastatud […] rikkumise eest [hagejale] trahv summas 20 miljonit eküüd".

30 Samal päeval võttis komisjon vastu otsuse 91/297/EMÜ, mis käsitleb EÜ artikli [81] kohaldamise menetlust (IV/33.133 – A: naatriumkarbonaat – Solvay, ICI) (EÜT 1991, L 152, lk 1) ja milles ta tuvastas, et „[hageja] ja ICI rikkusid [EÜ] artikli [81] sätteid seeläbi, et nad osalesid alates 1. jaanuarist 1973 vähemalt kuni käesoleva menetluse alustamiseni kooskõlastatud tegevuses, millega nad piirasid oma soodamüüki ühenduses nende kummagi siseturuga, st [hageja] puhul Lääne-Euroopa mandriosaga ning ICI puhul Ühendkuningriigi ja Iirimaaga". Hagejale ja ICI-le määrati kummalegi trahv summas 7 miljonit eküüd.

31 Samal päeval võttis komisjon vastu ka otsuse 91/298/EMÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli [81] kohaldamise menetlust (IV/33.133 – B: naatriumkarbonaat – Solvay, CFK) (EÜT 1991, L 152, lk 16) ja milles ta tuvastas, et „[hageja] ja CFK rikkusid [EÜ] artikli [81] sätteid seeläbi, et nad osalesid alates ligikaudu 1987. aastast kuni tänaseni turgude jagamise kokkuleppes, millega [hageja] tagas CFK-le Saksamaal sooda iga-aastase minimaalse müügikoguse, mis arvutati CFK 1986. aasta müügikoguse alusel, ning hüvitas CFK-le mis tahes puudujäägi, ostes temalt tagatud minimaalse müügikoguse saavutamiseks vajaliku koguse". Hagejale määrati trahv summas 3 miljonit eküüd ja CFK-le summas miljon eküüd.

32 Samal päeval võttis komisjon lisaks vastu otsuse 91/300/EMÜ, mis käsitleb EÜ artikli [82] kohaldamise menetlust (IV/33.133 – D: naatriumkarbonaat – ICI) (EÜT 1991, L 152, lk 40) ja milles ta tuvastas, et „ICI rikkus [EÜ] artikli [82] sätteid alates ligikaudu 1983. aastast kuni tänaseni tegevusega, mille eesmärk oli välistada konkurents või seda tunduvalt piirata ning mis seisnes […] suurte hinnaalanduste ja muude rahaliste stiimulite pakkumises lisakoguse alusel, et tagada, et klient hangib ICI-lt kogu vajamineva sooda või suurema osa sellest[,] selle tagamises, et kliendid nõustuvad hankima ICI-lt kogu või peaaegu kogu vajamineva sooda või piirama konkurentidelt ostmist kindlaksmääratud kogusega[, ning] vähemalt ühel

juhul hinnaalanduste ja muude rahaliste stiimulite pakkumises eeldusel, et klient on nõus hankima ICI-lt kogu vajamineva sooda". ICI-le määrati trahv summas 10 miljonit eküüd.

33 Hageja esitas 2. mail 1991 Üldkohtule hagi, mille ese oli nõue tühistada otsus 91/299. Samal päeval palus hageja ka tühistada otsused 91/297 ja 91/298. ICI palus 14. mail 1991 tühistada otsused 91/297 ja 91/300.

34 Üldkohus tühistas 29. juuni 1995. aasta otsusega kohtuasjas T-32/91: Solvay *vs.* komisjon (EKL 1995, lk II-1825, edaspidi „III Solvay kohtuotsus") otsuse 91/299 põhjusel, et kõnealuse otsuse kinnitamine toimus pärast selle teatavakstegemist, mis tähendab, et rikuti olulist menetlusnormi EÜ artikli 230 tähenduses.

35 Samal päeval tühistas Üldkohus ka otsuse 91/298 (otsus kohtuasjas T-31/91: Solvay *vs.* komisjon, kohtulahendite kogumikus ei avaldata, edaspidi „II Solvay kohtuotsus") hagejat puudutavas osas ning otsuse 91/300 (otsus kohtuasjas T-37/91: ICI *vs.* komisjon, EKL 1995, lk II-1901, edaspidi „II ICI kohtuotsus") vaidlustatud otsuste õigusvastase kinnitamise tõttu. Lisaks tühistas Üldkohus otsuse 91/297 (otsused kohtuasjas T-30/91: Solvay *vs.* komisjon, EKL 1995, lk II-1775, edaspidi „I Solvay kohtuotsus", ja kohtuasjas T-36/91: ICI *vs.* komisjon, EKL 1995, lk II-1847, edaspidi „I ICI kohtuotsus") nende kahe kohtuasja hagejaid puudutavas osas seetõttu, et oli rikutud õigust tutvuda toimikuga.

36 Komisjon esitas eespool punktis 35 viidatud II Solvay kohtuotsuse, eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsuse ja eespool punktis 35 viidatud II ICI kohtuotsuse peale apellatsioonkaebused, mis saabusid Euroopa Kohtu kantseleisse 30. augustil 1995.

37 Euroopa Kohus jättis 6. aprilli 2000. aasta otsustega kohtuasjas C-286/95 P: komisjon *vs.* ICI (EKL 2000, lk I-2341) ning liidetud kohtuasjades C-287/95 P ja C-288/95 P: komisjon *vs.* Solvay (EKL 2000, lk I-2391) rahuldamata apellatsioonkaebused eespool

punktis 35 viidatud II ICI kohtuotsuse, eespool punktis 35 viidatud II Solvay kohtuotsuse ning eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsuse peale.

38 Teisipäeval, 12. detsembril 2000 avaldas üks pressiagentuur pressiteate, mis oli sõnastatud järgmiselt:

„Euroopa Komisjon määrab kolmapäeval keemiatööstuse äriühingutele Solvay SA ja Imperial Chemical Industries plc […] trahvi Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise eest, teatas pressiesindaja sel teisipäeval.

Trahvid turgu valitseva seisundi väidetava kuritarvitamise eest naatriumkarbonaadi turul määrati algselt kümme aastat tagasi, kuid Euroopa kõrgeim kohus tühistas need menetluslikel põhjustel.

„Komisjon võtab kolmapäeval uuesti vastu sama otsuse, kuid korrektses vormis," teatas pressiesindaja.

Äriühingud ei vaidlustanud kunagi otsuse sisu. „Me võtame sama otsuse uuesti vastu," ütles ta."

39 Komisjon võttis 13. detsembril 2000 vastu otsuse 2003/6/EÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli 82 kohaldamise menetlust (COMP/33.133 – C: naatriumkarbonaat – Solvay) (ELT 2003, L 10, lk 10; edaspidi „vaidlustatud otsus").

40 Samal päeval võttis komisjon vastu ka otsuse 2003/5/EÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli 81 kohaldamise menetlust (COMP/33.133 – B: naatriumkarbonaat – Solvay, CFK) (ELT 2003, L 10, lk 1), ja otsuse 2003/7/EÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli 82 kohaldamise menetlust (juhtum COMP/33.133 – D: naatriumkarbonaat – ICI) (ELT 2003, L 10, lk 33).

41 Vaidlustatud otsuse resolutsioon on järgmine:

„Artikkel 1

Solvay […] rikkus [EÜ] artikli [82] sätteid alates 1983. aastast kuni ligikaudu 1990. aasta lõpuni tegevusega, mille eesmärk oli välistada konkurents või seda tunduvalt piirata ning mis seisnes:

a) klientidega selliste kokkulepete sõlmimises, mis kohustasid viimaseid hankima Solvaylt kogu neil vajamineva sooda või väga suure osa sellest määramata või ülemäära pika aja jooksul;

b) suurte hinnaalanduste ja muude rahaliste stiimulite pakkumises kliendi lepingulist põhikogust ületava lisakoguse alusel, et tagada, et klient hangib Solvaylt kogu vajamineva sooda või suurema osa sellest;

c) hinnaalanduste tegemises eeldusel, et klient on nõus hankima Solvaylt kogu vajamineva sooda.

Artikkel 2

Solvayle määratakse artikli 1 punktides b ja c nimetatud rikkumise eest trahv summas 20 miljonit eurot.

[…]”

42 Vaidlustatud otsus on koostatud peaaegu samas sõnastuses nagu otsus 91/299. Komisjon tegi ainult mõne redaktsioonilise muudatuse ja lisas uue osa „Menetlus Esimese Astme Kohtus ja Euroopa Kohtus”.

43 Vaidlustatud otsuse uues osas viitas komisjon Üldkohtu 20. aprilli 1999. aasta otsusele liidetud kohtuasjades T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94: Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon (EKL 1999, lk II-931, edaspidi „Üldkohtu II PVC otsus”) ning leidis, et tal on „õigus üksnes menetlusnormide rikkumise tõttu tühistatud otsus uuesti vastu võtta uut haldusmenetlust alustamata” ning et ta ei ole „kohustatud korraldama uut ärakuulamist, kui uue otsuse tekst ei sisalda muid etteheiteid kui need, mis esitati esimeses otsuses” (põhjendus 199).

44 Komisjon täpsustas vaidlustatud otsuses ka, et vastavalt nõukogu 26. novembri 1974. aasta määruse (EMÜ) nr 2988/74 Euroopa Majandusühenduse transpordi- ja konkurentsieeskirjades ettenähtud menetluste ja sundtäitmise rakendamise aegumistähtaegade kohta (EÜT L 319, lk 1; ELT eriväljaanne 07/01, lk 61) artiklile 3 tuleb aegumistähtaega pikendada perioodi võrra, mil otsuse 91/299 peale esitatud hagi menetleti Üldkohtus ja Euroopa Kohtus (põhjendused 204 ja 205). Käesoleva juhtumi asjaolusid arvesse võttes leidis komisjon, et ta võis uue otsuse teha kuni septembrini

2004 (põhjendus 207). Lisaks märkis ta, et kaitseõigusi ei ole rikutud, kui uus otsus võetakse vastu mõistliku aja jooksul (põhjendus 199).

45 Rikkumise enda kohta täpsustas komisjon vaidlustatud otsuses, et toode ja geograafiline ala, millest lähtuvalt tuleb hageja majanduslikku võimsust hinnata, on soodaturg ja ühendus, välja arvatud Ühendkuningriik ja Iirimaa (põhjendus 136).

46 Selleks et hinnata käesoleval juhul hageja turujõudu, analüüsis komisjon asjakohaseid majanduslikke tegureid ja järeldas vaidlustatud otsuses, et kogu käsitletava ajavahemiku vältel oli hagejal turgu valitsev seisund EÜ artikli 82 tähenduses (põhjendused 137–148).

47 Turgu valitseva seisundi kuritarvitamise osas märkis komisjon vaidlustatud otsuses, et hageja „sidus" oma kliendid mitme mehhanismi abil, mille kõigi eesmärk oli konkurentsi välistamine (põhjendus 150). Selles suhtes märkis komisjon, et:

– alates 1982. aastast võttis hageja kasutusele progresseeruvate hinnaalanduste süsteemi, mille otsene eesmärk oli tagada kliendi lojaalsus ja välistada konkurents või piirata seda (põhjendused 151–160);

– hageja sõlmis Saint-Gobainiga salaprotokolli, mille eesmärk oli kinnitada hageja seisundit Saint-Gobaini ainsa või peaaegu ainsa varustajana Lääne-Euroopas, välja

arvatud Prantsusmaal. Nii oli 1,5-protsendilise „kontserni" hinnaalanduse, mida arvutati Saint-Gobaini kõikidelt ostudelt Euroopas, eeltingimus see, et Saint-Gobain eelistab enda varustamisel jätkuvalt hagejat (põhjendused 161–165);

– hageja sõlmis teatud klientidega sõnaselged ja faktilised ainuõiguslikud kokkulepped (põhjendused 166–176);

– mitmesugust liiki konkurentsiklauslid ja sarnased mehhanismid tugevdavad sidet hagejaga, piiravad kliendi võimalust vahetada tarnijat ja muudavad keerulisemaks konkurentide võimaluse tarnida hageja püsiklientidele (põhjendused 177–180);

– hageja rakendatud hinnaalanduste süsteem kujutab endast diskrimineerimist (põhjendused 181–185).

48 Vaidlustatud otsusest nähtub, et „[p]üsikliendi hinnaalandused ja muud [hageja] poolt selleks pakutud stiimulid, et tagada oma ainuõiguslikkus, mõjutasid liikmesriikidevahelist kaubandust, tugevdades sidemeid klientide ja turgu valitseva tarnija vahel", ning „[hageja] poolt klientide sidumiseks kasutatud mitmesuguste mehhanismide tagajärjel suurenes soodaturu struktuuriline jäikus ja jagatus vastavalt riigipiiridele, kahjustades või ähvardades kahjustada liikmesriikidevahelise ühtse turu eesmärgi saavutamist" (põhjendus 187).

49 Komisjon täpsustas vaidlustatud otsuses, et toime pandud rikkumised olid äärmiselt rasked, kuna hageja oli juhtiv soodatootja ühenduses ja kuna kõnealused rikkumised võimaldasid tal turu valitsemist kindlustada, välistades tõhusa konkurentsi suurel osal ühisturust (põhjendus 191).

50 Komisjon märkis vaidlustatud otsuses lisaks, et rikkumised algasid 1983. aasta paiku, see tähendab väga lühikest aega pärast komisjoniga peetud läbirääkimisi ja menetluse lõpetamist, ning vältasid vähemalt 1990. aasta lõpuni (põhjendus 195).

51 Komisjon avaldas 13. detsembril 2000 ka pressiteate, milles ta märkis, et ta võtab vastu otsused, millega määratakse hagejale ja ICI-le samasugused trahvid kui need, mis neile naatriumkarbonaadi juhtumis algselt määrati.

Menetlus

52 Hageja esitas hagiavalduse, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 12. märtsil 2001.

53 Hageja palus hagiavalduses Üldkohtul kohustada komisjoni esitama kõik tema toimikusse kuuluvad dokumendid, et kaaluda, kas nende dokumentidega haldusmenetluses tutvumine oleks võinud mõjutada tema kaitseõiguste teostamist.

54 Kohtuasi määrati 8. mail 2001 Üldkohtu neljandale kojale ning nimetati ettekandjakohtunik.

55 Pärast Üldkohtult loa saamist esitasid hageja ja komisjon vastavalt 6. ja 23. detsembril 2002 oma märkused järelduste kohta, mis tuleb käesolevas asjas teha Euroopa Kohtu

15. oktoobri 2002. aasta otsusest liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon (EKL 2002, lk I-8375, edaspidi „Euroopa Kohtu II PVC otsus").

56 Kuna Üldkohtu kodade koosseisu muudeti alates 1. oktoobrist 2003, määrati ettekandja-kohtunik esimesse kotta ning seetõttu anti käesolev kohtuasi 8. oktoobril 2003 lahendamiseks esimesele kojale.

57 Üldkohus palus 19. detsembril 2003 komisjonil esitada vastuväiteteatise, selle lisad ning üksikasjaliku nummerdatud loendi kõikidest toimikusse kuuluvatest dokumentidest. Loend pidi sisaldama kokkuvõtet, mis võimaldab kindlaks teha iga dokumendi koostaja, laadi ja sisu. Üldkohus palus komisjonil ka talle teatada, millistega nendest dokumentidest oli hagejal võimalik haldusmenetluses tutvuda.

58 Komisjon esitas 13. veebruaril 2004 vastuväiteteatise ja selle lisad ning nõutud nummerdatud loendi. Ta palus Üldkohtu viimasele nõudmisele vastamiseks tähtaega.

59 Komisjon täpsustas 10. märtsi 2004. aasta kirjas, et haldusmenetluses oli hagejal juurdepääs dokumentidele, mis toetavad vastuväiteteatist ja mis olid sellele lisatud. Peale selle viitas ta 65 „alamtoimikule", mis moodustavad toimiku ning mille hulgast 22 „alamtoimikut" pärinevad hageja või mõne tema tütarettevõtja asukohast (s.o „alamtoimikud" nr 2–14, 24–27, 50–52 ja 62–65 ning osa „alamtoimikust" nr 61). Komisjoni sõnul järgiti 1990. aastal läbi viidud menetluses õiguse tutvuda toimikuga kohta olemas olnud kohtupraktikat. Ta lisas, et pärast uurimistoimiku ülelugemist ei viita miski antud staadiumis sellele, et haldusmenetluses oleks kaitseõigusi rikutud, isegi kui uurimistoimiku analüüsimisel pidada silmas toimikuga tutvumise õigusega seotud hilisemat kohtupraktikat.

60 Komisjon saatis 21. juuni 2004. aasta kirjaga Üldkohtu kantseleisse haldustoimikusse kuuluvate dokumentide parandatud nummerdatud loendi, mis oli 13. veebruaril 2004 esitatust täielikum. Nagu ka eelmises loendis, viidati parandatud nummerdatud loendis 65 „alamtoimikule". Selles olid loetletud ka mõned dokumendid, mis enamjaolt pärinesid äriühingult Oberland Glas.

61 Üldkohus palus 21. juuli 2004. aasta kirjas hagejal osutada parandatud nummerdatud loendis nimetatud dokumentidele, millega tal ei olnud võimalik haldusmenetluses tutvuda ja mis tema meelest võisid sisaldada andmeid, mis oleksid võinud olla tema kaitse jaoks tarvilikud.

62 Hageja rõhutas 29. septembri 2004. aasta kirjas, et parandatud nummerdatud loend on ebatäielik ja ebatäpne. Samuti osutas ta parandatud nummerdatud loendis nimetatud dokumentide hulgas neile, mis tundusid talle tema kaitse jaoks tarvilikud ja millega ta soovis tutvuda. Tema arvates oleksid need dokumendid võimaldanud tal edasi arendada oma argumente asjakohase geograafilise turu määratluse, turgu valitseva seisundi puudumise ja selle kohta, et turgu valitsevat seisundit ei olnud kuritarvitatud.

63 Kuna Üldkohtu kodade koosseisu muudeti alates 13. septembrist 2004, määrati ettekandja-kohtunik neljandasse kotta selle uues koosseisus ning seetõttu anti käesolev kohtuasi 7. oktoobril 2004 lahendamiseks neljandale kojale.

64 Üldkohus palus 17. detsembril 2004 komisjonil saata kohtukantseleisse toimikusse kuuluvad dokumendid, mida hageja nimetas oma 29. septembri 2004. aasta kirjas, nii nende konfidentsiaalses kui ka mittekonfidentsiaalses versioonis.

65 Komisjon saatis 28. jaanuari 2005. aasta kirjaga Üldkohtu kantseleisse nõutavate toimikusse kuuluvate dokumentide konfidentsiaalse versiooni. Ta palus võimaliku mittekonfidentsiaalse versiooni esitamiseks täiendavat tähtaega, kuna asjaomastelt ettevõtjatelt tuli küsida, kas nad on huvitatud konfidentsiaalsuse säilitamisest. Komisjon täpsustas ka järgmist:

„[K]uigi loend [sisaldab] kõiki käesoleval ajal tema valduses olevaid toimikuid, ei ole selles nimetatud kõiki toimikuid, mida mainiti Üldkohtus esimeses naatriumkarbonaadi kohtuasjas. Mõnda puuduvat toimikut ei suudetud vaatamata pikaajalistele otsingutele leida."

66 Komisjon märkis 15. märtsi 2005. aasta kirjas, et asjaomased ettevõtjad ei taotle konfidentsiaalsena käsitlemist, ning esitas seejärel järgmised märkused:

„Mis puudutab toimikuid, mida ei suudetud leida, siis komisjon kahetseb, et ta ei saa Üldkohtu küsimustele esitada täiesti usaldusväärset vastust.

Haldustoimik ([see tähendab] toimik, mis hõlmab menetlust alates uurimise alustamisest kuni vastuväiteteatise saatmiseni), mis on praegu komisjoni valduses, sisaldab 65 nummerdatud kausta, mis hõlmavad ajavahemikku kuni septembrini 1989[, ning] toimikut numbriga 71, mis sisaldab 1990. aasta märtsi vastuväiteteatist ja selle lisasid ning nummerdamata kausta „Oberland Glas". Seega on tõenäoline, et viis kausta on puudu.

Puuduvate kaustade sisu osas teatab komisjon kahetsusega, et kadunud dokumentidest on võimatu koostada täielikku loetelu, kuna ka nende kaustade sisukorrad on kadunud. Vaatamata sellele on põhjust arvata, et vähemalt mõni neist sisaldas määruse nr 17

artikli 11 alusel peetud kirjavahetust, mis vastab selgitusele, mille komisjon andis Üldkohtule haldustoimiku kohta 1990. aastal. Näiteks on tõenäoline, et ICI […] vastus komisjoni 19. juuni 1989. aasta informatsiooninõudele kuulub kadunud toimikutesse: ICI-le saadetud informatsiooninõue sisaldub jätkuvalt komisjoni käes olevas haldustoimikus, kuid vastus puudub."

67 Hageja tutvus 14. aprillil 2005 Üldkohtu kantseleis toimikusse kuuluvate dokumentidega, mida ta oli nimetanud oma 29. septembri 2004. aasta kirjas.

68 Hageja esitas 15. juulil 2005 oma märkused selle kohta, kas dokumendid, millega ta tutvus, olid tema kaitse jaoks tarvilikud. Komisjon vastas 18. novembril 2005 hageja märkustele.

69 Algselt määratud ettekandja-kohtuniku ametiaja lõppemise tõttu nimetas Üldkohtu president 22. juuni 2006. aasta otsusega uue ettekandja-kohtuniku.

70 Kuna Üldkohtu kodade koosseisu muudeti alates 25. septembrist 2007, määrati ettekandja-kohtunik kuuendasse kotta ning seetõttu anti käesolev kohtuasi 5. oktoobril 2007 lahendamiseks kuuendale kojale.

71 Kuna kohtunik Tchipevil esines takistus käesoleva asja arutamisel osalemiseks, määras Üldkohtu president 12. veebruaril 2008 Üldkohtu kodukorra artikli 32 lõike 3 alusel koja koosseisu täiendamiseks kotta kohtunik Dittrichi.

72 Ettekandja-kohtuniku ettekande alusel otsustas Üldkohus (kuues koda) alustada suulist menetlust ja esitas kodukorra artiklis 64 ette nähtud menetlust korraldavate meetmete raames 5. mail 2008 hagejale ja komisjonile kirjalikud küsimused. Pooled vastasid määratud tähtaja jooksul.

73 Poolte kohtukõned ja vastused Üldkohtu suulistele küsimustele kuulati ära 26. juuni 2008. aasta kohtuistungil.

Poolte nõuded

74 Hageja palub Üldkohtul:

– esimese võimalusena tuvastada, et menetlust ei saanud aja möödumise tõttu läbi viia ning igal juhul tühistada vaidlustatud otsus;

– teise võimalusena tuvastada, et komisjoni õigus määrata trahve oli aegunud, ning igal juhul tühistada vaidlustatud otsuse artikkel 2 osas, milles on talle määratud trahv summas 20 miljonit eurot;

– kolmanda võimalusena otsustada, et ei ole alust trahvi määrata, või vähemalt seda oluliselt vähendada;

– menetlustoiminguna kohustada komisjoni esitama kõik vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega seotud sisedokumendid ning eelkõige komisjoni volinike kolleegiumi kõikide selliste koosolekute protokollid, kus arutati vaidlustatud otsust;

– kohustada komisjoni esitama kõik juhtumi COM/33.133 toimikusse kuuluvad dokumendid;

– mõista kohtukulud välja komisjonilt.

75 Komisjon palub Üldkohtul:

– jätta hagi põhjendamatuse tõttu rahuldamata;

– mõista kohtukulud välja hagejalt.

Õiguslik käsitlus

76 Hageja nõuete eesmärk on esimese võimalusena vaidlustatud otsuse tühistamine ning teise võimalusena talle selle otsusega määratud trahvi tühistamine või vähendamine.

1. *Nõuded, mille eesmärk on vaidlustatud otsuse tühistamine*

77 Hageja esitab sisuliselt kuus väidet, mis on suunatud vaidlustatud otsuse tühistamisele. Need puudutavad esiteks aja möödumist, teiseks oluliste menetlusnormide rikkumist, kolmandaks asjakohase geograafilise turu ebaõiget määratlust, millest komisjon lähtus, neljandaks turgu valitseva seisundi puudumist, viiendaks seda, et turgu valitsevat seisundit ei ole kuritarvitatud, ning kuuendaks õiguse tutvuda toimikuga rikkumist.

Esimene väide aja möödumise kohta

78 Esimene väide jaguneb kaheks osaks, mis puudutavad esiteks määruses nr 2988/74 sätestatud aegumisnormide ebaõiget kohaldamist ning teiseks mõistliku aja põhimõtte rikkumist.

Esimene osa, mis puudutab aegumisnormide ebaõiget kohaldamist

– Poolte argumendid

79 Hageja väidab, et komisjoni arutluskäik aegumisnormide järgimise kohta on vastuolus määruse nr 2988/74 sätte ja mõttega.

80 Hageja meelest ei olnud komisjoni 30. augustil 1995 esitatud apellatsioonkaebuse – millel Euroopa Kohtu põhikirja artikli 60 kohaselt ei ole peatavat toimet – ese otsus 91/299, mis oli tagasiulatuvalt lakanud olemast, vaid eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsus, millega tühistati kõnealune otsus. Vastavalt Euroopa Kohtu põhikirja artiklile 58 on apellatsioonimenetlus piiratud õigusküsimustega ja Euroopa Kohus viitab seaduslikkuse kontrolli läbiviimisel faktiküsimuste osas Üldkohtu suveräänsele hinnangule.

81 Kuigi määruse nr 2988/74 artiklis 3 sisalduvat väljendit „Euroopa […] Kohtus läbivaatamise ajaks" tuleb käesoleval juhul mõista Üldkohut hõlmavana, ei saa kahe kohtuastme kehtestamine võimaldada laiendada aegumise peatumise aega nii, et see hõlmab menetlust, mille ese ei ole vaidlustatud otsus. Lisaks tähendab väide, et määruse nr 2988/74 artikkel 3 tooks kaasa aegumise peatumise apellatsioonimenetluse ajaks, et algusest peale tühisele otsusele omistataks toime, ning see oleks liikmesriikide ühises praktikas ennekuulmatu.

82 Viidates eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuse punktile 1098, märgib hageja, et määruse nr 2988/74 artikli 3 eesmärk on võimaldada aegumine peatada, kui komisjonil esineb tegutsemisel takistus objektiivsel põhjusel, mida ei saa talle süüks panna ja mis on seotud just asjaoluga, et hagi menetlemine on pooleli. Hageja leiab, et käesolevas asjas võis komisjon väita, et tal esineb tegutsemisel takistus, sel ajal kui Üldkohus hagi läbi vaatas. Seevastu alates Üldkohtu otsuse kuulutamisest oli komisjonil mõistliku aja põhimõtet järgides võimalik teha uus otsus. Apellatsioonkaebuse esitamisel riskis komisjon niisiis sellega, et tema tegevuse alus aegub, kuigi ta oli teadlik Euroopa Kohtu 15. juuni 1994. aasta otsusest kohtuasjas C-137/92 P: komisjon *vs.* BASF jt (EKL 1994, lk I-2555), milles oli lahendatud komisjoni volinike kolleegiumi vastuvõetud aktide kinnitamata jätmise küsimus. Seega ei saa komisjoni tegevusetust ajal, mil tema apellatsioonkaebus oli Euroopa Kohtu menetluses, õigustada ühegi objektiivse põhjusega.

83 Sellest lähtuvalt tuli aegumistähtaega pikendavana arvesse võtta üksnes Üldkohtu menetluse kestust. Aegumistähtaeg lõppes niisiis 27. jaanuaril 2000, st hulk aega enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist.

84 Hageja juhib tähelepanu ka sellele, et eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus ei räägi sellisele tõlgendusele vastu. Kõnealuse otsuse aluseks olnud kohtuasjas võttis komisjon uue otsuse vastu lühema aja jooksul kui viis aastat, millele lisandus ainult üks „peatumistähtaeg" seoses Üldkohtu menetlusega. Seega ei analüüsitud eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuses küsimust, kas apellatsioonkaebusel on peatav toime määruse nr 2988/74 artikli 3 tähenduses.

85 Hageja lisab repliigis, et komisjoni seisukoht võtab eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsuselt igasuguse toime seniks, kuni Euroopa Kohus ei olnud seda otsust kinnitanud, ning see eirab kõnealuse kohtuotsuse õigusjõudu. Pealegi oleks see, kui anda määruse nr 2988/74 artiklile 3 laiendav tõlgendus, mis hõlmab olukordi, kus komisjoni tegevus ei ole takistatud, vastuolus õiguskindluse põhimõttega.

86 Lõpuks leiab hageja märkustes, mis ta esitas eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsuse kohta, et Üldkohtul ega Euroopa Kohtul ei saanud selle otsuse aluseks olnud kohtuasjas olla kavatsust lahendada küsimus, kas komisjoni apellatsioonkaebusel Üldkohtu tühistamisotsuse peale on apellatsioonimenetluse ajaks aegumist peatav toime.

87 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

88 Kõigepealt tuleb rõhutada, et määrusega nr 2988/74 kehtestati täielik normistik, mis reguleerib üksikasjalikult tähtaegu, mille jooksul on komisjonil õigus õiguskindluse

aluspõhimõtet kahjustamata määrata trahve ettevõtjatele, kelle suhtes viiakse läbi ühenduse konkurentsieeskirjade kohaldamise menetlus (Üldkohtu 19. märtsi 2003. aasta otsus kohtuasjas T-213/00: CMA CGM jt *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-913, punkt 324, ja 18. juuni 2008. aasta otsus kohtuasjas T-410/03: Hoechst *vs.* komisjon, EKL 2008, lk II-881, punkt 223).

89 Seega, vastavalt määruse nr 2988/74 artikli 1 lõike 1 punktile b ja lõikele 2 ning artikli 2 lõikele 3 on aegumistähtaeg möödunud, kui komisjon ei ole määranud trahvi ega sanktsiooni viie aasta jooksul alates aegumistähtaja kulgema hakkamisest, kui vahepeal ei ole toimunud katkestavat sündmust, või hiljemalt kümne aasta jooksul alates samast lähtepunktist, kui on toimunud katkestavad sündmused. Vastavalt kõnealuse määruse artikli 2 lõikele 3 pikeneb selliselt määratletud tähtaeg siiski ajavahemiku võrra, mil aegumine oli sama määruse artikli 3 kohaselt peatunud (eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 140).

90 Vastavalt määruse nr 2988/74 artiklile 3 peatub menetluste aegumistähtaja kulgemine komisjoni otsuse Euroopa Ühenduste Kohtus läbivaatamise ajaks.

91 Käesolevas kohtuasjas nähtub vaidlustatud otsusest, et kõnealusel juhul kohaldas komisjon aegumisnorme järgmisel viisil.

92 Kõigepealt leidis komisjon, et vältavate või jätkuvate rikkumiste puhul hakkas aegumistähtaeg kulgema alates 1990. aasta lõpust. Ta lisas ka, et isegi kui eeldada, et rikkumine lõppes 31. detsembril 1990 ning otsuse 91/299 vastuvõtmine ega teatavakstegemine ei katkestanud aegumistähtaega, jäi komisjonile otsuse vastuvõtmiseks aeg, mis kestis vähemalt 1995. aasta lõpuni (põhjendus 203).

93 Seejärel leidis komisjon, et aegumistähtaega tuleb pikendada ajavahemiku võrra, mil otsuse peale esitatud hagi menetlemine oli Üldkohtus pooleli (põhjendus 204). Kuna käesolevas asjas esitati hagi Üldkohtule 2. mail 1991, Üldkohus tegi otsuse 29. juunil 1995, apellatsioonkaebus esitati Euroopa Kohtule 30. augustil 1995 ning Euroopa Kohus tegi otsuse 6. aprillil 2000, peatus aegumine vähemalt kaheksa aasta, üheksa kuu ja nelja päeva pikkuseks perioodiks (põhjendus 206). Sellest lähtuvalt leidis komisjon, et tal oli uue otsuse tegemiseks aega kuni septembrini 2004 (põhjendus 207).

94 Sellest tuleneb, et komisjoni arvates võeti 13. detsembri 2000. aasta vaidlustatud otsus vastu enne aegumistähtaja möödumist.

95 Niisugune arutluskäik on käesolevas asjas kohaldatavate aegumisnormidega kooskõlas.

96 Kõigepealt tuleb märkida, et hagejale süüks pandud rikkumised lõppesid otsuse 91/299 vastuvõtmisega 19. detsembril 1990. Järelikult hakkas aegumistähtaeg kulgema sel kuupäeval.

97 Edasi, nagu pooled õigesti rõhutavad, tuleb määruse nr 2988/74 artikli 3 viidet „Euroopa Ühenduste Kohtus läbivaatamise ajale" alates Üldkohtu loomisest mõista nii, et sellega peetakse silmas eeskätt Üldkohtus toimuvat menetlust, kuna hagid konkurentsiõiguse valdkonnas määratud sanktsioonide või trahvide peale kuuluvad tema pädevusse. Järelikult oli aegumine peatunud terveks Üldkohtu menetluse ajaks.

98 Lõpuks nähtub eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsuse punktist 157, et määruse nr 2988/74 artikli 3 tähenduses peatub aegumine nii kauaks, kuni asjaomase otsuse suhtes toimub menetlus „Üldkohtus ja Euroopa Kohtus". Järelikult oli aegumine

peatunud ka terveks Euroopa Kohtu menetluse ajaks, ilma et oleks vaja teha otsust ajavahemiku kohta Üldkohtu otsuse kuulutamisest Euroopa Kohtu poole pöördumiseni.

99 Järelikult ei möödunud selle aegumise peatumise tulemusel käesoleval juhul ühtegi ajavahemikku, mis oleks alates asjaomaste rikkumiste lõpust või alates aegumise mis tahes katkemisest ületanud viit aastat.

100 Seega võeti vaidlustatud otsus vastu määrusega nr 2988/74 kehtestatud aegumisnorme järgides.

101 Ükski hageja esitatud argumentidest ei sea seda kaalutlust kahtluse alla.

102 Esiteks tuleb märkida, et Euroopa Kohtu põhikirja artikli 60 ja määruse nr 2988/74 artikli 3 kohaldamisalad on erinevad. Apellatsioonkaebuse peatava toime puudumine ei jäta määruse nr 2988/74 artiklilt 3 ilma kogu mõjust olukordades, kus komisjon peab ootama ühenduste kohtu otsust. Hageja seisukohaga, et komisjon ei tohtinud arvesse võtta ajavahemikku, mil apellatsioonkaebus oli Euroopa Kohtu menetluses, ei saa järelikult nõustuda, kuna selle tulemusel jäetaks Euroopa Kohtu poolt apellatsioonkaebuse alusel tehtav otsus ilma selle mõttest ja tagajärgedest.

103 Teiseks, mis puudutab hageja argumenti, et kahe kohtuastme kehtestamine ei võimalda laiendada aegumise peatumise aega, siis tuleb meenutada, et määruse nr 2988/74 artikkel 3 kaitseb komisjoni aegumise eest olukordades, kus ta peab ootama ühenduste kohtu otsust menetlustes, mille kulgu ta ei juhi, enne kui ta saab teada, kas vaidlustatud

akt on õigusvastane või mitte (vt selle kohta eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 144).

104 Kolmandaks, mis puudutab argumenti, et eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus ei ole käesoleva kohtuasja lahendamiseks asjakohane, siis nähtub selle kohtuotsuse tekstist vastupidi selgelt, et üldiselt tuleb aegumistähtajale liita ajavahemik, mil aegumine oli peatunud, st mitte ainult ajavahemik, mil toimus menetlus Üldkohtus, vaid ka ajavahemik, mil toimus menetlus Euroopa Kohtus.

105 Neljandaks, mis puudutab argumenti, et aegumise peatumine apellatsioonimenetluse ajaks tähendaks esimeses astmes tühistatud otsusele toime omistamist, siis piisab märkimisest, et aegumise peatumine üksnes võimaldab komisjonil võtta vastu uue otsuse juhul, kui komisjoni otsuse tühistanud Üldkohtu otsuse peale esitatud apellatsioonkaebus jäetakse rahuldamata. Aegumise peatumine ei avalda mingit mõju Üldkohtu otsusega tühistatud otsusele.

106 Viiendaks, mis puudutab hageja argumenti, et komisjon oleks pidanud uue otsuse vastu võtma Euroopa Kohtu otsust ära ootamata, siis tuleb märkida, et komisjonil ei olnud küll formaalselt takistust pärast Üldkohtu poolt algse otsuse tühistamist tegutseda, mis ei tähenda aga, et komisjon pidi uue otsuse tingimata vastu võtma Euroopa Kohtu otsust ära ootamata. Peale selle ei saa komisjonile ette heita, et ta teostas oma kaitseõigusi, esitades apellatsioonkaebuse, ning ootas enne uue otsuse vastuvõtmist ära Euroopa Kohtu otsuse. Määruse nr 2988/74 artikli 3 niisugune tõlgendus on kooskõlas ka õiguskindluse põhimõttega, mille eesmärk on tagada ühenduse õiguse kohaldamisalasse kuuluvate olukordade ja õigussuhete prognoositavus (Euroopa Kohtu 15. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-63/93: Duff jt, EKL 1996, lk I-569, punkt 20, ja Üldkohtu 19. märtsi 1997. aasta otsus kohtuasjas T-73/95: Oliveira *vs.* komisjon, EKL 1997, lk II-381, punkt 29).

107 Kuuendaks tuleb lisada, et määruse nr 2988/74 artikli 3 tõlgendus, mille hageja välja pakub, toob kaasa tõsiseid praktilisi raskusi. Kui komisjon peab Üldkohtu poolt otsuse tühistamise tõttu vastu võtma uue otsuse, ootamata ära Euroopa Kohtu otsust, esineb oht, et samaaegselt kehtivad kaks sama esemega otsust, juhul kui Euroopa Kohus tühistab Üldkohtu otsuse.

108 Lisaks on haldusmenetluse ökonoomia nõuetega vastuolus see, kui komisjoni kohustatakse ainuüksi eesmärgil vältida aegumistähtaja möödumist võtma vastu uue otsuse enne, kui ta on teada saanud, kas algne otsus on õigusvastane või mitte.

109 Kõigest eelnevast tuleneb, et esimese väite esimene osa tuleb tagasi lükata.

Teine osa, mis puudutab mõistliku aja põhimõtte rikkumist

– Poolte argumendid

110 Hageja väidab, et ta sai „tema vastu esitatud süüdistustest" teada 13. märtsil 1990, kui talle saadeti vastuväiteteatis, st 11 aastat enne käesoleva hagi esitamise kuupäeva. Peale selle on käesolev kohtuasi tema jaoks eriti oluline, kuna otsuses 91/299 ning seejärel vaidlustatud otsuses pani komisjon talle süüks „äärmiselt raskeid" rikkumisi ning määras talle trahvi summas 20 miljonit eurot. Käesoleva hagi esitamise ajaks ei olnud aga vastu võetud ühtegi lõplikku otsust süüdistuste kohta, mis talle olid esitatud vastuväiteteatises.

111 Viidates Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK") artikli 6 lõikele 1, märgib hageja, et tervikuna võttes ületas veebruaris 1990 alustatud menetlus ilmselgelt mõistlikku aega. Selles osas ei ole ühenduse kohtupraktikas ette nähtud, et menetluse kestust tuleks hinnata etapihaaval. Seega ei saa miski õigustada seda, et komisjon ootas uue otsuse tegemisega viis ja pool aastat, kuivõrd Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebusel ei ole peatavat toimet.

112 Eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsuse tulemusel otsustas komisjon mitte ainult esitada kaebuse, mille rahuldamata jätmist ta võis eeldada lähtuvalt eespool punktis 82 viidatud kohtuotsusest komisjon *vs.* BASF jt, vaid oodata ära ka selle kaebuse tulemuse, enne kui ta võttis vastu vaidlustatud otsuse. Peale selle ootas komisjon hageja sõnul pärast eespool punktis 37 viidatud kohtuotsust komisjon *vs.* Solvay veel kaheksa kuud, samas kui kohtuasjas, milles tehti eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, võeti uus otsus vastu pooleteise kuu jooksul.

113 Lisaks ajab komisjon segamini mõistliku aja ja aegumistähtaja, leides valesti, et tal oli õigus oodata uue otsuse vastuvõtmisega aastani 2004. Nii ei too komisjon vaidlustatud otsuses välja asjaolusid, millele ta tugineb, kui ta leiab, et käesoleval juhul on mõistlikku aega järgitud. Hageja on seisukohal, et olenemata menetluse iga staadiumi pikkuse põhjendustest ei saa „14–16 või isegi enama aasta pikkust aega, mis on kulunud kogu menetlusele alates vastuväiteteatisest kuni Üldkohtu või Euroopa Kohtu lõpliku otsuseni", pidada mõistlikuks.

114 Seega peab Üldkohus tuvastama, et mõistlikku aega on ületatud, ning tühistama vaidlustatud otsuse seetõttu, et käesolevas staadiumis ei ole enam võimalik teha mõistliku aja jooksul otsust hagejale esitatud süüdistuste kohta. Mis tahes teistsugune lahendus, mis seisneks näiteks mõistliku aja ületamise arvestamises trahvi suuruse kinnitamisel, ei heastaks EIÕK artikli 6 rikkumist. Lisaks väidab hageja, et vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu kehtestatud põhimõtetele ei pea ta tõendama, et mõistliku

aja ületamine kahjustas tema kaitseõigusi, mis oleks eraldiseisev tühistamise alus. Kaitseõiguste kahjustamise kriteerium on ju eraldiseisev õigusest kriminaalasja arutamisele mõistliku aja jooksul.

115 Igal juhul väidab hageja, et mõistliku aja ületamine ja sellest tulenev tõendite hävimine takistab tal ennast kaitsta, jättes ta eelkõige ilma võimalusest põhjendada hagiavalduses esitatud argumente. Peale selle väidab hageja, et ta ei saa enam pöörduda oma endiste töötajate poole, kes töötasid asjaomases sektoris ja asjaomases tütarettevõttes. Hageja kinnitab eelkõige, et ta ei saa läbi viia üksikasjalikku analüüsi naatriumkarbonaadi tootmise ja tarnimise tingimuste kohta 1980-ndatel aastatel, kuna mitu tema tootmisüksust on pärast seda suletud ja nende tootmisüksustega seotud arhiive ei ole süstemaatiliselt säilitatud.

116 Hageja leiab, et komisjoni süülise tegevusetuse eest eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsusele järgnenud viie ja poole aasta jooksul tuleb eraldi karistada. Hageja täpsustab selles suhtes, et ta võis õiguspäraselt arvata, et komisjon oli loobunud juhtumi uuesti menetlemisest, mistõttu hageja ei püüdnud süstemaatiliselt järge pidada asjaolude ja dokumentide üle, mis võivad tema kaitse jaoks tarvilikud olla. Pealegi kohustas tema arhiveerimispoliitika erandlike asjaolude puudumisel arhiveeritud materjali iga kümne või isegi viie aasta tagant süstemaatiliselt hävitama.

117 Lõpuks on see, kui leida, et ebamõistlikkuse tõendamise kohustus lasub hagejal, vastuolus Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga, mille kohaselt on siseriiklike ametivõimude ülesanne pikaajalise tegevusetuse korral selgitada selle põhjuseid ning sellist tegevusetust saab õigustada üksnes erandlikel asjaoludel. Hageja väidab ka, et vastupidi komisjoni seisukohale ei saa hagejale ette heita tegevust, mille eesmärk oleks olnud menetlust alates 1989. aastast venitada. Ta märgib, et komisjon on osutunud võimetuks järgima oma sise-eeskirju dokumentide kinnitamise kohta ja õiguskindluse põhimõtet, mistõttu venis algse otsuse sisuline läbivaatamine mitme aasta võrra.

118 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

119 Kõigepealt tuleb meenutada, et konkurentsi valdkonnas tuleb mõistliku aja põhimõtet järgida haldusmenetlustes, mis viiakse läbi määruse nr 17 alusel ja mis võivad kaasa tuua määrusega kehtestatud sanktsioonid, ning ühenduste kohtus toimuvas menetluses (eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 179).

120 Esiteks viitab hageja haldusmenetluse ebamõistlikku kestust puudutava etteheite põhjendamiseks eelkõige asjaolule, et kuigi apellatsioonkaebusel ei ole peatavat toimet, ootas komisjon ilma igasuguse põhjuseta viis ja pool aastat, enne kui ta otsuse 91/299 eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsusega tühistamise tulemusel võttis vastu uue otsuse.

121 Nagu aga esimese väite esimese osa läbivaatamisel tõdeti, oli aegumine vastavalt määruse nr 2988/74 artiklile 3 eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse tõttu peatunud terveks Euroopa Kohtu menetluse ajaks. Seetõttu ei saa komisjonile ette heita, et ta rikkus mõistliku aja põhimõtet ainuüksi seeläbi, et ta ootas, et Euroopa Kohus lahendaks apellatsioonkaebuse, enne kui ta võttis vastu vaidlustatud otsuse.

122 Teiseks väidab hageja üldisemalt, et haldusmenetluse kestus tervikuna, st alates vastuväiteteatise saatmisest kuni vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni, ületas mõistlikku aega.

123 See argument tuleb tagasi lükata.

124 Mõistliku aja põhimõtte rikkumist puudutava etteheite analüüsimisel tuleb eristada haldusmenetlust ja kohtumenetlust. Ajavahemikku, mil ühenduste kohus kontrollis otsuse 91/299 ja eespool punktis 34 viidatud III Solvay kohtuotsuse õiguspärasust, ei saa arvesse võtta komisjoni menetluse kestuse kindlaksmääramisel (vt selle kohta eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punkt 123).

125 Kolmandaks kritiseerib hageja haldusmenetluse kestust eespool punktis 37 viidatud kohtuotsuse komisjon *vs.* Solvay kuulutamisest vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni.

126 Selles suhtes tuleb meenutada, et kõnealune ajavahemik algas 6. aprillil 2000, kui kuulutati eespool punktis 37 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Solvay, ning lõppes 13. detsembril 2000 vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega. Haldusmenetluse see staadium kestis järelikult kaheksa kuud ja seitse päeva.

127 Kõnealusel ajavahemikul tegi komisjon otsuses 91/299 vaid vormilisi muudatusi, lisades uue osa, mis käsitleb „menetlust Esimese Astme Kohtus ja Euroopa Kohtus" ja puudutab hinnangut aegumistähtaegade järgimisele. Peale selle ei eelnenud vaidlustatud otsuse vastuvõtmisele mingeid täiendavaid uurimistoiminguid, kuna komisjon tugines kümme aastat varem läbi viidud uurimise tulemustele. Siiski tuleb möönda, et isegi selles olukorras võib teatud kontroll ja asutusesisene kooskõlastamine osutuda hädavajalikuks, et jõuda sellise tulemuseni.

128 Seda silmas pidades ei saa leida, et kaheksa kuu ja seitsme päeva pikkust aega, mis möödus eespool punktis 37 viidatud kohtuotsuse komisjon *vs.* Solvay kuulutamisest vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni, tuleks käsitada ebamõistlikuna.

129 Mis puudutab neljandaks haldusmenetluse kestust vastuväiteteatise saatmisest otsuse 91/299 vastuvõtmiseni, siis tuleb märkida, et hageja ei ole väitnud, et selles osas saaks iseenesest etteheiteid teha. Hageja piirdus ju kinnitamisega, et menetlusaja mõistlikkust tuleb hinnata alates 13. märtsist 1990, st kuupäevast, mil talle saadeti vastuväiteteatis, esitamata etteheiteid 11 ja poole kuu pikkuse ajavahemiku kohta, mis möödus vastuväiteteatisest otsuse 91/299 vastuvõtmiseni 1. märtsil 1991.

130 Kõigest eelnevast tuleneb, et hageja ei toonud esile ühtegi asjaolu, mis võimaldaks leida, et haldusmenetluse kui terviku kestus oli käesoleval juhul ülemäära pikk.

131 Isegi kui tuleb arvesse võtta haldusmenetluse staadiumi, mis eelnes vastuväiteteatisele (vt selle kohta Euroopa Kohtu 21. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-105/04 P: Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied *vs.* komisjon, EKL 2006, lk I-8725, punkt 51), on alust leida, et kogu haldusmenetluse kestus ei ole ülemäära pikk, pidades silmas eelkõige alates 1989. aasta aprillist läbi viidud uurimisi, seejärel esitatud informatsiooninõudeid ja omal algatusel menetluse alustamist 19. veebruaril 1990.

132 Tuleb lisada, et igal juhul oleks konkurentsi valdkonna haldusmenetluses tehtud otsuse tühistamine mõistliku aja põhimõtte rikkumise tõttu õigustatud vaid juhul, kui see otsus tooks kaasa ka asjaomase ettevõtja kaitseõiguste rikkumise. Kui ei ole tuvastatud, et ülemäära pikk aeg on mõjutanud asjaomaste ettevõtjate võimalust end tõhusalt

kaitsta, siis ei mõjuta mõistliku aja põhimõtte järgimata jätmine haldusmenetluse õiguspärasust (vt selle kohta eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punkt 122).

133 Selles suhtes väidab hageja, et tal on raske ennast kaitsta süüdistuste vastu, mis puudutavad toona väidetavalt aset leidnud asjaolusid, kuna ta ei saa enam pöörduda oma töötajate poole, kes asjaolude asetleidmise ajal töötasid asjaomases sektoris ja asjaomases tütarettevõttes.

134 Siiski tuleb märkida, et komisjon ei teinud eespool punktis 37 viidatud kohtuotsuse komisjon *vs.* Solvay kuulutamisest vaidlustatud otsuseni ühtegi uurimistoimingut.

135 Lisaks nähtub vaidlustatud otsusest, et see rajaneb samadel põhjendustel nagu otsus 91/299, et nende kahe otsuse sisu on peaaegu identne ning et komisjon ei võtnud arvesse ühtegi uut tõendit, mis tekitaks vajaduse teostada kaitseõigust.

136 Neil asjaoludel ei ole hageja kaitseõigusi rikutud.

137 Viiendaks tuleb kohtumenetluse osas tõdeda, et hagiavalduses ei sea hageja otseselt kahtluse alla Üldkohtus ja seejärel Euroopa Kohtus seoses otsusega 91/299 toimunud menetluse kestust.

138 Igal juhul tuleb meenutada, et ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mis lähtub EIÕK artikli 6 lõikest 1 ja mille kohaselt on igaühel õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ning sealhulgas õigus menetlusele mõistliku aja jooksul, kohaldatakse kohtumenetluses, milles vaidlustatakse komisjoni otsust ettevõtjale konkurentsiõiguse rikkumise eest trahvi määramise kohta. Menetluse kestuse mõistlikkust hinnatakse vastavalt iga kohtuasja konkreetsetele asjaoludele ning eelkõige vaidluse olulisusele huvitatud isiku jaoks, kohtuasja keerukusele ning hageja ja pädevate ametivõimude käitumisele. Nende kriteeriumide loetelu ei ole ammendav ja menetluse kestuse mõistlikkuse hindamine ei nõua kohtuasja asjaolude süstemaatilist uurimist iga asjaolu seisukohast, kui ilmneb, et menetluse kestus on põhjendatud ka juba ühe asjaolu alusel. Seega võib kohtuasja keerukus õigustada kestust, mis esmapilgul tundub liiga pikk (vt Euroopa Kohtu 25. jaanuari 2007. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-403/04 P ja C-405/04 P: Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel *vs.* komisjon, EKL 2007, lk I-729, punktid 115–117 ja seal viidatud kohtupraktika).

139 Peale selle tunnistas Euroopa Kohus 17. detsembri 1998. aasta otsuses kohtuasjas C-185/95 P: Baustahlgewebe *vs.* komisjon (EKL 1998, lk I-8417) pärast seda, kui ta oli leidnud, et Üldkohus oli rikkunud mõistliku aja järgimise nõudeid, menetlusökonoomiast lähtudes ja selleks, et tagada niisuguse menetlusnormide rikkumise kohene ja tõhus heastamine, põhjendatuks väite menetluse ülemäärase kestuse kohta ning tühistas vaidlustatud kohtuotsuse osas, milles kinnitati hagejale määratud trahvi suuruseks 3 miljonit eküüd. Kuna puudusid igasugused viited sellele, et menetluse kestus oleks mõjutanud kohtuasja lahendust, leidis Euroopa Kohus, et selle väite tulemusel ei saa tühistada vaidlustatud kohtuotsust tervikuna, vaid 50 000 eküü suurune summa kujutab endast õiglast hüvitist menetluse ülemäärase kestuse eest, ning vähendas seega asjaomasele ettevõtjale määratud trahvi suurust.

140 Järelikult, kuna puuduvad igasugused viited sellele, et menetluse kestus oleks mõjutanud kohtuasja lahendust, ei oleks käesolevas asjas ühenduste kohtu poolt mõistliku aja võimalik ületamine – isegi kui eeldada, et see on tuvastatud – mingil viisil mõjutanud vaidlustatud otsuse õiguspärasust.

141 Tuleb lisada, et hagiavalduses loobus hageja sõnaselgelt võimalusest vähendada trahvi hüvitisena selle eest, et väidetavalt on rikutud tema õigust asja arutamisele mõistliku aja jooksul. Ta ei esitanud ka kahju hüvitamise nõuet.

142 Järelikult tuleb esimese väite teine osa ning sellest lähtuvalt kogu esimene väide tervikuna tagasi lükata.

Teine väide, et on rikutud olulisi menetlusnorme, mille järgimine oli vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel ja kinnitamisel nõutav

143 Teine väide jaguneb sisuliselt kaheksaks osaks, mis puudutavad esiteks kollegiaalsuse põhimõtte rikkumist, teiseks õiguskindluse põhimõtte rikkumist, kolmandaks hageja õigust olla uuesti ära kuulatud, neljandaks konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega uuesti konsulteerimata jätmist, viiendaks kõnealuse nõuandekomitee õigusvastast koosseisu, kuuendaks määrust nr 17 rikkudes saadud dokumentide kasutamist, seitsmendaks õiguse tutvuda toimikuga rikkumist ning kaheksandaks erapooletuse, hea halduse ja proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist.

144 Üldkohus peab otstarbekaks analüüsida teise väite seitsmendat osa kuuenda väite raames, mis puudutab õiguse tutvuda toimikuga rikkumist, pärast seda, kui on kaalutud väidet kohtuasja sisu kohta.

Esimene osa, mis puudutab kollegiaalsuse põhimõtte rikkumist

– Poolte argumendid

145 Hageja märgib, et vastavalt 10. jaanuari 2001. aasta kaaskirjale, mille oli allkirjastanud konkurentsi eest vastutav komisjoni liige, võttis volinike kolleegium vaidlustatud otsuse vastu 13. detsembril 2000.

146 Komisjoni pressiesindaja avaldustest, mis on esitatud pressiagentuuri 12. detsembri 2000. aasta pressiteates, nähtub aga, et otsus võtta otsus 91/299 uuesti vastu oli tehtud juba hiljemalt päeval, mis eelnes päevale, mil volinike kolleegium asja arutamiseks kokku tuli.

147 Hageja leiab, et kuna puuduvad viited sellele, et volinike kolleegium arutas asja enne 12. detsembrit 2000, tuleb järeldada, et vaidlustatud otsus võeti vastu kollegiaalsuse põhimõtet rikkudes.

148 Pealegi, oletades, et vaidlustatud otsuse võttis tegelikult vastu volinike kolleegium, nähtub pressiagentuuri 12. detsembri 2000. aasta pressiteatest, et komisjon oli otsustanud teha otsusega 91/299 identse sisuga uue otsuse põhjusel, et hageja ei olnud otsuse 91/299 sisu kunagi vaidlustanud. Hageja aga väidab, et ta kritiseeris komisjoni antud õiguslikku ja faktilist hinnangut ning trahvi määramise põhimõtet ja trahvi suurust. Järelikult ajal, mil otsustati vastu võtta vaidlustatud otsus, ei teavitatud volinike kolleegiumi hageja seisukohtadest õigesti.

149 Hageja palub Üldkohtul ka kohustada komisjoni esitama kõik vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega seotud sisedokumendid ning eelkõige komisjoni volinike kolleegiumi kõikide selliste koosolekute protokollid, kus arutati otsuse eelnõu, ja kolleegiumile esitatud dokumendid.

150 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

151 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale on kollegiaalsuse põhimõtte aluseks komisjoni liikmete võrdväärne osalemine otsuste vastuvõtmisel ning ennekõike tuleneb sellest põhimõttest, et otsuseid tuleb ühiselt kaaluda ja et kõik kolleegiumi liikmed kannavad kollektiivset poliitilist vastutust kõikide vastu võetud otsuste eest (Euroopa Kohtu 29. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-191/95: komisjon *vs.* Saksamaa, EKL 1998, lk I-5449, punkt 39, ja 13. detsembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-1/00: komisjon *vs.* Prantsusmaa, EKL 2001, lk I-9989, punkt 79).

152 Kollegiaalsuse põhimõtte järgimine ja eelkõige vajadus, et otsuseid tuleb ühiselt kaaluda, huvitab tingimata õigussubjekte, keda otsuste õiguslikud tagajärjed puudutavad, mistõttu peab neile olema tagatud, et need otsused tegi tõepoolest kolleegium ja need vastavad viimase tahtele täpselt. Selline on olukord eriti aktide puhul, mis on sõnaselgelt kvalifitseeritud otsusteks ja mida komisjon peab tegema ettevõtjate või nende ühenduste suhtes konkurentsinormide järgimise tagamiseks ning milles tuvastatakse kõnealuste normide rikkumine, tehakse ettevõtjatele ettekirjutusi ning määratakse neile rahalisi karistusi (eespool punktis 82 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* BASF jt, punktid 64 ja 65).

153 Käesoleval juhul toob hageja esile asjaolu, et pressiagentuuri 12. detsembri 2000. aasta pressiteate kohaselt teatas komisjoni pressiesindaja, et komisjon võtab 13. detsembril 2000 uuesti vastu sama otsuse.

154 Isegi oletades, et komisjoni pressiesindaja tegi avaldused, millele hageja viitab, ei saa pelk asjaolu, et erakapitalil põhineva äriühingu pressiteates on mainitud avaldust, mis ei ole mingilgi määral ametlik, olla piisav leidmaks, et komisjon rikkus kollegiaalsuse põhimõtet. Volinike kolleegium ei olnud selle avaldusega mingil viisil seotud ja seega oleks ta oma 13. detsembri 2000. aasta koosolekul võinud ühise kaalumise tulemusel ka otsustada vaidlustatud otsuse jätta vastu võtmata.

155 Tuleb lisada, et komisjoni ametlik pressiteade avaldati 13. detsembril 2000.

156 Pealegi, isegi kui oletada, et komisjoni pressiesindaja teatas, et hageja ei ole otsuse 91/299 sisu kunagi vaidlustanud, on selline argument tulemusetu. Vaidlustatud otsuse põhjendusest 199 nähtub, et komisjon võttis vastu uue otsuse, mille sisu oli peaaegu identne otsuse 91/299 omaga, põhjusel et otsus 91/299 oli tühistatud menetlusnormi rikkumise tõttu. Seega ei oma tähtsust asjaolu, et hageja kritiseeris otsuse 91/299 sisu.

157 Eelnevast lähtudes ei tule menetlust korraldavate meetmete raames komisjoni kohustada esitama kõiki vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega seotud sisedokumente.

158 Järelikult tuleb teise väite esimene osa tagasi lükata.

Teine osa, mis puudutab õiguskindluse põhimõtte rikkumist

– Poolte argumendid

159 Hageja annab mõista, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorras (EÜT 1999, L 252, lk 41) kehtestatud kinnitamisnõuded ei ole kooskõlas eespool punktis 82 viidatud kohtuotsuses komisjon *vs.* BASF jt (punktid 73–76) ja eespool punktis 37 viidatud kohtuotsuses komisjon *vs.* Solvay (punktid 44–49) ettenähtuga.

160 Tol ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 16 esimeses lõigus ei olnud kehtestatud mingeid nõudeid vaidlustatud otsuse kinnitamiseks ning otsus ei ole allkirjastatud, kuigi selles on mainitud konkurentsi eest vastutava komisjoni liikme nime. Eelkõige ei olnud ette nähtud, et vastuvõetud aktid tuleb lisada kokkuvõttele selle koostamise ajal, kui „ühe või teise kokkuvõtte kinnitamisel puudub otsene seos vastuvõetud aktiga". Selles suhtes erineb komisjoni töökorra artikli 16 esimene lõik nõukogu 5. juuni 2000. aasta otsuse, millega võetakse vastu nõukogu töökord (EÜT L 149, lk 21), artiklist 15.

161 Seega eirab komisjoni töökord kinnitamisnõuete olulisust ja läheb vastuollu õiguskindluse põhimõttega. Järelikult ei kinnitatud vaidlustatud otsust õiguspäraselt.

162 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

163 Üldkohus leiab kõigepealt, et hageja argumente tuleb mõista nii, et nendes tuuakse esile vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra ühe sätte õigusvastasus.

164 Sellist õigusvastasuse väidet tuleb pidada vastuvõetavaks.

165 Vastavalt kohtupraktikale peab EÜ artikli 241 kohaldamisala laienema ka institutsiooni töökorra sätetele, mis küll ei ole vaidlustatud otsuse õiguslik alus ja millel ei ole analoogseid tagajärgi nagu määrusel asutamislepingu kõnealuse artikli tähenduses, kuid millega on kindlaks määratud olulised menetlusnormid, mille järgimine on selle otsuse vastuvõtmisel nõutav, ning millega sellest tulenevalt tagatakse otsuse adressaatideks olevate isikute õiguskindlus. On oluline, et otsuse igal adressaadil oleks võimalik menetluse käigus vaidlustada selle akti õiguspärasust, mis on kõnealuse otsuse formaalse kehtivuse eelduseks, vaatamata asjaolule, et asjaomane akt ei kujuta endast otsuse õiguslikku alust, kui adressaadil ei olnud selle akti tühistamist võimalik nõuda enne, kui talle tehti vaidlusalune otsus teatavaks. Järelikult saab komisjoni töökorra sätete kohta esitada õigusvastasuse väite osas, milles nendega on tagatud isikute kaitse (eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punktid 286 ja 287).

166 Lisaks tuleb meenutada, et õigusvastasuse väide peab olema piiratud sellega, mis on vaidluse lahendamiseks tingimata vajalik.

167 EÜ artikli 241 eesmärk ei ole võimaldada poolel vaidlustada mis tahes üldakti kehtivust mis tahes hagi puhul. Üldakt, mille õigusvastasust väidetakse, peab olema hagi esemeks olevale juhtumile otseselt või kaudselt kohaldatav ning vaidlustatud üksikotsuse ja

kõnealuse üldakti vahel peab olema otsene õiguslik seos (vt eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punktid 288 ja 289 ja seal viidatud kohtupraktika).

168 Selles suhtes tuleb meenutada, et vaidlustatud otsus kinnitati vastavalt töökorra artikli 16 esimese lõigu sätetele. Järelikult esineb otsene õiguslik seos kõnealuse otsuse ja töökorra selle artikli vahel, mille õigusvastasust hageja väidab. Sellest lähtudes saab vaidlustatud otsuse ajal kehtinud töökorra artikli 16 esimese lõigu peale esitada õigusvastasuse väite.

169 Seega tuleb kontrollida, kas komisjoni töökorras kehtestatud kinnitamisnõuded on õiguskindluse põhimõtte nõuetega kooskõlas või mitte.

170 Käesoleval juhul on aluseks võetav säte vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 16 esimene lõik, milles on ette nähtud järgmist:

„Komisjoni poolt koosoleku käigus vastu võetud õigusaktid lisatakse autentse(te)s keel-(t)es lahutamatu osana kokkuvõttele, mis koostatakse selle koosoleku lõpus, mille käigus need vastu võeti. Aktid kinnitatakse kokkuvõtte viimasel lehel presidendi ja peasekretäri allkirjaga.” [mitteametlik tõlge]

171 Eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuses analüüsiti komisjoni 17. veebruari 1993. aasta töökorra (EÜT L 230, lk 15) artikli 16 esimese lõigu õiguspärasust; kõnealune säte oli sõnastatud järgmiselt:

„Komisjoni poolt koosoleku käigus […] vastu võetud õigusaktid lisatakse autentse(te)s keel(t)es komisjoni selle koosoleku protokollile, mille käigus need vastu võeti või mille käigus võeti nende vastuvõtmine teadmiseks. Aktid kinnitatakse protokolli esimesel lehel presidendi ja peasekretäri allkirjaga.” [mitteametlik tõlge]

172 Selles otsuses leidis Üldkohus, et kõnealuse sättega kehtestatud kord on iseenesest piisav tagatis, et vaidlustamise korral kontrollida, kas teatavaks tehtud või avaldatud aktid vastavad täielikult kolleegiumi poolt vastu võetud aktile ning seeläbi ka akti vastuvõtja tahtele. Kuna kõnealune akt oli lisatud protokollile ja selle esimesel lehel olid presidendi ja peasekretäri allkirjad, oli protokolli ja sellega hõlmatud dokumentide vahel otsene seos, mis võimaldas olla veendunud kolleegiumi otsuse korrektses sisus ja vormis. Selles suhtes tuli eeldada, et ametivõim tegutses kooskõlas kohaldatavate õigusnormidega, kuni ühenduste kohus ei olnud tuvastanud tema tegevuse normidele mittevastavust. Seega tuli töökorra artikli 16 esimese lõigu nõuete kohaselt ette nähtud kinnitamist pidada õiguspäraseks (eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punktid 302–304).

173 Tuleb aga tõdeda, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 16 esimeses lõigus on ette nähtud formaalsem kinnitamismenetlus kui see, mida analüüsiti eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuses.

174 Teksti uude redaktsiooni võrreldes varasemaga tehtud muudatused on järgmised: koosoleku käigus vastu võetud aktid enam mitte ainult ei „lisata” protokollile, vaid „lisatakse lahutamatu osana”; sõna „protokoll” on asendatud sõnaga „kokkuvõte”;

kokkuvõte koostatakse „koosoleku lõpus"; lõpuks ei ole allkiri enam „protokolli esimesel lehel", vaid „kokkuvõtte viimasel lehel".

175 Kõnealused muudatused kogumis tugevdavad menetluslikke tagatisi, mis on mõeldud õiguskindluse põhimõtte järgimise tagamiseks.

176 Seega ei ole vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud komisjoni töökorra artikli 16 esimene lõik õigusvastane.

177 Neil asjaoludel tuleb teise väite teine osa tagasi lükata.

Kolmas osa, mis puudutab hageja õiguse olla uuesti ära kuulatud rikkumist

– Poolte argumendid

178 Hageja möönab, et eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuse punktides 246–252 leiti, et kui komisjoni otsus tühistatakse menetlusnormide rikkumise tõttu, on huvitatud ettevõtjate uuesti ärakuulamine enne uue otsuse vastuvõtmist nõutav üksnes juhul, kui uus otsus sisaldab uusi etteheiteid.

179 Selline lahendus ei ole siiski käesoleva kohtuasja asjaoludele ülekantav. Esiteks on haldusmenetluses toime pandud palju rikkumisi, kuna on rikutud õigust tutvuda toimikuga. Teiseks on vaidlustatud otsuses üle võetud otsuses 91/297 sisalduv analüüs, mis tühistati muudel põhjustel kui üksnes vormivead ja mida ei ole uuesti vastu võetud.

180 Otsuse 91/297 tühistamine mõjutas vaidlustatud otsuse ettevalmistavate meetmete kehtivust. Eespool punktis 35 viidatud I Solvay kohtuotsuses tuvastas Üldkohus, et komisjoni poolt aluseks võetud dokumentide avaldamisest täielikult keeldumine rikub hageja õigust tutvuda toimikuga. Lisaks mõjutab see menetlusnormi rikkumine nii EÜ artikli 82 kui EÜ artikli 81 kohaldamist käsitlevat haldusmenetlust. Seega oleks komisjon pidanud menetlust uuesti alustama, võimaldama hagejal tutvuda kogu toimikuga ning seejärel võimaldama tal esitada selle kohta kõik kirjalikud ja suulised märkused.

181 Peale selle on eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuses antud tõlgendus õiguslikult väär, kuna see piirab asjaomase ettevõtja õiguse olla ära kuulatud üheainsa võimalusega esitada oma märkused talle tehtud etteheidete kohta. Igal asjaomasel ettevõtjal on ju ka õigus olla ära kuulatud ja esitada oma märkused trahvi määramise põhimõtte ning trahvi otstarbekuse ja suuruse kohta. Viidates kohtupraktikale, kinnitab hageja, et ettevõtjatel, kelle suhtes võidakse teha otsus, milles tuvastatakse nende poolt toime pandud rikkumine ja millega määratakse neile selle eest trahv, tuleb haldusmenetluse staadiumis võimaldada esitada kõik märkused trahvi kohta. Hageja väidab, et käesolevas asjas möödunud aja tõttu oleks tal olnud esitada uusi märkusi selle kohta, et komisjoni õigus talle trahvi määrata on aegunud ja et mõistlikku aega on ületatud, ning trahvi suuruse kohta.

182 Hageja leiab, et pärast otsuse 91/297 tühistamist oleks tulnud ta ära kuulata komisjoni analüüsi sisemise järjepidevuse suhtes, kuivõrd komisjon kirjeldas väidetavaid EÜ artiklite 81 ja 82 rikkumisi üksteist toetavatena, ning vaidlustatud otsuses sisalduvate teatud selliste väidete õigsuse suhtes, mis puudutavad hageja ja ICI vahelise keelatud

kokkuleppe olemasolu ja mis on otsusest 91/297 otse laenatud või lähtuvad samast filosoofiast, rikkudes süütuse presumptsiooni.

183 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

184 Kui komisjon pärast seda, kui otsus, millega karistatakse EÜ artikli 81 lõiget 1 rikkunud ettevõtjaid, on tühistatud selliste menetlusnormide rikkumise tõttu, mis on seotud ainult volinike kolleegiumi poolt otsuse lõpliku vastuvõtmise korraga, teeb uue otsuse, mille sisu on enamjaolt identne ja mis põhineb samadel etteheidetel, ei ole komisjon kohustatud asjaomaseid ettevõtjaid uuesti ära kuulama (vt selle kohta eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punktid 246–253, mis jäeti muutmata eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsusega, punktid 83–111).

185 Mis puudutab õigusküsimusi, mis võivad EÜ artikli 233 kohaldamisel tekkida – nagu aja möödumise, menetluse uuesti alustamise võimaluse, menetluse uuesti alustamisega lahutamatult seotud õiguse tutvuda toimikuga, ärakuulamiste eest vastutava ametniku ja nõuandekomitee sekkumisega ning määruse nr 17 artikli 20 võimaliku mõjuga seotud küsimused –, siis ka need ei nõua uusi ärakuulamisi, kuna need ei muuda etteheidete sisu ja nende üle teostatakse vajaduse korral hiljem üksnes kohtulikku kontrolli (vt selle kohta eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 93).

186 Käesoleval juhul võttis komisjon üle otsuse 91/299 peaaegu kogu sisu. Ta ainult lisas vaidlustatud otsusesse osa Üldkohtu ja Euroopa Kohtu menetluse kohta.

187 Vaidlustatud otsuse osas, milles on käsitletud fakte, lisas komisjon küll ka kaalutlused, mis tulenevad otsusest 91/297, mis hiljem tühistati eespool punktis 35 viidatud I Solvay kohtuotsusega. See osa sisaldab eelkõige viiteid ICI-le.

188 Esiteks viitas vaidlustatud otsuse aluseks olev otsus 91/299 sellegipoolest otseselt otsusele 91/297 soodat kui toodet ja soodaturgu puudutava teabe osas (vt otsuse 91/299 põhjenduste punkt I B). Hageja möönab repliigis pealegi, et otsuse 91/297 osad, mis on vaidlustatud otsusesse üle võetud, olid otsuse 91/299 „lahutamatud osad".

189 Teiseks ei ole see pelgalt fakte puudutav teave asjakohane hagejale käesolevas asjas süüks pandavate rikkumiste suhtes. Käesoleval juhul on hagejale süüks pandav tegevus turgu valitseva seisundi kuritarvitamine, mitte teise ettevõtjaga sõlmitud kokkulepe ega kooskõlastatud tegevus, mille tagajärjel takistatakse, piiratakse või kahjustatakse konkurentsi ühisturul.

190 Seega tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse ja otsuse 91/299 sisu on olulises osas identne ja need otsused rajanevad samadel põhjendustel.

191 Järelikult ei olnud komisjon vastavalt eespool punktides 184 ja 185 viidatud kohtupraktikale kohustatud enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist hagejat uuesti ära kuulama.

192 Mis aga puudutab argumente määrust nr 17 rikkudes saadud dokumentide kasutamise ja õiguse tutvuda toimikuga rikkumise kohta, siis need on iseseisvate etteheidete esemeks, mistõttu analüüsitakse neid edaspidi.

193 Lähtudes eeltoodust, tuleb teise väite kolmas osa tagasi lükata.

Neljas osa, mis puudutab konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega uuesti konsulteerimata jätmist

– Poolte argumendid

194 Hageja vaidlustab eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsuse punktides 254–257 sisalduva hinnangu, mille kohaselt ei olnud nõuandekomiteega uuesti konsulteerimine selles asjas nõutav. Hageja leiab, et vastupidi Üldkohtu poolt selles otsuses leitule ei tulene kohustus konsulteerida nõuandekomiteega komisjoni 25. juuli 1963. aasta määrusest nr 99/63/EMÜ nõukogu määruse nr 17 artikli 19 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud ärakuulamiste kohta (EÜT 127, lk 2268), mis piirdub järgitava menetluse kronoloogia reguleerimisega, vaid määruse nr 17 artiklist 10 asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsioonis. Lisaks, kuigi nõuandekomiteega konsulteerimine kujutab endast olulist menetluslikku tagatist, taotletakse sellega muud eesmärki kui üksnes selle ettevõtja ärakuulamine, keda otsuse eelnõu puudutab, nagu annab tunnistust ka asjaolu, et ärakuulamisest loobumine ettevõtja poolt ei vabasta komisjoni nõuandekomiteega konsulteerimisest.

195 Järelikult oleks käesoleval juhul tulnud nõuandekomiteega konsulteerida komisjoni kava üle võtta eespool punktis 37 viidatud kohtuotsuse komisjon *vs.* Solvay tulemusel vastu vaidlustatud otsus ning eelkõige mõistliku aja põhimõtte järgimise üle.

196 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

197 Määruse nr 17 artiklis 10 on asjaolude asetleidmise ajal kohaldatavas redaktsioonis sätestatud:

„3. Enne otsuse langetamist lõikes 1 tähendatud menetlustes ning enne otsuseid, mis puudutavad [EÜ] artikli [81] lõike 3 kohaselt langetatud otsuse uuendamist, muutmist või tühistamist, konsulteerib komisjon konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega.

[…]

5. Konsultatsioon toimub komisjoni poolt kokku kutsutud ühiskohtumisel; kohtumine ei tohi toimuda enne, kui kutse väljasaatmisest on möödunud 14 päeva. Kutsele peab olema lisatud iga uuritava üksikjuhtumi kokkuvõte koos viidetega olulisimatele dokumentidele ja esialgne otsuse eelnõu."

198 Peale selle on määruse nr 99/63 artiklis 1 sätestatud:

„Enne konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega konsulteerimist viib komisjon vastavalt määruse nr 17 artikli 19 lõikele 1 läbi ärakuulamise." [mitteametlik tõlge]

199 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale tuleneb määruse nr 99/63 artiklist 1, et asjaomaste ettevõtjate ärakuulamine ja nõuandekomiteega konsulteerimine on vajalik samades olukordades (Euroopa Kohtu 21. septembri 1989. aasta otsus liidetud kohtuasjades 46/87 ja 227/88: Hoechst *vs.* komisjon, EKL 1989, lk 2859, punkt 54, ja eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 115).

200 Määrus nr 99/63 asendati komisjoni 22. detsembri 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 2842/98 poolte ärakuulamise kohta teatavates EÜ […] artiklite [81] ja [82] alusel algatatud menetlustes (EÜT L 354, lk 18; ELT eriväljaanne 07/04, lk 204), mis kehtis vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal ja mille artikli 2 lõige 1 on sõnastatud sarnaselt määruse nr 99/63 artikliga 1.

201 Käesolevas asjas tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse kohaselt konsulteeriti konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega enne otsuse 91/299 tegemist. Hageja ei vaidle vastu sellele, et konsulteerimine toimus ja oli õiguspärane.

202 Seega, kuna vaidlustatud otsus ei sisalda olulisi muudatusi võrreldes otsusega 91/299, siis komisjon, kes ei olnud kohustatud hagejat enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist uuesti ära kuulama, ei olnud kohustatud ka nõuandekomiteega uuesti konsulteerima (vt selle kohta eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 118).

203 Sellest lähtuvalt tuleb teise väite neljas osa tagasi lükata.

Viies osa, mis puudutab konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomitee õigusvastast koosseisu

– Poolte argumendid

204 Hageja väidab, et pärast konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega konsulteerimist, mis toimus enne otsuse 91/299 ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmist, liitusid 1. jaanuaril 1995 ühendusega kolm riiki. Kuna kõnealune nõuandekomitee koosneb kõikide liikmesriikide esindajatest, ei olnud see nõuandekomitee koosseis enam õiguspärane ajal, mil komisjon koostas eelnõu, mille tulemusel võeti vastu vaidlustatud otsus. Komisjon oleks seega pidanud uuesti konsulteerima õiguspärases koosseisus oleva nõuandekomiteega.

205 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

206 Määruse nr 17 artikli 10 lõige 4 asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsioonis oli sõnastatud järgmiselt:

„Nõuandekomiteesse kuuluvad konkurentsi piirava tegevuse ja turgu valitseva seisundi küsimustes pädevad ametnikud. Iga liikmesriik nimetab enda esindajaks ühe ametniku, keda sunnitud eemalejäämise korral võib asendada teise ametnikuga.”

207 Kohtupraktika kohaselt ei mõjuta institutsiooni koosseisu muutmine institutsiooni enda järjepidevust ning tema lõplike või ettevalmistavate aktide kõik tagajärjed jäävad üldjuhul alles (Euroopa Kohtu 13. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-331/88: Fedesa jt, EKL 1990, lk I-4023, punkt 36).

208 Pealegi ei ole olemas ühtegi ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mis nõuaks, et trahvi kaasa tuua võivat menetlust läbi viiva haldusorgani koosseis jääks samaks (eespool punktis 43 viidatud Üldkohtu II PVC otsus, punktid 322 ja 323).

209 Sellest tulenevalt ei pidanud komisjon pärast kolme täiendava riigi ühendusega liitumist nõuandekomiteega uuesti konsulteerima.

210 Järelikult tuleb teise väite viies osa tagasi lükata.

Kuues osa, mis puudutab määrust nr 17 rikkudes saadud dokumentide kasutamist

– Poolte argumendid

211 Hageja meenutab, et vastavalt määruse nr 17 artikli 14 lõikele 3 asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsioonis võis komisjon määrata ettevõtjate juures uurimise otsusega, milles nimetatakse uurimise objekt ja eesmärk, ning et vastavalt kõnealuse määruse artikli 20 lõikele 1 asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsioonis võib artikli 14 kohaldamise tulemusena saadud informatsiooni kasutada ainult eesmärgil, milleks seda küsiti.

212 Hageja sõnul puudutas 5. aprilli 1989. aasta uurimise määramise otsus, mille alusel komisjon viis läbi uurimised hageja ja tema Saksa ja Hispaania tütarettevõtjate ruumides, üksnes EÜ artiklit 81 ja sellega kohustati kuut asjaomast ettevõtjat alluma uurimisele, mis käsitles esiteks nende võimalikku osalemist keelatud kokkulepetes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mille tagajärg oli siseriiklike turgude üksteisest eraldamine ja naatriumkarbonaadi hindade kooskõlastamine, ning teiseks ostjatega selliste ainuõiguslike ostukokkulepete rakendamist, mis võisid konkurentsi piirata või selle kõrvaldada ja tugevdada naatriumkarbonaadi turu jäikust ühenduses.

213 Lisaks nähtub dokumentidest, mis üks uurimist läbi viinud ametnikest hageja ruumidesse jättis, et komisjonil ei olnud mingit eelnevat teavet, kahtlust ega ühtegi kaudset tõendit EÜ artikli 82 rikkumise kohta. Pealegi huvitus komisjon suhetest klientidega osas, milles nendega sõlmitud lepingud võisid endast kujutada turu jagamise kokkulepet. Lisaks nähtub hageja sõnul tema ja komisjoni kirjavahetusest, et 22. mail 1989 nõustus komisjon hageja väljendatud sõnaselge tingimusega, et saadud dokumente on keelatud kasutada muul eesmärgil kui EÜ artikli 81 lõike 1 alusel läbiviidavas menetluses toimuvate uurimiste jaoks.

214 Peale selle märgib hageja, et komisjon saatis talle 21. juunil 1989 ja ühele tema Saksa tütarettevõtjatest, st DSW-le 8. juulil 1989 informatsiooninõuded. Vastupidi uurimise määramise otsusele puudutasid need nõuded korraga nii EÜ artiklit 81 kui ka EÜ artiklit 82. Hageja kinnitab, et talle saadetud nõudes on ka märgitud, et komisjon uurib, „kas klientidega sõlmitud tarnelepingud, mille eesmärk on tagada ainuõiguslik tarnimine diskrimineerivate püsikliendi hinnaalanduste abil, on kooskõlas konkurentsinormidega".

215 Hageja möönab, et komisjonil oli õigus esiteks võtta kaasa dokumendid, mis ta uurimiste käigus avastas, ulatuses, milles need kuulusid uurimise määramise otsuse

kohaldamisalasse, ning teiseks alustada uurimist, et kontrollida EÜ artikli 82 eeldatavat rikkumist, millest ta sai teada läbiviidud uurimiste tulemusel. Seevastu võis komisjon ära võetud dokumente hageja arvates kasutada hilisemas menetluses, mille eesmärk oli tuvastada EÜ artikli 82 eeldatav rikkumine, üksnes kõnealuse menetluse alustamise otsuse alusena. Hageja väidab aga, et valdav enamik dokumentidest, mida on nimetatud vastuväiteteatise osas, mis puudutab turgu valitseva seisundi väidetavat kuritarvitamist, saadi ilmselgelt uurimiste käigus, mis viidi läbi hageja ja tema tütarettevõtjate juures. Komisjon kasutas seega kõnealuseid dokumente muul eesmärgil kui see, milleks need saadi. Nii toimides rikkus komisjon hageja kaitseõigusi ja õigust ametisaladusele, nii nagu need olid tagatud asjaolude asetleidmise ajal kehtinud määruse nr 17 artikli 14 lõikega 3 ja artikli 20 lõikega 1.

216 Hageja järeldab sellest, et vastuväiteteatisele lisatud dokumendid, mis toetasid EÜ artiklil 82 põhinevaid etteheiteid, oleks tulnud kõrvale jätta, välja arvatud dokumendid, mis hageja ja tema tütarettevõtja edastasid vastuseks neile pärast uurimisi saadetud informatsiooninõuetele. Lisaks väidab hageja, et aja möödumise tõttu ei olnud tal võimalik kindlaks teha, millised dokumendid vastuväiteteatisele lisatute hulgas võeti kaasa tema ruumidest ja millised edastati komisjonile vastuseks informatsiooninõuetele. Kuna kõik komisjoni esitatud etteheited tuginevad dokumentidele, mis oleks tulnud kõrvale jätta, tuleb vaidlustatud otsus tervikuna tühistada. Lisaks on komisjoni esitatud etteheidete aluseks vähemalt kaudselt teatavad vastuväiteteatisele lisatud süüstavad dokumendid, mille täpset mõju vaidlustatud otsuses sisalduvate etteheidete sõnastamisele ei ole Üldkohtul võimalik hinnata. Sellest tulenevalt ei ole Üldkohtul võimalik kontrollida vaidlustatud otsuse ja selle põhjenduste õiguspärasust.

217 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

218 Kõigepealt tuleb meenutada, et nii määruse nr 17 eesmärk kui ka komisjoni ametnikele antud volituste loetelu artiklis 14 näitavad, et uurimise ulatus võib olla väga lai. Selles suhtes on ettevõtja mis tahes ruumidesse, territooriumile või transpordivahenditesse sisenemise õigus erilise tähtsusega, kuna see peab võimaldama komisjonil koguda tõendeid konkurentsieeskirjade rikkumise kohta paikadest, kust selliseid tõendeid tavaliselt leida võib – nimelt ettevõtja äriruumidest. Kõnealune sisenemise õigus muutuks kasutuks juhul, kui komisjoni ametnikud peaksid piirduma sellega, et paluvad esitada sellised dokumendid või toimikud, mida nad oskavad eelnevalt täpselt kindlaks teha. Vastupidi, see õigus eeldab volitusi otsida mitmesuguseid andmeid, mis ei ole veel teada või mis ei ole täielikult kindlaks tehtud. Ilma selliste volitusteta oleks komisjonil võimatu koguda uurimiseks vajalikku teavet, kui ta põrkuks asjaomaste ettevõtjate koostööst keeldumisega või takistava hoiakuga. Kuigi määruse nr 17 artikliga 14 antakse komisjonile laialdased uurimisvolitused, kehtivad nende volituste kasutamise suhtes tingimused, millega tagatakse asjaomaste ettevõtjate õigustega arvestamine. Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et komisjonil on kohustus nimetada uurimise objekt ja eesmärk. See kohustus on põhimõttelise tähtsusega nõue mitte üksnes selleks, et näidata asjaomaste ettevõtjate ruumides korraldatava uurimise põhjendatust, vaid ka selleks, et ettevõtjatel oleks võimalik mõista oma koostöökohustuse ulatust, säilitades samal ajal oma kaitseõigused (eespool punktis 199 viidatud 21. septembri 1989. aasta kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punktid 26–29).

219 Sellest tuleneb, et uurimise määramise otsuse põhjendamise kohustuse ulatust ei või piirata kaalutlustel, mis on seotud uurimise tõhususega. Selles suhtes tuleb täpsustada, et kuigi on tõsi, et komisjon ei ole kohustatud edastama uurimise määramise otsuse adressaadile kogu tema käsutuses olevat teavet arvatavate rikkumiste kohta ega andma nendele rikkumistele täpset õiguslikku kvalifikatsiooni, peab komisjon siiski selgesti näitama, milliseid oletusi ta kontrollida kavatseb (eespool punktis 199 viidatud 21. septembri 1989. aasta kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punkt 41).

220 Käesolevas asjas tuleb tõdeda, et uurimise määramise otsuses on viidatud üksnes EÜ artiklile 81.

221 Kuna komisjon ei olnud kohustatud andma rikkumistele täpset õiguslikku kvalifikatsiooni, ei saa asjaolu, et otsuses ei ole EÜ artiklit 82 otsesõnu nimetatud, siiski iseenesest viia järelduseni, et komisjon rikkus määruse nr 17 artiklit 14.

222 On tõsi, et uurimise määramise otsuse sõnastusest nähtub, et komisjoni otsene eesmärk oli üksnes kontrollida, kas hageja osaleb keelatud kokkulepetes ja/või kooskõlastatud tegevuses. Miski ei võimalda järeldada, et kahtlustati ka turgu valitseva seisundi kuritarvitamist. Lisaks ei nõudnud komisjon tõendeid, mida ta kasutas EÜ artikli 82 alusel toimunud menetluses, uute uurimisvolituste raames.

223 Siiski nähtub vaidlustatud otsuse artiklist 1, et „[hageja] rikkus [EÜ] artikli [82] sätteid tegevusega, mille eesmärk oli välistada konkurents või seda tunduvalt piirata ning mis seisnes […] klientidega selliste kokkulepete sõlmimises, mis kohustasid viimaseid hankima hagejalt kogu neil vajamineva sooda või väga suure osa sellest määramata või ülemäära pika aja jooksul[,] suurte hinnaalanduste ja muude rahaliste stiimulite pakkumises kliendi lepingulist põhikogust ületava lisakoguse alusel, et tagada, et klient hangib hagejalt kogu vajamineva sooda või suurema osa sellest, [ning] hinnaalanduste tegemises eeldusel, et klient on nõus hankima hagejalt kogu vajamineva sooda".

224 Seetõttu tuleb tõdeda, et uurimise määramise otsuse artikli 1 teises taandes nimetatud „ainuõiguslike ostukokkulepete rakendamine" vastab sellele, mida vaidlustatud otsuses

lõpuks hagejale ette heideti. Hagejale vaidlustatud otsuses ette heidetud EÜ artikli 82 rikkumised pandi ju toime tema lepingulistes suhetes osaga tema klientidest ning need seisnesid sisuliselt ainuõiguslikes kokkulepetes.

225 Seega on olemas sisuline sarnasus tegevuse, mille komisjon leidis olevat vaidlustatud otsuses ette heidetud turgu valitseva seisundi kuritarvitamise aluseks, ja tegevuse vahel, mille alusel ta volitas uurimise määramise otsuse artikli 1 teises taandes oma ametnikke uurimist läbi viima.

226 Kuna osa asjaolusid, mille osas komisjoni ametnikel oli volitus hankida tõendeid EÜ artikli 81 rikkumise kohta, olid samad kui need, mis olid seejärel hagejale vaidlustatud otsuses seoses turgu valitseva seisundi kuritarvitamisega tehtud etteheidete aluseks, ei väljunud dokumentide kaasavõtmine uurimise määramise otsusega kehtestatud õiguspärastest raamidest. Kõnealune otsus sisaldab ju määruse nr 17 artikli 14 lõikega 3 nõutavaid olulisi asjaolusid.

227 Järelikult ilmneb, et vaidlustatud otsuse tegemisel EÜ artikli 82 rikkumist puudutavate etteheidete põhjendamiseks kasutatud dokumendid sai komisjon õiguspäraselt, sõltumata sellest, kas need dokumendid võeti kaasa aprillis 1989 toimunud uurimiste käigus või kas need edastati hiljem hagejale määruse nr 17 artikli 11 alusel saadetud informatsiooninõuete tulemusel.

228 Eelnevast nähtub samuti, et komisjon kasutas kõnealuseid dokumente EÜ artikli 82 alusel tehtud vaidlustatud otsuses õiguspäraselt tõenditena.

229 Lisaks tuleneb komisjoni 22. mai 1989. aasta kirjast üksnes, et komisjon kinnitas, et asjaolude ajal kehtinud määruse nr 17 artikli 20 sätted on kohaldatavad uurimiste käigus kogutud dokumentide suhtes ja et kõnealuseid dokumente ei kasutata

tõenditena dumpinguvastases menetluses. Komisjon ei võtnud seega seisukohta, et uurimine puudutab ainult EÜ artikli 81 rikkumisi ja et asjaomaste rikkumiste kvalifitseerimine turgu valitseva seisundi kuritarvitamiseks jääb väljapoole uurimise eesmärki.

230 Seega tuleb teise väite kuues osa tagasi lükata.

Kaheksas osa, mis puudutab erapooletuse, hea halduse ja proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist

– Poolte argumendid

231 Hageja väidab, et vaidlustatud otsus kordab peaaegu sõna-sõnalt kümme aastat tagasi vastu võetud otsust ega võta üldse arvesse aja möödumist ja otsuse 91/297 tühistamise tagajärgi. Lisaks väidab hageja, et komisjon oleks pidanud võimaldama tal tutvuda kogu toimikuga.

232 Peale selle on vaidlustatud otsus hageja meelest ebaproportsionaalne, kuna sellega alustati menetlust uuesti pikka aega pärast asjaolude asetleidmist, mistõttu puudub otsusel igal juhul igasugune kasulik mõju.

233 Hageja kinnitab lisaks, et komisjon ei märkinud põhjuseid, mille tõttu ta pidas otstarbekaks hageja suhtes uuesti teha „drakoonilise" otsuse, kuigi ta samas oli loobunud otsuse 91/297 tagajärjel uue otsuse tegemisest. Komisjon oli ju siiski otsuste

91/297, 91/298 ja 91/299 aluseks olevaid rikkumisi käsitlenud tervikuna ning need otsused olid ka koostatud seda silmas pidades. Üldkohtul on seega võimatu hinnata, miks komisjon otsustas vastu võtta uue otsuse, mille sisu on otsuse 91/299 omaga peaaegu identne.

234 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

235 Hageja esitab erapooletuse, hea halduse ja proportsionaalsuse põhimõtte väidetava rikkumise katte all samad argumendid, mis ta on juba esitanud ja mis puudutavad eelkõige aja möödumist ja õigust tutvuda toimikuga, mida Üldkohus analüüsib edaspidi.

236 Ainus uus asjaolu on seotud sellega, et puudub põhjendus, miks komisjon võttis vastu uue otsuse, mille sisu on otsuse 91/299 omaga peaaegu identne. Selles suhtes tuleb aga tõdeda, et komisjon põhjendas oma otsust võtta otsus 91/299 uuesti vastu vaidlustatud otsuse põhjendustes 196–207, mis lisandusid otsusele 91/299. Järelikult puudub hageja etteheitel faktiline alus.

237 Sellest lähtuvalt tuleb teise väite kaheksas osa tagasi lükata.

238 Kõigest eeltoodust nähtub, et teine väide tuleb tagasi lükata tervikuna, välja arvatud seitsmes osa, mis puudutab õiguse tutvuda toimikuga rikkumist ja mida analüüsitakse kuuenda väite raames.

Kolmas väide, et geograafiline turg on valesti määratletud

Poolte argumendid

239 Viidates Euroopa Kohtu praktikale, väidab hageja, et kuigi turuosade kriteerium kujutab endast olulist asjaolu turgu valitseva seisundi tõendamisel, ei ole see kriteerium kunagi iseenesest määrav, eriti olukorras, kus turuosad on mõistliku suurusega. Samuti tuleb arvesse võtta muid tegureid nagu turuletuleku tõkked, vertikaalne integreerumine, majanduslik võimsus, tehnoloogia arengutase, klientide tasakaalustav mõju või ka kulustruktuur.

240 Hageja ei ole nõus sellega, et komisjon võttis arvesse asjakohase geograafilise turu ühenduse mõõdet, pärast seda kui ta oli loetlenud mitmesuguseid asjaolusid, mis „kõik räägivad liikmesriigi mõõtme kasuks". Kui komisjon oleks läbi viinud eelneva analüüsi konkurentsitingimuste kohta, oleks ta järeldanud, et turu ulatus piirdus liikmesriigi territooriumiga.

241 Seda, et komisjoni hinnang on vale, kinnitab „Itaalia konkurentsiameti" 10. aprilli 1997. aasta otsus asjas Solvay *vs.* Sodi, milles asjakohane geograafiline turg määratleti kui naatriumkarbonaadi Itaalia turg. Vastavalt määruse nr 17 artikli 19 lõikele 3 avaldatud teatises, mis puudutab sekkumatustõendi või [EÜ] artikli 81 lõikest 3 tuleneva erandi taotlust (juhtum IV/E-2/36.732 – Solvay-Sisecam) (EÜT 1999, C 272,

lk 14), tunnistas ka komisjon, et asjakohase geograafilise turu piiritlemine on „eriti keeruline" küsimus ja et siseriiklikeks turgudeks jaotumine ei ole enam nii asjakohane kui varem.

242 Peale selle väidab hageja, et komisjon pani toime õigusnormi rikkumise, kui ta leidis, et hageja mõjusfäär vastab Lääne-Euroopa mandriosale. Hageja on seisukohal, et see analüüs põhines tema ja ICI vahelisel kokkuleppel ning selle ainus eesmärk oli jõuda järeldusele, et hagejale kuulub nii absoluutselt kui suhteliselt suur osa „asjaomasest turust". Komisjon ei võtnud seega arvesse tavapäraseid kriteeriume, mis võimaldavad asjakohast geograafilist turgu täpselt piiritleda, st territooriumi, kus turutingimused on piisavalt ühtlased, nii et kõik turul tegutsevad ettevõtjad konkureerivad üksteisega.

243 Hageja väidab ka, et kuna komisjon ei täpsustanud põhjuseid, mille tõttu ta kaldus asjakohase geograafilise turu piiritlemisel kõrvale oma väljakujunenud praktikast, ei põhjendanud komisjon vaidlustatud otsust nõuetekohaselt.

244 Hageja leiab lisaks, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, kui ta otsustas samal ajal, et Benelux ja Ühendkuningriik on eraldiseisvad turud ning et Benelux ja Portugal, kus hagejal oli faktiliselt monopol, kuuluvad samale turule.

245 Hageja lisab, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 132 märkis komisjon, et „Solvay traditsiooniline turg hõlmas kogu ühendust, välja arvatud Ühendkuningriik ja Iirimaa, kus konkurentsivastaste sätete tõttu valitses täiesti erinev konkurentsiolukord". Hageja sõnul selgitas aga komisjon kostja vastuses vastuoluliselt, et ICI ja hageja ei olnud konkurentsiolukorras, mis oleks Ühendkuningriigi ja Iirimaa asjakohase geograafilise turu hulgast välja jätnud. Peale selle ei maini komisjon vaidlustatud otsuses konkurentsitingimusi Itaalia, Hispaania, Portugali, Kreeka ja Taani turul, kuigi ta

järeldab, et ilma igasuguste täiendavate põhjendusteta, et konkurentsitingimused olid kogu Mandri-Euroopa territooriumil ühtlased. Mis puudutab hageja turuosi siseriiklikel turgudel, siis märgib ta, et need ei olnud üldse ühtlased, kuna olenevalt riigist olid need kas olematud või 15, 50, 80 või 100% suurused. Neil asjaoludel palub hageja Üldkohtul kohustada komisjoni selgitama, miks ta leidis, et turustruktuur oli kõikjal Lääne-Euroopa mandriosas ühesugune.

246 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

Üldkohtu hinnang

247 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et selleks et kaaluda, kas ettevõtjal on EÜ artikli 82 esimese lõigu tähenduses turgu valitsev seisund, tuleb põhjapanev tähtsus omistada asjaomase turu määratlemisele ning ühisturu selle olulise osa piiritlemisele, kus ettevõtja võib toime panna kuritarvitusi, mis takistavad tõhusat konkurentsi (Euroopa Kohtu 26. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-7/97: Bronner, EKL 1998, lk I-7791, punkt 32, ja 23. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-209/98: Sydhavnens Sten & Grus, EKL 2000, lk I-3743, punkt 57).

248 Selles suhtes tuleb meenutada, et turu piiritlemine ei mängi EÜ artikli 81 ja EÜ artikli 82 kohaldamise korral sama rolli. EÜ artikli 82 kohaldamise korral on asjakohase turu õige määratlemine vajalik tingimus, mis eelneb väidetavalt konkurentsivastase tegevuse kohta antavale hinnangule, kuna enne turgu valitseva seisundi tuvastamist tuleb kindlaks teha turgu valitseva seisundi esinemine teataval turul, mis eeldab, et see turg

on eelnevalt piiritletud. Seevastu EÜ artikli 81 kohaldamise puhul tuleb asjakohane turg vajaduse korral määratleda selleks, et teha kindlaks, kas vaidlusalune kokkulepe, ettevõtjate ühenduse otsus või kooskõlastatud tegevus võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ja kas selle eesmärk või tagajärg on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires (Üldkohtu 6. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas T-62/98: Volkswagen *vs.* komisjon, EKL 2000, lk II-2707, punkt 230, ja 11. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-61/99: Adriatica di Navigazione *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-5349, punkt 27).

249 EÜ artikli 82 raames võib geograafilist turgu määratleda kui territooriumi, millel kõik ettevõtjad on asjaomaste kaupade osas sarnastes konkurentsitingimustes. Ei ole üldse vaja, et objektiivsed konkurentsitingimused oleksid nende ettevõtjate puhul täiesti ühtlased. Piisab sellest, kui need on sarnased või piisavalt ühtlased (Euroopa Kohtu 14. veebruari 1978. aasta otsus kohtuasjas 27/76: United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon, EKL 1978, lk 207, punktid 44 ja 53, ning Üldkohtu 22. novembri 2001. aasta otsus kohtuasjas T-139/98: AAMS *vs.* komisjon, EKL 2001, lk II-3413, punkt 39). Seega ei saa ühtset turgu moodustavatena käsitada üksnes alasid, kus objektiivsed konkurentsitingimused on ebaühtlased (Üldkohtu 21. oktoobri 1997. aasta otsus kohtuasjas T-229/94: Deutsche Bahn *vs.* komisjon, EKL 1997, lk II-1689, punkt 92).

250 Lõpuks nähtub väljakujunenud kohtupraktikast, et kuigi üldiselt kontrollib ühenduste kohus igakülgselt, kas konkurentsieeskirjade kohaldamise tingimused on täidetud või mitte, peab ta komisjoni antud keerukate majanduslike hinnangute kontrollimisel siiski piirduma menetlusnormide järgimise ja põhjendamiskohustuse täitmise, faktiliste asjaolude sisulise õigsuse ning selle kontrollimisega, et ei oleks tehtud ilmselget kaalutlusviga ega tegemist ei oleks võimu kuritarvitamisega (Üldkohtu 30. märtsi 2000. aasta otsus kohtuasjas T-65/96: Kish Glass *vs.* komisjon, EKL 2000, lk II-1885, punkt 64, ja 17. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas T-201/04: Microsoft *vs.* komisjon, EKL 2007, lk II-3601, punkt 87).

251 Käesolevas asjas tuleb tõdeda, et vaidlustatud otsuse osas, mis on pühendatud asjakohasele turule, määratles komisjon asjakohase geograafilise turu järgmiselt:

„136. Asjakohane toode ja geograafiline ala, millest lähtuvalt tuleb Solvay majanduslikku võimsust hinnata, on seega ühenduse soodaturg (välja arvatud Ühendkuningriik ja Iirimaa).”

252 Vastuseks Üldkohtu kirjalikult küsimusele rõhutas komisjon, et vaidlustatud otsuse muud osad viitavad samale geograafilisele turule, mis määratleti vaidlustatud otsuse põhjenduses 136.

253 Komisjon toob eelkõige esile põhjendused 8, 18–20, 23, 26, 36–38, 40–42, 43, 133, 137, 138, 188 ja 191, milles on viidatud „Euroopa lääneosale”, „Lääne-Euroopale” või „ühendusele”.

254 Peale selle ei ole vaidlustatud otsuse põhjenduses 136 sisalduv geograafilise turu määratlus vastuolus vaidlustatud otsuse teiste põhjendustega. Eespool punktis 249 viidatud kohtupraktikast tuleneb, et piisab sellest, kui konkurentsitingimused on asjaomaste toodete puhul sarnased või piisavalt ühtlased. Seega võivad EÜ artikli 82 kohaldamise korral mitu siseriiklikku turgu koos moodustada geograafilise turu, kui objektiivsed konkurentsitingimused on piisavalt ühtlased.

255 Lisaks ei välista objektiivsete konkurentsitingimuste piisavat ühtlust asjaolu, et tootjatel oli kalduvus koondada oma müük liikmesriikidesse, kus neil oli tootmisvõimsus.

256 Igal juhul ilmneb hageja neljanda väite analüüsimisel (vt allpool punktid 261–305), et hagejal on turgu valitsev seisund, olenemata sellest, kas asjakohane geograafiline turg on määratletud kui ühendus, välja arvatud Ühendkuningriik ja Iirimaa, või kui iga riik, mille osas heidetakse talle ette naatriumkarbonaadi turul toime pandud EÜ artikli 82 rikkumisi.

257 Nagu on märgitud vaidlustatud otsuse põhjenduses 147:

„[… I]segi kui iga siseriiklikku turgu, mida Solvay konkurentsi välistav tegevus eriti puudutas, käsitataks eraldiseisva turuna, oleks Solvayl ikka kõigil neil turgudel valitsev seisund ja enamik eespool esitatud kaalutlustest peaksid jätkuvalt paika."

258 Hagejale kuuluvatest turuosadest nähtub, et tal oli valitsev seisund ka igas riigis, kus ta pani toime talle ette heidetavad EÜ artikli 82 rikkumised.

259 Sellest tuleneb, et isegi kui eeldada, et komisjon ei oleks asjakohast geograafilist turgu õigesti määratlenud, ei oleks sellel veal saanud tulemuse seisukohast olla määravat mõju. Kui niisugune viga oleks tuvastatud, ei saaks see siiski õigustada komisjoni otsuse tühistamist (vt selle kohta Üldkohtu 14. mai 2002. aasta otsus kohtuasjas T-126/99: Graphischer Maschinenbau *vs.* komisjon, EKL 2002, lk II-2427, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

260 Järelikult tuleb kolmas väide tagasi lükata.

Neljas väide, et puudub turgu valitsev seisund

Poolte argumendid

261 Hageja vaidlustab komisjoni analüüsi, mille kohaselt tema enda dokumendid kinnitavad turgu valitseva seisundi olemasolu Lääne-Euroopas.

262 Esiteks leiab hageja, et faktid ei toeta komisjoni seisukohta.

263 Selles suhtes juhib hageja tähelepanu sellele, et komisjon märkis vaidlustatud otsuse põhjenduses 147, et isegi kui iga siseriiklikku turgu, mida konkurentsi välistav tegevus eriti puudutas, käsitataks eraldiseisva turuna, oleks hagejal ikka kõigil neil turgudel valitsev seisund.

264 Hageja sõnul aga ei olnud tema turuosa siseriiklikel turgudel 70% ja isegi kui tema turuosa oli märkimisväärne, ei anna see tunnistust märkimisväärsest turujõust. Käsitletaval ajavahemikul oli tema turuosa ainult 56,7% Beneluxis, 54,9% Prantsusmaal ja 52,5% Saksamaal. Hageja väidab ka, et asjaolu, et ta on ainus naatriumkarbonaadi tootja, kes tegutseb kogu ühenduses, ei oma tähtsust. Tema kogu tootmisvõimsusel Euroopas ei ole samuti tähtsust, kuna tema erinevad tootmisüksused ei tarninud mingeid märkimisväärseid koguseid teistele siseriiklikele turgudele, kus tal olid tootmisüksused. Liikmesriigi tasandil oli tema tootmisvõimsus sarnane tema siseriiklike konkurentide omaga.

265 Samuti väidab hageja, et talle dumpinguvastaste meetmetega antud kaitse oli vaid suhteline, kuna Ida-Saksamaalt pärineva kauba suhtes, mida imporditi Lääne-Saksamaale, ei kehtinud dumpinguvastane ega üldine tollimaks ning kuna igal juhul võimaldas seestöötlemise protseduur klaasitootjatel osta Ameerika ja Ida-Euroopa tootjatelt märkimisväärseid naatriumkarbonaadi koguseid, mis olid dumpinguvastasest tollimaksust vabastatud.

266 Peale selle väidab hageja, et komisjon oleks pidanud arvesse võtma tema klientide võimalust kasutada naatriumkarbonaadi asemel seebikivi ja klaasimurdu. Oma suhetes klientidega oligi hageja enda hinnangul konkurentsisurve all, mille põhjustasid nimetatud tooted.

267 Hageja järeldab sellest, et tal ei olnud valitsevat seisundit asjaomastel siseriiklikel turgudel, mida ainsatena saab geograafilisest aspektist käsitleda.

268 Peale selle ei võtnud komisjon hageja sõnul arvesse olulist tasakaalustavat ostujõudu, mis oli osadel tema klaasitootjatest klientidel. Komisjon ei kontrollinud, millises ulatuses olid nende klientide hangitud kogused vajalikud tema pikaajalise püsimajäämise jaoks, eelkõige suurte püsikulude tõttu selles rasketööstuses. Komisjon ei hinnanud ka kohalike konkurentide rolli ega Ühendriikidest või Ida-Euroopast kauba importimise mõju.

269 Isegi kui eeldada, et asjakohane geograafiline turg on üle-euroopaline, on komisjoni analüüs ebatäpne ja „valesti" põhjendatud. Hageja viitab selles suhtes konkurentsisurvele, mis lähtus esiteks ühenduses tegutsevatelt konkurentidelt, kes kuuluvad suurtesse tööstuskontsernidesse, teiseks Ameerika ja Ida-Euroopa riikide konkurentidelt, kes on suutelised pakkuma atraktiivset hinda, ning kolmandaks klientidelt, kes samuti kuuluvad suurtesse kontsernidesse.

270 Hageja väidab ka, et esineb vastuolu vaidlustatud otsuse põhjenduse 39, mille kohaselt tulenes tema jaoks peamine risk mitte teistelt Euroopa tootjatest, vaid Ameerika naatriumkarbonaadist, ja vaidlustatud otsuse põhjenduse 53 vahel, mille kohaselt tema „esmane mure näis olevat säilitada oma valitsev seisund Euroopa turul hoolimata väiketootjate rahutusest ning ohust, mille tekitas Ida-Euroopast ja Ameerika Ühendriikidest kauba importimine". Tema konkurentide turujõud oli seda suurem, et 1980. ja 1981. aastal läbi viidud uurimise käigus ei kohustanud komisjon neid tegema ühtegi muudatust nende lepingute sõlmimise praktikas, mistõttu said nad oma kliente kaitsta kõiki vajadusi hõlmavate pikaajaliste lepingute sõlmimise teel.

271 Teiseks väidab hageja, et komisjon pani toime mitu õigusnormi rikkumist, kui ta järeldas vaidlustatud otsuse põhjenduses 148, et hagejal oli turgu valitsev seisund kogu käsitletava ajavahemiku vältel.

272 Hageja märgib selles suhtes eelkõige, et komisjon jättis täielikult tähelepanuta klientide tasakaalustava mõju kriteeriumi, millele Üldkohus viitas 10. märtsi 1992. aasta otsuses liidetud kohtuasjades T-68/89, T-77/89 ja T-78/89: SIV jt *vs.* komisjon (EKL 1992, lk II-1403). Samuti analüüsiti komisjoni 25. novembri 1998. aasta otsuses, millega koondumine tunnistatakse ühisturuga ja EMP lepinguga kokkusobivaks (juhtum IV/M.1225 – Enso/Stora) (EÜT 1999, L 254, lk 9), klientide tasakaalustava ostujõu küsimust seoses vedelike pakendamiseks mõeldud kartongi turuga. Hageja väidab, et tootmiskulude struktuuri tõttu – pidades silmas, et muutuvkulu on võrreldes kogukuluga väike – võisid tema kliendid teda ähvardada tema tarnetest märkimisväärse osa või isegi kõikide tarnete kaotamisega. Hageja leiab seega, et komisjon oleks pidanud uurima, kas hagejal oli võimalik tegutseda arvestataval määral oma klientidest sõltumatult.

273 Kolmandaks väidab hageja, et komisjon ei põhjendanud vaidlustatud otsust nõuetekohaselt, kuna esiteks jättis ta täpsustamata, milliseid kriteeriume nende hulgas, mis võeti aluseks, kui hinnati tema valitsevat seisundit ühenduse turul, kohaldati tal siseriiklikel turgudel oleva valitseva seisundi analüüsimisel, ning kuna

teiseks jättis komisjon need kriteeriumid kõnealustel turgudel kehtivate tingimuste osas konkreetselt rakendamata.

274 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

Üldkohtu hinnang

275 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale puudutab EÜ artiklis 82 käsitletud turgu valitsev seisund olukorda, kus ettevõtjal on majanduslikult tugev seisund, mis võimaldab tal pärssida tõhusa konkurentsi säilimist asjaomasel turul sel teel, et ta saab tegutseda arvestataval määral sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja lõpuks ka tarbijatest (eespool punktis 249 viidatud kohtuotsus United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon, punkt 65, ja eespool punktis 250 viidatud kohtuotsus Microsoft *vs.* komisjon, punkt 229). Erinevalt monopoolsest või sisuliselt monopoolsest seisundist ei välista selline seisund teatud konkurentsi esinemist, kuid annab seda seisundit omavale ettevõtjale võimaluse kui mitte otsustada tingimuste üle, milles konkurents toimub, siis neid vähemalt märkimisväärselt mõjutada, ning igal juhul tegutseda enamjaolt konkurentsi arvesse võtmata, ilma et selline hoiak teda kahjustaks (Euroopa Kohtu 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, EKL 1979, lk 461, punkt 39).

276 Turgu valitsev seisund tuleneb üldjuhul mitme sellise teguri koosesinemisest, mis eraldi võetuna ei oleks tingimata määrava tähtsusega (eespool punktis 249 viidatud kohtuotsus United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon, punkt 66). Asjaomasel turul esineva valitseva seisundi uurimine peab toimuma kõigepealt turu struktuuri ja seejärel kõnealuse turu konkurentsiolukorda analüüsides (vt selle kohta eespool punktis 249 viidatud kohtuotsus United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon, punkt 67).

277 Äärmiselt suur turuosa kujutab erandlikke asjaolusid kõrvale jättes endast tõendit turgu valitseva seisundi kohta. Ettevõtja, kes omab teatava perioodi jooksul äärmiselt olulist turuosa, seatakse tema toodangu- ja pakkumismahu tõttu – ilma et ettevõtjad, kellele kuuluvad tunduvalt väiksemad turuosad, suudaksid kiiresti rahuldada nõudlust, mis sooviks loobuda kõige suurema turuosaga ettevõtja kauba ostmisest – jõupositsioonile, mis teeb temast kohustusliku partneri ja mis juba sellest faktist tulenevalt kindlustab talle vähemalt suhteliselt pikaks ajaks turgu valitsevale seisundile omase sõltumatu tegutsemise võimaluse (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 41, ja Üldkohtu 23. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-65/98 Van den Bergh Foods *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-4653, punkt 154).

278 Seega on 70–80% suurune turuosa iseenesest selge viide turgu valitsevale seisundile (vt selle kohta Üldkohtu 12. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-30/89: Hilti *vs.* komisjon, EKL 1991, lk II-1439, punkt 92, ja 30. septembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-191/98, T-212/98–T-214/98: Atlantic Container Line jt *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-3275, punkt 907).

279 Samuti kujutab 50% suurune turuosa Euroopa Kohtu praktika kohaselt iseenesest tõendit turgu valitseva seisundi kohta, kui just ei esine erandlikke asjaolusid (vt selle kohta Euroopa Kohtu 3. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-62/86: AKZO *vs.* komisjon, EKL 1991, lk I-3359, punkt 60).

280 Käesoleval juhul märkis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 137, et hagejale kuulub „Lääne-Euroopas ligikaudu 70% suurune" turuosa ning seda „kogu käsitletava ajavahemiku vältel".

281 Hageja ei eita hagiavalduses, et tal on väga suur turuosa, eeldusel et turg on ühenduse turg. Ta märgib, et kui turuna käsitada Euroopa turgu, jääb tema turuosa 60 ja 70% vahele.

282 Hageja esitatud arvandmetest, mida komisjon ei ole vaidlustanud, nähtub ka, et 1988. aastal kuulus hagejale muu hulgas 52,5% Saksa turust, 96,9% Austria turust, 82% Belgia turust, 99,6% Hispaania turust, 54,9% Prantsuse turust, 95% Itaalia turust, 14,7% Madalmaade turust ja 100% Portugali turust.

283 Niisuguste turuosades omamisest tuleneb, et konkreetsele juhtumile omaste erandlike asjaolude puudumisel oli hagejal valitsev seisund kas ühenduse turul või erinevatel siseriiklikel turgudel, kus ta pani toime talle etteheidetavad EÜ artikli 82 rikkumised, eeldusel et geograafilist turgu tuleb selliselt määratleda.

284 Komisjon viitab vaidlustatud otsuse põhjenduses 138 erinevatele asjaoludele, mis täiendavad tema analüüsi hageja turuosade kohta ja annavad tunnistust hageja turgu valitsevast seisundist.

285 Kuna nende asjaoludega ei saa juba nende määratluse poolest kaasneda erandlikke asjaolusid, mis võimaldaksid järeldada, et hagejal ei ole turgu valitsevat seisundit, ei ole vaja analüüsida kriitikat, mis hageja on nende kohta esitanud.

286 Peale selle esitab hageja kolm argumenti, mida tuleb analüüsida selleks, et teha kindlaks, kas käesoleval juhul esines niisuguseid erandlikke asjaolusid Euroopa Kohtu praktika tähenduses.

287 Esiteks väidab hageja, et talle avaldasid olulist konkurentsisurvet nii ühenduse ettevõtjad kui ka ühendusevälised ettevõtjad.

288 Selles suhtes tuleb kõigepealt meenutada, et teataval määral konkurentsi esinemine ei välista valitseva seisundi esinemist asjaomasel turul.

289 Lisaks tuleb märkida, et ühenduses tegutsevate konkurentide osas ei esita hageja oma argumentide toetuseks ühtegi täpset tõendit.

290 Igal juhul nähtub arvandmetest, mis hageja ise hagiavalduses esitas, et komisjon ei teinud ilmset hindamisviga, kui ta tuvastas vaidlustatud otsuse põhjenduses 138 hageja suure turuosa Beneluxis, Prantsusmaal ja Saksamaal ning hageja monopoolse või sisuliselt monopoolse seisundi Itaalias, Hispaanias ja Portugalis.

291 Ühenduseväliste konkurentide osas väidab hageja, et Ida-Saksamaalt imporditud kaup moodustas Lääne-Saksamaa kogumüügist 8%, millele komisjon vastu ei vaidle. Olenemata sellest, kas geograafiline turg on ühenduse turg või liikmesriigi turg, ei võimalda selline protsendimäär siiski järeldada, et hagejal ei ole asjaomasel turul valitsevat seisundit.

292 Ameerikast kauba importimise kohta on vaidlustatud otsuse põhjenduses 31 märgitud, et kuni 1990. aastani moodustasid Ameerika tootjate tarned Lääne-Euroopa mandriossa kokku ainult 40 000 tonni, millest enamik imporditi seestöötlemise protseduuri alusel.

293 Nagu komisjon aga õigesti rõhutab, kujutab see kogus isegi juhul, kui see oleks müüdud ühe aasta jooksul, ainult ligikaudu 0,07% ühenduse naatriumkarbonaadi kogutarbimi-

sest, mis ulatus 1989. aastal ligikaudu 5,5 miljoni tonnini. Niisugust turuosa ei saa pidada märkimisväärseks.

294 Mis puudutab lõpuks hageja argumenti, et tema kliendid ähvardasid teda, et nad hakkavad Ameerika ja Ida-Euroopa tootjatelt hankimiseks kasutama seestöötlemise protseduuri, siis seda ei kinnita ükski tõend. See argument on igal juhul tulemusetu, kuna ainuüksi fakt, et kliendid kasutavad sellist ähvardust, ei saa olla erandlik asjaolu, mis välistab turgu valitseva seisundi.

295 Teiseks toob hageja esile võimaluse asendada naatriumkarbonaat seebikivi ja klaasimurruga, mis tähendab tema sõnul konkurentsisurvet tema suhetes klientidega.

296 Selles suhtes tuleb tõdeda, et komisjon viis vaidlustatud otsuse põhjendustes 139–145 läbi üksikasjaliku analüüsi naatriumkarbonaadi seebikiviga asendatavuse kohta ning tuvastas, et praktikas ei kujuta asendamisvõimalused endast hageja turujõule märkimisväärset piirangut. Hageja ei esita hagiavalduses ühtegi fakti, mis võiks seada selle analüüsi kahtluse alla.

297 Klaasimurru kohta märkis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 144, et kliendi soodavajadust klaasanumate tootmiseks saab klaasimurru kasutamisega vähendada kuni 15%. Hageja ei vaidlusta seda arvu. Komisjon tunnistas ka, et on võimalik, et klaasimurru kasutamine vähendab klientide sõltuvust soodatarnijatest üldiselt, vähendamata siiski võimsa soodatootja võimalust väiketootjad välja tõrjuda. Seetõttu tuleb järeldada, et vastupidi hageja väidetele võttis komisjon arvesse võimalust asendada naatriumkarbonaat klaasimurruga.

298 Neil asjaoludel ei ole hageja tõendanud, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, kui ta järeldas, et asendamisvõimalused ei kujuta endast hageja turujõule märkimisväärset piirangut.

299 Kolmandaks väidab hageja, et komisjon oleks pidanud arvesse võtma klientide avaldatavat konkurentsisurvet.

300 Hageja enda esitatud arvandmete kohaselt, mida komisjon kinnitab, oli asjaolude asetleidmise ajal hageja kogutoodang Euroopas siiski ligikaudu 3,7 miljonit tonni ja tema müügi kogumaht Euroopas ligikaudu 3,1 miljonit tonni.

301 Komisjon märkis vaidlustatud otsuse põhjenduses 42, et hageja peamine klient on Saint-Gobaini kontsern, kellega hageja on sõlminud erinevates liikmesriikides määramata ajaks lepingud, mis hõlmavad üle 500 000 tonni müüki aastas Lääne-Euroopas.

302 Järelikult moodustab müük hageja suurimale kliendile Saint-Gobainile ligikaudu 14% tema kogutoodangust ja 16% tema müügist Euroopas.

303 Seega, eeldusel et komisjon oleks pidanud arvesse võtma hageja klientide tasakaalustava mõju kriteeriumi, nähtub eespool märgitud protsendimääradest, et Saint-Gobain ega ükski teine tema klientidest ei olnud suuteline tema turujõule vastukaaluks olema.

304 Kokku võttes ei võimalda hageja esitatud argumendid nõustuda sellega, et esinevad erandlikud asjaolud, mis seavad kahtluse alla järelduse, et tal oli asjaomasel turul valitsev seisund.

305 Järelikult tuleb neljas väide tagasi lükata.

Viies väide, et turgu valitsevat seisundit ei ole kuritarvitatud

306 Viies väide jaguneb viieks osaks, mis puudutavad hinnaalandust lisakoguselt, Saint-Gobainile tehtud „kontserni" hinnaalandust, ainuõiguslikke kokkuleppeid, konkurentsiklausleid ja hagejale etteheidetava tegevuse diskrimineerivat laadi.

Esimene osa, mis puudutab hinnaalandust lisakoguselt

– Poolte argumendid

307 Hageja väidab, et ta ei rakendanud üldist püsikliendipoliitikat. Vaidlustatud otsuse põhjendustes 53–55 nimetatud strateegiadokumendid puudutavad soovi teha soodustusi tähtajalisi kohustusi võtvatele klientidele, mis on majanduslikult õigustatud. Eesmärk oli tasuda majandusliku eelise eest, mille hageja sai sellest, et talle oli tagatud tema tootmisvõimsuse kasutamine piiratud, kuid kindla ajavahemiku vältel, milleks oli maksimaalselt kaks aastat, millega komisjon 1981. aastal sõnaselgelt nõustus.

308 Asjaolu, et tehtud hinnaalandused puudutavad lisakogust, on õigustatud naatriumkarbonaadi tootmise erilise kulustruktuuriga. Muutuvkulu moodustab väga väikese osa kogukulust. Aasta alguses naatriumkarbonaadi müügihinna üle läbirääkimisel ja hinna kinnitamisel võeti arvesse kogukulusid tervikuna, mis jagati koguste peale, mida hageja kliendid olid kohustunud ostma. Mis puudutab täiendavaid koguseid, mis kliendid lepingu täitmise käigus võisid osta, siis märgib hageja, et kuna püsikulud olid juba kaetud püsikogustega, siis oli tal suurem tegutsemisruum hinna määramisel ja asjaomasele kliendile tehtava hinnaalanduse summa kindlaksmääramisel.

309 Hageja väidab täpsemalt, et komisjon hindas Saksa siseriikliku haruüksuse poolt hageja Saksa klientidele tehtud väidetavate püsikliendi hinnaalanduste mõju ebatäpselt. Komisjon leidis valesti, et teised naatriumkarbonaadi tootjad konkureerisid ainult lisakoguste osas. Hageja sõnul võisid aga tema konkurendid, kes soovisid müüa tema klientidele, kellele tehti hinnaalandusi lisakogustelt, pakkuda lisakogustest suurema koguse või isegi nende koguvajadust hõlmava koguse tarnimist, mis võimaldas kõnealustel konkurentidel pakkuda konkurentsivõimelisi keskmisi hindu. Peale selle ei analüüsinud komisjon hageja konkurentide toonast tootmisvõimsust ja kulustruktuuri.

310 Lisaks leiab hageja, et lepingute kestus, mis oli piiratud kahe aastaga, võimaldas tema konkurentidel lühikese aja jooksul tema seisundi kahtluse alla seada. Võttes arvesse klientide läbirääkimisvõimet, oli neil isegi võimalik lepingu kehtivuse ajal vaidlustada oma „mahuline kohustus".

311 Sellest tulenevalt on käesoleval juhul rakendatud hinnaalanduste süsteem kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga, mis lubab hinnaalandussüsteeme, kui need on õigustatud majandusliku vastutasuga.

312 Lisaks viitab hageja komisjoni 10. aprilli 1995. aasta määrusele (EÜ) nr 823/95, millega kehtestatakse ajutine dumpinguvastane tollimaks Ameerika Ühendriikidest pärit naatriumkarbonaadi impordi suhtes (EÜT L 83, lk 8), järeldades sellest, et suuremalt koguselt tehtavate hinnaalanduste süsteemi mõju oli Euroopas väga piiratud, kuna seda süsteemi kohaldati kindlaksmääratud turgudel ainult väikeste koguste suhtes.

313 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

314 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale on kuritarvitamise mõiste objektiivne mõiste, mis viitab turgu valitseva seisundiga ettevõtja niisugusele tegevusele, mis võib mõjutada sellise turu struktuuri, kus just kõnealuse ettevõtja tegutsemise tulemusel on konkurents juba nõrgenenud, ning mis takistab veel turul olemas oleva konkurentsi säilimist või selle konkurentsi arengut vahenditega, mis erinevad nendest vahenditest, mida kasutatakse kaupade või teenuste tavapärases konkurentsis, mis rajaneb ettevõtjate sooritustel (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 91, ja Üldkohtu 14. detsembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-210/01: General Electric *vs.* komisjon, EKL 2005, lk II-5575, punkt 549).

315 Kuigi turgu valitseva seisundi tuvastamine ei tähenda iseenesest veel etteheidet asjaomasele ettevõtjale, on sellel ettevõtjal olenemata kõnealuse seisundi tekkimise põhjustest eriline vastutus selle eest, et tema tegevus ei kahjustaks tõhusat ja moonutamata konkurentsi ühisturul (Euroopa Kohtu 9. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 322/81: Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin *vs.* komisjon, EKL 1983, lk 3461, punkt 57, ja eespool punktis 250 viidatud kohtuotsus Microsoft *vs.* komisjon, punkt 229). Samuti, kuigi turgu valitsev seisund ei võta sellise seisundiga ettevõtjalt õigust kaitsta oma ärihuve, kui need on ohus, ning kuigi sellel ettevõtjal on mõistlikkuse piires õigus teostada neid toiminguid, mida ta peab kohaseks oma huvide kaitsmisel, ei saa niisugust tegevust siiski lubada, kui selle eesmärk on tugevdada turgu valitsevat

seisundit ja seda kuritarvitada (eespool punktis 249 viidatud kohtuotsus United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon, punkt 189, ja Üldkohtu 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-203/01: Michelin *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-4071, punkt 55).

316 Mis puudutab täpsemalt hinnaalanduse tegemist turgu valitsevat seisundit omava ettevõtja poolt, siis nähtub väljakujunenud kohtupraktikast, et püsikliendi hinnaalandus, mis tehakse vastutasuks kliendi võetud kohustuse eest hankida ainult või peaaegu ainult ettevõtjalt, kes on turgu valitsevas seisundis, on vastuolus EÜ artikliga 82. Niisuguse hinnaalandusega püütakse nimelt rahaliste soodustuste tegemise teel takistada seda, et kliendid hangiksid konkureerivatelt tootjatelt (Euroopa Kohtu 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: Suiker Unie jt *vs.* komisjon, EKL 1975, EKL 1975, lk 1663, punkt 518, ja eespool punktis 315 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 56).

317 Hinnaalanduste süsteemi, mille tagajärjeks on turu suletus, peetakse EÜ artikliga 82 vastuolus olevaks, kui seda rakendab turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja. Sel põhjusel on Euroopa Kohus leidnud, et ostueesmärgi täitmisega seotud hinnaalandus rikub EÜ artiklit 82 (eespool punktis 315 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 57).

318 Kvantitatiivsete hinnaalanduste süsteeme, mis on seotud ainult turgu valitsevat seisundit omavalt ettevõtjalt ostetud kogusega, ei peeta üldjuhul EÜ artikliga 82 vastuolus olevat turu sulgemist põhjustavaks. Kui tarnitud koguse suurenemine tähendab tarnija jaoks väiksemaid kulusid, on viimasel õigus lasta oma kliendil kulu vähenemisest osa saada soodsama hinna kohaldamise teel. Koguselisi hinnaalandusi peetakse seega niisugusteks, mis peegeldavad turgu valitsevat seisundit omava ettevõtja tõhususkasu ja mastaabisäästu (eespool punktis 315 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 58).

319 Sellest tuleneb, et hinnaalanduste süsteem, mille soodustusmäär suureneb vastavalt ostetud kogusele, ei riku EÜ artiklit 82, välja arvatud juhul kui hinnaalanduse tegemise kriteeriumidest ja korrast ilmneb, et süsteem ei põhine majanduslikult õigustatud

vastutasul, vaid sellega püütakse sarnaselt püsikliendi- ja eesmärgihinnaalandusega takistada seda, et kliendid hangiksid konkureerivatelt tootjatelt (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 90, ja eespool punktis 315 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 59).

320 Selleks et teha kindlaks kvantitatiivsete hinnaalanduste süsteemi võimalik kuritarvitav laad, tuleb seega hinnata kõiki asjaolusid, eelkõige hinnaalanduse tegemise kriteeriume ja korda, ning analüüsida, kas hinnaalanduse eesmärk on soodustuse abil, mis ei põhine mingil seda õigustaval majanduslikul sooritusel, võtta ostjalt võimalus valida oma tarneallikaid või seda võimalust piirata, tõkestada konkurentide turuletulekut, kohaldada äripartneritele võrdväärsete soorituste korral ebavõrdseid tingimusi või tugevdada turgu valitsevat seisundit moonutatud konkurentsi abil (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 90, ja eespool punktis 315 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 60).

321 Vaidlustatud otsuse osas, mis on pühendatud hageja tegevusele, mille eesmärk on konkurentsi kõrvaldamine, viitas komisjon käesoleval juhul kõigepealt vaidlustatud otsuse põhjendustes 53–55 hageja kaubandusstrateegiale pärast 1982. aastat.

322 Selles suhtes tugines komisjon kahele 1988. aasta strateegiadokumendile, mille kohaselt hageja püüdis siduda oma kliente lepinguliste hinnaalanduste tegemise abil.

323 Komisjon analüüsis vaidlustatud otsuse põhjendustes 56–80 seejärel hinnaalanduste süsteemi, mida hageja rakendas Saksamaal ja Prantsusmaal.

324 Täpsemalt märkis komisjon järgmist:

„Peale suurklientidele põhikoguselt tehtud tavapäraste mahust lähtuvate hinnaalanduste tegi Solvay alates 1982. aastast kahte liiki täiendavaid hinnaalandusi Saksamaal:

– hinnaalandus lisakoguselt, nimetusega *Spitzenrabatt*, mis oli peaaegu alati 20% hinnakirja hinnast,

– iga-aastane erimakse tšekiga [ühel juhul kuni 3,4 miljonit Saksa marka], tingimusel et klient hangib Solvaylt kogu vajamineva sooda või suurema osa sellest.

[…]

Vegla puhul, kes kuulus Saint-Gobaini kontserni ja oli Solvay peamine klient Saksamaal, toimis hinnaalanduste süsteem 1989. aastal järgmiselt:

1) lepinguliselt 85 000 tonni suuruselt põhikoguselt hinnaalandus 10%;

2) 43 000 tonni suuruselt „lisakoguselt" hinnaalandus 20%;

3) lisakogusele vastav tšekk summas 3 349 000 Saksa marka.

[…]

Enamikul juhtudel, nagu ka Vegla puhul, kinnitas hinnaalanduste süsteem Solvay seisundit ainuõigusliku tarnijana. Selle süsteemi eesmärk oli siiski ka säilitada Solvay valitsev osa, kui klientide poliitika oli jagada oma tegevus kahe tarnija vahel. Flachglas, Solvay teine olulisim klient Saksamaal jagas oma tegevuse üldjoontes proportsioonis 70/30 Solvay ja M & W vahel. Alates 1983. aastast oli Solvay poolt Flachglasi suhtes kohaldatud hinnatingimustes ette nähtud koguseline hinnaalandus 8,5% igalt kuni 70-kilotonniselt koguselt, 20% igalt lisakoguselt ning tšekk summas 500 000–750 000 Saksa marka. See täiendav tšeki teel tehtav hinnaalandus tähendas, et iga 70 kilotonni ületava lisakoguse tegelik hind oli (olenevalt kogusest) ainult 250 või 260 Saksa marka tonni kohta. Teisel tarnijal oli äärmiselt keeruline saada endale osa tarnimise „põhiosast", mis kuulus Solvayle, keda (nagu nähtub Solvay enda dokumentidest) kaitses hinnaalanduste „tõke". Isegi kui teine tarnija oli võimeline pakkuma 322,40 Saksa marga (hinnakirjajärgne hind -20%) suurust hinda, oli väga ebatõenaoline, et klient soovib riskida sellega, et kaotab olulise tšeki, mille maksmise tingimus oli ilmselgelt Solvaylt lisaks lepingulisele põhikogusele sobiva koguse ostmine. Matthes & Weberilt saadud dokumendid kinnitavad, et sellel äriühingul oli võimatu saada endale osa Flachglasi tellimustest Solvayle."

325 Hageja ei vaidlusta kordagi asjaolusid, mida talle heidetakse ette seoses Prantsusmaal rakendatud hinnaalanduste süsteemiga. Ta viitab üksnes Saksamaal rakendatud süsteemile.

326 Seetõttu tuleb ainult analüüsida, kas hageja poolt Saksamaal rakendatud hinnaalanduste süsteem kujutas endast kvantitatiivsete hinnaalanduste süsteemi, mille abil tarnija laskis oma klientidel saada osa mastaabisäästust, mis ta sai tänu nende ostukohustusele, või püsikliendina sidumise hinnaalanduste süsteemi, mille eesmärk

oli soodustuse abil, mis ei põhine mingil seda õigustaval majanduslikul sooritusel, piirata hageja klientide võimalust valida oma tarneallikaid.

327 Selles suhtes ei eita hageja kahe 1988. aasta strateegiadokumendi olemasolu ega sisu, kuid väidab, et nende eesmärk oli teha soodustusi tähtajalisi kohustusi võtvatele klientidele, mis on majanduslikult õigustatud.

328 Vastavalt kohtupraktikale tuleb hinnata kõiki asjaolusid, eelkõige hinnaalanduse tegemise kriteeriume ja korda.

329 Vaidlustatud otsusest nähtub, et vastupidi koguselisele hinnaalandusele, mis on seotud ainult ostumahuga, ei olnud põhikoguselt ja lisakoguselt tehtud hinnaalanduste määra puhul ette nähtud mingit progresseerumist, kuivõrd süsteem nägi ette põhikogusele kohaldatavalt ligikaudu 7–10-protsendiliselt määralt ülemineku 20-protsendilisele määrale, mida kohaldati lisakoguse suhtes ja millele lisandus veel erimakse tšekiga.

330 Pealegi kohaldati 20-protsendilist määra alates sellest, kui klient tellis hagejalt võrreldes lepingus sätestatuga täiendava koguse, olenemata lepingulise koguse absoluutsuurusest, nagu nähtub vaidlustatud otsuse põhjendusest 160.

331 Hind ei langenud seega järk-järgult vastavalt lepingus kindlaks määratud kogusele, vaid üksnes juhul, kui kogus ületas teatava künnise, mis oli kinnitatud lepingu läbirääkimistel kindlaksmääratud vajaduste piirimaile. Koguseliste hinnaalanduste süsteemi korral peab aga soodustus kajastuma põhikoguse hinnas olenevalt ostetud kogusest.

332 Nende hinnaalanduste kumulatiivse kohaldamise tagajärjel oli lisakoguse puhul pakutud ühikuhind tunduvalt madalam keskmisest hinnast, mida klient maksis lepingus kindlaks määratud põhikoguse eest, nagu komisjon rõhutab vaidlustatud otsuse põhjendustes 61 ja 62.

333 Järelikult õhutati kliente hankima hagejalt ka lepingulist kogust ületavat kogust, kuna teistel tarnijatel oli keeruline selle koguse osas pakkuda hindu, mis oleksid olnud võimelised konkureerima hageja pakutud hindadega (vaidlustatud otsuse põhjendused 63–66).

334 Vastavalt eespool punktis 315 viidatud kohtuotsusele Michelin *vs.* komisjon (punktid 107–109) peaks hageja lisaks tõendama, et tema hinnaalanduste süsteem põhines objektiivsel majanduslikul põhjendusel. Hageja ei esita selle kohta aga mingeid konkreetseid andmeid. Ta märgib üksnes, et tegemist oli tasuga majandusliku eelise eest, mille ta sai sellest, et talle oli tagatud tema tootmisvõimsuse kasutamine.

335 Niisugune argument on liiga üldine ja see ei saa endast kujutada õigustust, mis võimaldab konkreetselt seletada, miks valiti just sellised hinnaalanduse määrad.

336 Pealegi ilmneb see, et rakendatud hinnaalanduste süsteem oli püsikliente siduv, dokumentaalsetest tõenditest, mida analüüsiti vaidlustatud otsuse põhjendustes 68–71 ja millele hageja vastu ei vaidle.

337 Lisaks ei ole dumpinguvastaste menetluste osas määrusele nr 823/95 viitamine asjakohane, kuna see võeti vastu täiesti teistsuguses õiguslikus raamistikus.

338 Lõpuks, isegi kui eeldada, et hinnaalandusi kohaldati ainult väikeste koguste osas, nähtub kohtupraktikast, et EÜ artikli 82 rikkumise tuvastamiseks piisab sellest, kui tõendatakse, et turgu valitseva seisundiga ettevõtja kuritarvituse eesmärk on piirata konkurentsi või teisisõnu – et tegevusel on või võib olla selline mõju (eespool punktis 315 viidatud kohtuotsus Michelin *vs.* komisjon, punkt 239).

339 Selline ongi olukord käesolevas asjas lisakoguselt tehtavate hinnaalanduste süsteemi puhul, mille hageja rakendas Saksamaal.

340 Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et hageja ei ole tõendanud, et komisjon tegi vea, kui ta järeldas, et hageja poolt Saksamaal rakendatud hinnaalanduste süsteemi eesmärk oli klientide sidumine püsiklientidena ning sellel süsteemil võis olla konkurentsi kõrvaldav toime.

341 Seetõttu tuleb viienda väite esimene osa tagasi lükata.

Teine osa, mis puudutab Saint-Gobainile tehtud „kontserni" hinnaalandust

– Poolte argumendid

342 Hageja väidab, et Saint-Gobainiga sõlmitud salaprotokoll ei olnud ainuõiguslik ega peaaegu ainuõiguslik leping, kuna tema tarned katsid ainult ligikaudu 67% Saint-Gobaini koguvajadusest Euroopas.

343 Hageja väidab, et tarned toimusid liikmesriigi tasandil majanduslikust tegelikkusest tulenevatel põhjustel, st peamiselt transpordikulude tõttu. 1,5-protsendiline hinnaalandus tehti koguselt, mille siseriiklikud tütarettevõtjad tegelikult ostsid, ning see toimus Saint-Gobaini palvel. Tegemist oli täiendava koguselise hinnaalandusega, mis piirdus mõõduka tasemega, selleks et vältida ühenduse konkurentsinormidega vastuollu sattumist.

344 Hageja lisab, et seda hinnaalandust ei arvutatud kontserni ostude kogusummalt. Hinnaalanduse alus moodustati Saint-Gobaini iga tütarettevõtja puhul talle kohaldatavast müügihinnast, mis korrutati talle müüdava kogusega. Seega on hinnaalandus seotud kogusega, mille Saint-Gobaini tütarettevõtjad kohustusid ostma otse hageja erinevatelt siseriiklikelt haruüksustelt.

345 Peale selle märgib hageja, et pärast otsuse 91/299 vastuvõtmist andis komisjon nõusoleku lepingule, mille hageja oli Saint-Gobaini kontserniga sõlminud 1994. aastal ja mille alusel kehtisid Saint-Gobaini kontserni äriühingutele naatriumkarbonaadi tarnimise osas eelistingimused, võttes arvesse asjaolu, et lepingu kestus oli kolm aastat ja et seda ei pikendatud.

346 Lõpuks väidab hageja, et salaprotokoll, mille ta sõlmis Saint-Gobaini kontserniga, ei takistanud Saint-Gobaini siseriiklikke tütarettevõtjaid kasutamast ähvardusi, et saada läbirääkimiste tulemusel soodsamad lepingutingimused või isegi oma leping üles öelda, nagu Saint-Gobain France'i juhtumil.

347 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

348 Komisjon märkis vaidlustatud otsuse põhjenduses 161, et salaprotokoll oli mõeldud selleks, et kinnitada hageja seisundit Saint-Gobaini ainuõigusliku või peaaegu ainuõigusliku tarnijana Lääne-Euroopas, välja arvatud Prantsusmaal.

349 Tuleb tõdeda, et hageja ei eita salaprotokolli olemasolu ega selle punkti 4 sisu, mis oli sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva protokolli alusel teeb Solvay Saint-Gobainile ka täiendava 1,5-protsendilise hinnaalanduse, mis arvutatakse kogu naatriumkarbonaadilt, mille Saint-Gobain ostab Solvaylt Euroopas."

350 Hageja väidab, et see hinnaalandus kujutas endast täiendavat koguselist hinnaalandust, mis tehti koguselt, mille Saint-Gobaini tütarettevõtjad ostsid hageja erinevatelt siseriiklikelt haruüksustelt.

351 Komisjon väidab omakorda, et 1,5-protsendiline hinnaalandus ei olnud koguseline hinnaalandus, kuna Saint-Gobaini iga tütarettevõtja sai hinnaalanduse, mis ei olnud seotud ainult tema enda ostetud kogusega, vaid mis lähtus ka teiste tütarettevõtjate ostetud kogusest. Kuna seda hinnaalandust, mis ei vastanud tarnitud kogusega seotud majanduslikule eelisele, arvutati kogu kontserni sooritustelt, oli selle eesmärk ja tagajärg seega kogu kontserni sidumine püsikliendina ning see kujutas endast järelikult püsikliendi hinnaalandust.

352 Salaprotokolli punkti 4 sõnastusest endast nähtub selles suhtes, et hinnaalandus arvutati „kogu naatriumkarbonaadilt", mille Saint-Gobain ostab hagejalt Euroopas.

353 Lisaks piirdus hageja pärast seda, kui Üldkohus oli menetlust korraldavate meetmete raames kirjalikus küsimuses palunud hagejal oma argumente täpsustada, kinnitamisega, et hinnaalandust ei arvutatud ega tehtud – „nagu protokollist võib mulje jääda" – kõikide Saint-Gobaini poolt hagejalt Euroopas ostetud koguste kogusummalt.

354 Seega, kuna puuduvad põhjendatud kaalutlused, mis lükkaksid ümber salaprotokolli punkti 4 grammatilise tõlgenduse, tuleb järeldada, et 1,5-protsendiline hinnaalandus, mis tehti sõltumata igasugustest kaalutlustest, mis oleksid seotud majanduslike eelistega, mille Saint-Gobaini iga tütarettevõtja oleks tõhususe ja mastaabisäästu näol saanud ainult enda ostetud naatriumkarbonaadi koguse alusel, kujutab endast püsikliendi hinnaalandust.

355 Hageja märgib veel, et hinnaalanduse väga mõõdukas summa võimaldas vältida konkurentsivastaseid tagajärgi. Selles suhtes piisab märkimisest, et isegi kui püsikliendi hinnaalanduse summa on mõõdukas, mõjutab see konkurentsitingimusi.

356 Mis puudutab asjaolu, et komisjon andis nõusoleku sellise lepingu sõlmimiseks, mille alusel Saint-Gobainile kehtisid hageja antud eelistingimused, siis piisab tõdemisest, et komisjoni kirjas, mille hageja esitas, on märgitud, et „asutamislepingu artikli [82] kohaldamist ei saa välistada".

357 Mis puudutab lõpuks argumenti, et salaprotokoll ei takistanud Saint-Gobaini siseriiklikke tütarettevõtjaid kasutamast ähvardusi, et saada läbirääkimiste tulemusel soodsamad lepingutingimused või isegi oma leping üles öelda, nagu Saint-Gobain

France'i juhtumil, siis ei esita hageja selle väite kohta ühtegi tõendit. See argument on igal juhul tulemusetu, kuna see ei ole seotud erandliku asjaoluga, mis õigustaks turgu valitsevaks seisundiks kvalifitseeritud tegevust.

358 Sellest lähtuvalt tuleb tõdeda, et komisjon leidis õigesti, et Saint-Gobainile tehtud „kontserni" hinnaalandus on vastuolus EÜ artikliga 82.

359 Järelikult tuleb viienda väite teine osa tagasi lükata.

Kolmas osa, mis puudutab ainuõiguslikke kokkuleppeid

– Poolte argumendid

360 Hageja väidab, et erinevate ettevõtjatega sõlmitud sõnaselgete ainuõiguslike kokkulepete osas järeldas komisjon mitmesuguste dokumentide põhjal valesti, et tema teatud kliendid nõustusid või olid sunnitud nõustuma hankima ainult asjaomaselt siseriiklikult haruüksuselt.

361 Faktiliste ainuõiguslike kokkulepete kohta märgib hageja, et toimikust ei nähtu, et ta kehtestas lepingus tarnitavad kogused, olles eelnevalt kindlaks teinud, et need kogused on lähedased kliendi koguvajadusele. Pealegi oli nende koguste kinnitamine täiesti õigustatud, võttes arvesse klientide ladustamisvõimaluste puudumist ja vajadust naatriumkarbonaati regulaarselt ja pidevalt tarnida.

362 Peale selle väidab hageja, et komisjoni hoiak on vastuoluline. Ühelt poolt lubas komisjon hagejal 1981. aastal asendada olemasolevad lepingud maksimaalselt kaheks aastaks sõlmitud lepingutega või määramata ajaks sõlmitud lepingutega, mille lõpetamisest etteteatamise tähtaeg oli kaks aastat. Teiselt poolt leiab komisjon nüüd, et see kestus on ülemäära pikk.

363 Lõpuks väidab hageja, et käsitletaval ajavahemikul ütlesid nii Glaverbel kui ka Saint-Gobain temaga sõlmitud lepingu Prantsusmaa osas üles.

364 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

365 Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et see, kui ettevõtja, kes omab turgu valitsevat seisundit ning seob ostjaid, isegi kui ta teeb seda viimaste nõudel, kohustuse või lubadusega katta kogu oma vajadus või märkimisväärne osa sellest ainult turgu valitsevat seisundit omavalt ettevõtjalt hangitava kogusega, kujutab endast turgu valitseva seisundi kuritarvitamist EÜ artikli 82 tähenduses, sõltumata sellest, kas kõnealune kohustus kehtib ilma täiendavate tingimusteta või tehakse selle eest vastutasuks hinnaalandus. Sama kehtib ka juhul, kui kõnealune ettevõtja kohaldab ostjatega sõlmitud kokkulepete alusel või ühepoolselt ilma nimetatud ostjaid ametliku kohustusega sidumata püsikliendi hinnaalanduste süsteemi, see tähendab hinnaalandusi, mis on seotud tingimusega, et klient – olenemata sellest, kas tema ostetud kogus on märkimisväärne või väike – katab kogu oma vajaduse või sellest olulise osa ainult turgu valitsevat seisundit omavalt ettevõtjalt hangitava kogusega (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 89). Niisugused ainuõigusliku hankimise kohustused, olenemata sellest, kas nende eest antakse vastutasuks hinnaalandus või püsikliendisoodustus, selleks et kallutada ostjaid hankima ainult turgu valitseva seisundiga ettevõtjalt, ei ole kooskõlas eesmärgiga tagada ühisturul kahjustamata konkurents, kuna need ei põhine majanduslikul sooritusel, mis õigustaks seda kohustust või soodustust, vaid nende eesmärk on võtta

ostjalt võimalus valida oma tarneallikaid või seda võimalust piirata ning tõkestada teiste tootjate turuletulekut (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 90).

366 Käesoleval juhul mainis komisjon vaidlustatud otsuses sõnaselgeid ja faktilisi ainuõiguslikke kokkuleppeid.

367 Vegla, Oberland Glasi ja Owens Corningi osas märkis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 170, et oli sõnaselgelt kokku lepitud, et klient katab kogu oma vajaduse hagejalt hangitava kogusega. Ta tugineb selles osas dokumentaalsetele tõenditele, mida on üksikasjalikult kirjeldatud vaidlustatud otsuse esimeses osas (põhjendused 92–97 ja 110).

368 Vastuseks Üldkohtu kirjalikule küsimusele täpsustas komisjon viiteid toimikus sisalduvatele dokumentidele, millele tuginedes ta oli jõudnud järeldusele, et on sõlmitud sõnaselged ainuõiguslikud kokkulepped.

369 Hageja ei eita nende dokumentide olemasolu, kuid väidab, et komisjon tõlgendas neid valesti.

370 Vegla osas möönab hageja, et „on kahtlemata tõene, et hageja Saksa tütarettevõtja (DSW) näib olevat seda lepingut mõnikord tõlgendanud ainuõigusliku kokkuleppena". Ta märgib siiski, et DSW ei ole seda alati ühtemoodi tõlgendanud, kuid ei esita selle väite toetuseks faktilisi asjaolusid ega tõendeid.

371 Oberland Glasi osas väidab hageja, et tegemist oli „üksikjuhtumiga", eitamata selle olemasolu.

372 Owens Corningi osas tunnistab hageja, et teatud siseriiklikud haruüksused tegid vastavad ettepanekud. Ainus, millega hageja ennast kaitseb, on väide, et kõnealustest dokumentidest ei nähtu, et nende pakkumiste või ainuõiguslike kohustustega nõustuti.

373 Kõigist neist asjaoludest tuleneb, et komisjon võis õigusega leida, et hageja oli sõlminud sõnaselgeid ainuõiguslikke kokkuleppeid.

374 Faktiliste ainuõiguslike kokkulepete kohta märkis komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 171, et muudel juhtudel kui sõnaselged ainuõiguslikud kokkulepped vastas lepinguline kogus, mis oli ette nähtud määramata ajaks sõlmitud põhilepingus, millega kaasnes lepingu lõpetamisest etteteatamise kaheaastane tähtaeg, kliendi koguvajadusele, kuid millega kaasnes siiski teatav manööverdamisruum, mis oli üldjuhul enam-vähem 15%, ning et klient teatas hagejale iga aasta alguses oma vajaduste täpse suuruse selles vahemikus.

375 Kõigepealt tuleb meenutada, et vastavalt eespool punktis 365 viidatud kohtupraktikale on tulemusetu asjaolu, et ainuõigus kehtestati kliendi palvel. Seetõttu tuleb tagasi lükata hageja argument, et koguse määrasid kindlaks tema kliendid vastavalt oma soovidele.

376 Edasi tuleb märkida, et hageja ei vaidle vastu vaidlustatud otsuses sisalduvatele järeldustele BSN-i, Verlipacki ja Verreries d'Albiga sõlmitud ainuõiguslike kokkulepete kohta.

377 Pealegi, nagu komisjon esile toob, on Saint-Rochi 21. detsembril 1989 komisjonile saadetud kirjas, mis sisaldub toimikus, märgitud, et hageja tarnis 100% Saint-Rochi ostetud kogusest ajavahemikul 1982–1987 ja 1989. aastal ning peaaegu kogu koguse 1988. aastal. Seetõttu tuleb tõdeda, et Solvayl oli Saint-Rochi puhul tõepoolest faktiline ainuõigus.

378 Samuti viitab komisjon kirjale, mille talle saatis Glaverbel 18. detsembril 1989 ja mis samuti sisaldub toimikus ning mis kinnitab, et kõik kogused, mis ta hankis väljaspool Ida-Saksamaad, pärinesid hagejalt.

379 Eelnevast tuleneb, et asjaomasel turul tarnis hageja kogu nende vajadust katva koguse vähemalt kahele vaidlustatud otsuses nimetatud ettevõtjale, see tähendab Saint-Rochile ja Glaverbelile.

380 Seetõttu tuleb järeldada, et komisjon leidis õigesti, et hageja oli sõlminud sõnaselged ainuõiguslikud kokkulepped ja et esines faktilisi ainuõiguslikke olukordi.

381 Mis puudutab hageja argumenti komisjoni vastuolulise hoiaku kohta, siis nähtub vaidlustatud otsuse põhjendustest 192 ja 193, et pärast seda, kui komisjon oli andnud nõusoleku määramata ajaks sõlmitud lepingu lõpetamisest etteteatamise kaheaastasele tähtajale, määras ta hagejale trahvi ainult püsikliendi hinnaalanduste ja „mitteametlike ainuõiguslike kokkulepete" eest. Seetõttu tuleb tõdeda, et hageja argumendil puudub faktiline alus.

382 Lõpuks, mis puudutab hageja argumenti, et Glaverbel ja Saint-Gobain ütlesid temaga sõlmitud lepingud Prantsusmaa osas üles, siis lisaks sellele, et see ei ole tõendatud, ei muuda see kuidagi ainuõiguslike kokkulepete õigusvastasust.

383 Sellest lähtuvalt tuleb viienda väite kolmas osa tagasi lükata.

Neljas osa, mis puudutab konkurentsiklausleid

– Poolte argumendid

384 Hageja märgib, et tema lepingutes sisalduvad vaidlusalused konkurentsiklauslid kohandati vastavalt komisjoni märkustele.

385 Peale selle samastas komisjon vaidlustatud otsuse põhjenduses 177 pahatahtlikult teatud lepingutes sisalduvad kaitseklauslid konkurentsiklauslitega. Vaidlustatud otsuse põhjendusest 123 nähtub ju, et komisjoni sõnul ei olnud need klauslid iseenesest taunitavad, vaid et kuigi kaitseklauslid võimaldasid kliendil kasutada konkureerivaid pakkumisi, et vähendada hagejale makstavat hinda, oli vähe tõenäoline, et mõni konkurent suudaks tõepoolest osa tellimustest endale saada ja need ka säilitada.

386 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

387 Komisjon esitab vaidlustatud otsuse põhjendustes 112–122 üksikasjalikud andmed hageja sõlmitud lepingutes sisalduvate konkurentsiklauslite kohta.

388 Hageja ei eita nende konkurentsiklauslite olemasolu.

389 Tema ainus argument seisneb märkimises, et komisjon andis 1981. aastal nendele klauslitele nõusoleku.

390 Komisjon aga ei andnud 1981. aastal nõusolekut „konkurentsiklauslile" ega „Inglise klauslile", mida hagejale käesoleval juhul vaidlustatud otsuse põhjendustes 112–122 ette heidetakse.

391 Kaitseklauslite osas tuleb tõdeda, et komisjon eristas vaidlustatud otsuse põhjenduses 177 „mitmesugust laadi konkurentsiklausleid" „muudest sarnastest mehhanismidest, mida on käsitletud põhjendustes 111–123". Järelikult puudub hageja argumendil faktiline alus. Ülejäänud osas puudutavad komisjoni argumendid enamjaolt konkurentsiklausleid nende otseses tähenduses.

392 Järelikult tuleb viienda väite neljas osa tagasi lükata.

Viies osa, mis puudutab etteheidetava tegevuse diskrimineerivat laadi

– Poolte argumendid

393 Hageja väidab, et temapoolset diskrimineerivat tegevust puudutav etteheide ei põhine ühelgi vaidlustatud otsuses tuvastatud faktilisel asjaolul. Ainus viide väidetavalt erinevale kohtlemisele sisaldub vaidlustatud otsuse põhjenduses 160 osas, mis on pühendatud lisakoguselt tehtava hinnaalanduse õiguslikule kirjeldusele. Samuti on ekslik esiteks väita, et Saint-Gobaini kontserni tütarettevõtjaid, eelkõige Veglat, koheldi soodsamalt, ning teiseks väita, et Veglat koheldi vähem soodsalt kui PLM-i. Lehtklaasi tootjad nagu Vegla tegutsevad teisel turul kui klaasanumate tootjad nagu PLM.

394 Igal juhul hindas komisjon valesti naatriumkarbonaadi hinna mõju klaasitootjate kuludele. Kuigi naatriumkarbonaat on klaasi valmistamisel olulisim tooraine, moodustab see vaid 2–6% klaasi keskmisest müügihinnast. Seega ei saa naatriumkarbonaadilt tehtava hinnaalanduse suuruse erinevus märkimisväärselt mõjutada asjaomaste klaasitootjate konkurentsiolukorda.

395 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

396 Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale on turgu valitsevat seisundit omaval ettevõtjal õigus teha oma klientidele koguselisi hinnaalandusi, mis on seotud ainult temalt ostetud kogusega. Selliste hinnaalanduste arvutamise kord ei tohi siiski tähendada seda, et äripartneritele kohaldatakse võrdväärsete soorituste korral ebavõrdseid tingimusi, rikkudes nii EÜ artikli 82 teise lõigu punkti c. Selles suhtes tuleb tõdeda, et koguseliste hinnaalanduste süsteemi olemuseks ongi see, et toote või teenuse olulisimatele ostjatele või kasutajatele tagatakse madalam keskmine ühikuhind või – mis teeb sama välja – suurem keskmine hinnaalanduse määr kui selle toote või teenuse vähem olulistele ostjatele või kasutajatele. Samuti tuleb tõdeda, et isegi kui hinnaalanduse määr kasvab lineaarselt vastavalt maksimaalse hinnaalandusega kogusele, siis hinnaalanduse keskmine määr kasvab või keskmine hind väheneb matemaatiliselt esmalt võrreldes ostetud koguse kasvamisega proportsionaalselt rohkem ja edaspidi võrreldes ostetud koguse kasvamisega proportsionaalselt vähem ning lõpuks stabiliseerub hinnaalanduse ülemmäära juures. Ainuüksi asjaolu, et koguseliste hinnaalanduste süsteemi tulemus on see, et teatud klientidele kohaldatakse teatud koguse korral proportsionaalselt kõrgemat hinnaalanduse määra kui teistele klientidele, võrreldes nende ostumahtude erinevusega, on seda liiki süsteemi olemuslik osa ning ainuüksi selle alusel ei saa järeldada, et süsteem on diskrimineeriv. Sellegipoolest, kui hinnaalanduse erinevatele astmetele jõudmise künnised, mis on seotud kasutatavate määradega, toovad kaasa selle, et hinnaalanduse või täiendava hinnaalanduse saavad ainult teatud äripartnerid ning neile antakse majanduslik eelis, mis ei ole õigustatud nende tekitatava tegevusmahuga ega võimaliku mastaabisäästuga, mida nad võrreldes oma konkurentidega võimaldavad tarnijal saavutada, kaasneb koguseliste hinnaalanduste süsteemiga ebavõrdsete tingimuste kohaldamine võrdväärsete soorituste korral. Objektiivsete põhjenduste puudumisel võivad niisugusele diskrimineerivale kohtlemisele viidata süsteemi käivitumise kõrge künnis, mis saab puudutada üksnes turgu valitsevat seisundit omava ettevõtja mõnda eriti olulist partnerit, või see, et hinnaalanduste määrad ei kasva kogustega lineaarselt (Euroopa Kohtu 29. märtsi 2001. aasta otsus kohtuasjas C-163/99: Portugal *vs.* komisjon, EKL 2001, lk I-2613, punktid 50–53).

397 Nagu juba viienda väite esimese osa analüüsimisel märgiti, ei eita hageja käesoleval juhul Prantsusmaal rakendatud hinnaalanduste süsteemi puudutavaid järeldusi.

398 Hageja rakendatud hinnaalanduste süsteem ei järginud kogustele vastavat lineaarset kasvu isegi nende ettevõtjate puhul, kellele niisuguseid hinnaalandusi tehti. Vaidlustatud otsusest nähtub muu hulgas, et Durant'ile ja Perrier'le tehtud hinnaalandused olid erineva suurusega (põhjendused 75 ja 76).

399 Järelikult juba ainuüksi selle asjaolu tõttu põhines diskrimineerimist puudutav etteheide vastupidi hageja väidetele faktilistel asjaoludel, mis tuvastati vaidlustatud otsuses.

400 Mis puudutab hageja argumenti, et klaasanumate tootjad tegutsevad erineval turul kui lehtklaasi tootjad, siis tuleb meenutada, et asjakohane turg on naatriumkarbonaadi turg, mitte klaasiturg. Järelikult ei ole vaja naatriumkarbonaadi tootjate klientide hulgas klaasitootjaid eristada.

401 Hageja toob esile ka naatriumkarbonaadi madala hinna. See väide ei ole siiski tõendatud ega saa kahtluse alla seada hagejale etteheidetava tegevuse diskrimineerivat laadi.

402 Seetõttu tuleb viienda väite viies osa ning sellest lähtuvalt kogu viies väide tervikuna tagasi lükata.

Kuues väide, et on rikutud õigust tutvuda toimikuga

403 Kuues väide jaguneb sisuliselt kolmeks osaks, mis puudutavad süüstavatele dokumentidele juurdepääsu puudumist, kaitse jaoks tarvilike dokumentide esinemist toimikus sisalduvate dokumentide hulgas, millega hageja tutvus menetlust korraldavate meetmete raames, ning asjaolu, et hageja ei saanud tutvuda kogu toimikuga.

404 Kõigepealt tuleb meenutada, et kaitseõiguste tagamine on ühenduse õiguse aluspõhimõte ja seda tuleb järgida kõigis olukordades, eriti menetlustes, milles võidakse määrata karistus, isegi kui tegemist on haldusmenetlusega. See põhimõte nõuab, et asjassepuutuvatele ettevõtjatele ja ettevõtjate ühendustele antakse haldusmenetluses võimalus esitada tõhusalt oma seisukoht nende väidetavate faktiliste asjaolude, etteheidete ja olukordade tõelevastavuse ning asjakohasuse kohta, millele komisjon viitab (eespool punktis 275 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon, punkt 11, ja Üldkohtu 27. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas T-314/01: Avebe *vs.* komisjon, EKL 2006, lk II-3085, punkt 49).

405 Õigus tutvuda toimikuga, mis tuleneb kaitseõiguste tagamise põhimõttest, tähendab seda, et komisjon peab andma asjaomasele ettevõtjale võimaluse analüüsida kõiki uurimistoimikus sisalduvaid dokumente, mis võivad olla tema kaitse jaoks olulised. Need hõlmavad nii süüstavaid kui ka õigustavaid dokumente, välja arvatud teiste ettevõtjate ärisaladused, komisjoni asutusesisesed dokumendid ja muu konfidentsiaalne teave (Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 68, ning eespool punktis 88 viidatud 18. juuni 2008. aasta kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punkt 145).

406 Süüstavate andmete osas peab asjaomane ettevõtja tõendama, et tulemus, milleni komisjon oma otsuses jõudis, oleks olnud erinev, kui edastamata jäetud dokument, millele komisjon ettevõtjale rikkumist süüks pannes tugines, oleks tulnud süüstava tõendina arvestamata jätta. Õigustavate andmete puhul peab asjaomane ettevõtja tõendama, et andmete avaldamata jätmine võis mõjutada menetluse käiku ning komisjoni otsuse sisu tema kahjuks. Piisab, kui ettevõtja tõendab, et ta oleks võinud õigustavaid dokumente kasutada enda kaitsmisel selliselt, et kui tal oleks olnud võimalus haldusmenetluses neile tugineda, oleks ta saanud tuua välja asjaolud, mis ei olnud kooskõlas selles staadiumis komisjoni poolt tehtud järeldustega, ning oleks seega saanud mingil viisil mõjutada komisjoni poolt otsuses antavaid hinnanguid vähemalt ettevõtjale süüks pandava tegevuse raskuse ja kestuse osas ning järelikult ka trahvi taseme osas. Võimalust, et avalikustamata dokumendil oleks võinud olla mõju menetluse käigule ja komisjoni otsuse sisule, saab tõendada alles pärast teatavate selliste tõendite esialgset uurimist, mis kinnitavad, et avalikustamata dokumentidel võis nende tõendite seisukohast olla niisugune tähtsus, mida ei oleks tohtinud tähelepanuta jätta (eespool punktis 405 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, punktid 73–76, ja eespool punktis 88 viidatud 18. juuni 2008. aasta kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punkt 146).

407 Lõpuks tuleb meenutada, et toimikuga tutvumise õiguse rikkumine võib tuua kaasa komisjoni otsuse täieliku või osalise tühistamise üksnes juhul, kui uurimistoimikule juurdepääsu eeskirjade eiramine haldusmenetluses takistas asjaomasel ettevõtjal või asjaomastel ettevõtjatel tutvuda dokumentidega, mis võisid olla tarvilikud nende kaitse jaoks, ning rikkus seeläbi nende kaitseõigusi. Sellise olukorraga on tegemist juhul, kui mõne dokumendi avalikustamise korral oleks olnud kas või väike võimalus, et haldusmenetluse tulemus oleks olnud teistsugune, kui asjaomane ettevõtja oleks saanud menetluse käigus sellele dokumendile tugineda (vt selle kohta eespool punktis 405 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, punktid 73–76).

408 Neid kaalutlusi silmas pidades tuleb hinnata, kas käesolevas asjas järgis komisjon hageja kaitseõigusi.

Esimene osa, mis puudutab süüstavatele dokumentidele juurdepääsu puudumist

– Poolte argumendid

409 Hageja väidab, et komisjon ei märgi, millistele dokumentaalsetele tõenditele tuginevad hageja kohta esitatud teatud väited, eelkõige need, mis sisalduvad vaidlustatud otsuse põhjendustes 138 ja 176.

410 Hageja on ka seisukohal, et komisjoni väited tema kohta tuleb tagasi lükata, kuna vastuväiteteatisele lisatud tõendid ei sisalda mingeid andmeid, mis võiksid neid väiteid toetada.

411 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

412 Vaidlustatud otsuse põhjenduse 138 kohaselt:

„Selleks et käesoleval juhul hinnata hageja turujõudu, analüüsis komisjon kõiki asjassepuutuvaid majandustegureid, sealhulgas järgmisi asjaolusid:

[…]

ix) Solvay traditsiooniline roll ettevõtjana, kes avaldab hindadele määravat mõju;

x) mulje, mis teistel ühenduse tootjatel oli Solvayst kui turgu valitsevast ettevõtjast, ja nende vastumeelsus temaga tema traditsiooniliste klientide pärast agressiivselt konkureerida."

413 Peale selle on põhjenduses 176 ainuõiguslike kokkulepete sõlmimise kohta märgitud järgmist:

„Võttes arvesse, et on võimatu kindlalt ette näha, milline on olukord kahe aasta pärast, mõjus pikk etteteatamistähtaeg väga pärssivalt klientide soovile lõpetada suhe Solvayga. Vähemalt osad neist leidsid, et niisugune pikk etteteatamistähtaeg on häiriv."

414 Tuleb märkida, et need kolm seisukohavõttu kujutavad endast üldisi hinnanguid, mis asuvad vaidlustatud otsuse teises osas, mis on pühendatud õiguslikule hinnangule.

415 Hageja ei selgita selles suhtes, millises osas võivad need hinnangud mõjutada etteheidetavate rikkumiste tuvastamist. Tuleb aga meenutada, et süüstavate andmete osas peab asjaomane ettevõtja tõendama, et tulemus, milleni komisjon oma otsuses

jõudis, oleks olnud erinev, kui edastamata jäetud dokument, millele komisjon ettevõtjale rikkumist süüks pannes tugines, oleks tulnud süüstava tõendina arvestamata jätta.

416 Järelikult tuleb kuuenda väite esimene osa tagasi lükata.

Teine osa, mis puudutab kaitse jaoks tarvilike dokumentide esinemist toimikus sisalduvate dokumentide hulgas, millega hageja tutvus menetlust korraldavate meetmete raames

417 Kohtupraktikast nähtub, et õigus tutvuda toimikuga, mis tuleneb kaitseõiguste tagamise põhimõttest, tähendab seda, et komisjon peab andma asjaomasele ettevõtjale võimaluse analüüsida kõiki uurimistoimikus sisalduvaid dokumente, mis võivad olla tema kaitse jaoks olulised. Need hõlmavad nii süüstavaid kui ka õigustavaid dokumente, välja arvatud teiste ettevõtjate ärisaladused, komisjoni asutusesisesed dokumendid ja muu konfidentsiaalne teave. Õigustavate andmete puhul peab asjaomane ettevõtja tõendama, et andmete avaldamata jätmine võis mõjutada menetluse käiku ning komisjoni otsuse sisu tema kahjuks (eespool punktis 88 viidatud 18. juuni 2008. aasta kohtuotsus Hoechst *vs.* komisjon, punktis 145 ja 146 ning seal viidatud kohtupraktika).

418 Käesolevas asjas esitas hageja oma märkused 15. juulil 2005, pärast seda, kui ta oli tutvunud toimikus sisalduvate dokumentidega.

419 Hageja väidab, et nende dokumentidega tutvumine haldusmenetluses oleks tal võimaldanud esitada tema kaitse jaoks tarvilikke argumente asjakohase geograafilise turu, asjaomase toote turu, turgu valitseva seisundi esinemise ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise kohta.

– Asjakohane geograafiline turg

420 Hageja sõnul nähtub dokumentidest, millega ta tutvus, et geograafilise turu küsimus on eriti keeluline. Esiteks ei võtnud komisjon arvesse naatriumkarbonaadi transpordikulude suurust, kuigi need kulud ei võimalda välismaisel tootjal konkureerida kohaliku tootjaga tema tehase loomulikus teeninduspiirkonnas. Teiseks eelistavad kliendid kohalikku tootjat, kes tagab neile pidevad tarned ja seega tarnete suurema kindluse. Hageja viitab selles suhtes Akzot ja Rhône-Poulenci puudutavatele dokumentidele.

421 Hageja on seisukohal, et kuigi asjakohase geograafilise turu määratlus, millest on lähtutud vaidlustatud otsuses, ei vasta tegelikkusele, nii nagu seda näevad tema konkurendid, ei näi olevat võimalik määratleda asjakohast geograafilist turgu rangelt riigipiire järgivana. Turgu iseloomustavad ju alad, mille piirjooni on keeruline täpselt kindlaks teha. Igal juhul ei ole asjakohase geograafilise turu määratlemine võimalik komisjoni läbiviidud lünkliku uurimise põhjal.

422 Need argumendid tuleb tagasi lükata.

423 Mis puudutab naatriumkarbonaadi transpordikulude suurust, siis tuleb märkida, et hageja ei ole tõendanud, et Akzo ja Rhône-Poulenci dokumentide avaldamata jätmine võis menetluse käiku ja vaidlustatud otsuse sisu mõjutada tema kahjuks. Toimikust nähtub ju, et hagejale ei olnud see asjaolu teadmata, kuna ta märkis vastuväiteteatisele esitatud vastuses, et naatriumkarbonaat on toode, „mida ei ole eriti põhjalikult töödeldud ja mis seetõttu ei ole eriti kallis”, ning et „transpordikulu on seega oluline tegur kasutajate makstavas lõpphinnas”. Seega oleks hageja võinud kõnealuse argumendi esitada haldusmenetluses, isegi kui tal puudus juurdepääs Akzo ja Rhône-Poulenci dokumentidele.

424 Mis puudutab asjaolu, et kliendid eelistavad kohalikke tootjaid, siis tuleb samuti tõdeda, et hagejale ei olnud see teadmata, kuna 19. veebruaril 1981 saatis ta kirja oma erinevatele siseriiklikele juhtkondadele, paludes neid muuta klaasitööstusega sõlmitud mahulepinguid komisjoni märkuste kohaselt. Seetõttu ei saa ta kohalike tootjate eelistamisele viidates tõendada, et Akzo ja Rhône-Poulenci dokumentide avaldamata jätmine võis mõjutada menetluse käiku ja vaidlustatud otsuse sisu tema kahjuks.

425 Järelikult tuleb hageja esitatud etteheide tagasi lükata.

– Asjaomase toote turg

426 Hageja kinnitab, et tema konkurentide ja klientide juurest leitud dokumendid oleksid võimaldanud tal vaidlustada komisjoni analüüsi asjaomase toote turu määratluse kohta. Seebikivi avaldas ju naatriumkarbonaadi tootjatele konkurentsisurvet suuremal osal rikkumise toimepanemise ajast, mis vaidlustatud otsuses aluseks võeti.

427 Selles suhtes tuleb tõdeda, et hageja – asjaolude asetleidmise ajal suurim naatriumkarbonaadi tootja Euroopas – oli võimeline esitama komisjonile hindamiseks vajalikud andmed naatriumkarbonaadi seebikiviga asendamise kohta. Vaidlustatud otsuse põhjenduse 143 kohaselt oli hageja pealegi üks suurimaid seebikivi tootjaid.

428 Lisaks ei sea asjaolud, mis hageja toimikuga tutvumise tulemusel esitas, kahtluse alla vaidlustatud otsuses sisalduvat komisjoni analüüsi, kuna komisjon möönis, et naatriumkarbonaat on teataval määral seebikiviga asendatav (põhjendused 139–143).

429 Seega ei tõendanud hageja, et asjaomaste dokumentide avaldamata jätmine võis menetluse käiku ja vaidlustatud otsuse sisu mõjutada tema kahjuks.

430 Järelikult tuleb hageja esitatud etteheide tagasi lükata.

– Turgu valitseva seisundi esinemine

431 Hageja sõnul kinnitab tema konkurentidelt, eelkõige Rhône-Poulencilt ja Akzolt, saadud dokumentide uurimine, et komisjon ei analüüsinud kahte põhilist asjaolu, milleks on teiste Mandri-Euroopa tootjate tegelik võime hagejaga konkureerida ja klientide tasakaalustav mõju. Lisaks ei võtnud komisjon arvesse Ida-Euroopast ja Ühendriikidest imporditava kauba tekitatava konkurentsisurve tegelikku mõju. Nendest asjaoludest ilmneb, et hageja turgu valitsev seisund piirkondades, mille osas talle heidetakse ette konkurentsivastast tegevust, ei ole tõendatud.

432 Selles suhtes tuleb tõdeda, et vastuses vastuväiteteatisele esitas hageja juba need argumendid. Täpsemalt märkis ta järgmist:

„[Solvayl] mitte ainult ei ole võimalik turul tegutseda konkurentsi – eelkõige Ida-Euroopa riikide tootjate ja Ameerika tootjate konkurentsi – arvestamata, vaid lisaks ja eelkõige on ta sõltuv või vähemalt vastastikku sõltuv oma klientidest."

433 Hageja esitas selle kohta komisjonile haldusmenetluses mitmesuguseid dokumente.

434 Neil asjaoludel tuleb märkida, et märkused, mis hageja tegi toimikuga tutvumise tulemusel, ei tõenda, millises ulatuses mitmesugused dokumendid, millele ta viitab ja mis pärinevad eelkõige Akzolt ja Rhône-Poulencilt, oleksid võinud olla tema kaitse jaoks tarvilikud.

435 Seetõttu tuleb hageja esitatud etteheide tagasi lükata.

– Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine

436 Hageja väidab, et tema konkurentide juurest leitud dokumendid tõendavad, et vaidlustatud otsus on „puudulik" talle etteheidetava „konkurentsi kõrvaldava tegevuse" analüüsi osas. Kõnealusel tegevusel ei ole sellist eesmärki ega tagajärge, mis neile

vaidlustatud otsuses on omistatud. Rhône-Poulenci ja Akzo tehased töötasid täisvõimsusel suurema osa käsitletavast ajast. Hageja märgib ka, et ta ei võtnud konkurentidelt kõiki müügivõimalusi.

437 Peale selle annab hageja sõnul Akzo uurimus erinevate tehaste otseste tootmiskulude kohta tunnistust tema õiguspärasest majanduslikust huvist teha lisakoguselt hinnaalandusi, kui püsikulud olid juba kaetud. Lisaks on lisakoguselt hinnaalanduste tegemine turul tavaline.

438 Siiski tuleb esiteks märkida, et komisjon mainis vastuväiteteatises, et „1980. aastate alguses vähenes arenenud riikides nõudlus sooda järele ning selle peamised põhjused olid majanduslangus, klaasi ümbertöötlemine ja klaastaara asendamine plastik- ja/või alumiiniumpakenditega”, et „viimastel aastatel on maailmas täheldatud nõudluse tuntavat kasvu ja kogu soodatoodang on suudetud realiseerida” ning et „[t]ootmisüksused töötavad täisvõimsusel”.

439 Komisjon märkis vaidlustatud otsuse põhjenduses 17 ka, et tootmisüksused töötasid 1990. aastal täisvõimsusel.

440 Järelikult oli komisjon sellest faktilisest olukorrast teadlik haldusmenetluses ja ka siis, kui ta vaidlustatud otsuse põhjenduses 191 leidis, et hageja „võttis konkurentidelt pikaks ajaks kõik müügivõimalused”.

441 Seega ei ole hageja tõendanud, et Akzo ja Rhône-Poulenci dokumentide avaldamata jätmine mõjutas menetluse käiku ja vaidlustatud otsuse sisu tema kahjuks.

442 Mis puudutab teiseks hageja majanduslikku huvi teha lisakoguselt hinnaalandusi, siis tuleb märkida, et ta võis selle argumendi esitada haldusmenetluses omaenda kulude põhjal, ilma et tal oleks vaja olnud tugineda oma konkurentide dokumentidele.

443 Hageja esitas selle argumendi muu hulgas ka vastuses vastuväiteteatisele, märkides, et kõnealused hinnaalandused vastavad „[Solvay] jaoks eelisele". Ta lisas ka järgmist:

„Iga kliendi kohta kinnitatud künnis peegeldas tegelikult üksnes soodatehaste kasumlikkuse künnist. On teada, et kui see künnis saavutatakse püsikulude katmisega, toodab iga täiendav müüdud tonn üha suuremat kasumit. Komisjon, kellel lasub tõendamise kohustus, ei ole selles suhtes tõendanud, et vaieldamatult mahuga seotud vaidlusaluste hinnaalanduste määr on niisugune, et need ei vasta [Solvay] jaoks mingile konkreetsele majanduslikule eelisele."

444 Kolmandaks piisab lisakoguselt tehtud hinnaalanduste kohta märkimisest, et hageja argument, et need kujutavad endast tavalist praktikat, ei tõenda, et kui hinnaalandusi lisakoguselt teeb turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja, on need kooskõlas EÜ artikliga 82.

445 Seetõttu tuleb hageja esitatud etteheide tagasi lükata.

446 Kokku võttes ilmneb nende dokumentide analüüsimisel, millele hageja tugines menetlust korraldavate meetmete raames toimikuga tutvumise tulemusel, et komisjon ei rikkunud kaitseõigusi. Seega tuleb kuuenda väite teine osa tagasi lükata.

Kolmas osa, mis puudutab asjaolu, et hageja ei saanud tutvuda kogu toimikuga

– Poolte argumendid

447 Hageja väidab hagiavalduses, et ta ei saanud kunagi komisjoni toimiku täielikku nummerdatud loendit. Lisaks piirdus komisjon otsuse 91/299 vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluses sellega, et võimaldas hagejal tutvuda vastuväiteteatisele lisatud süüstavate dokumentidega. Järelikult ei võimaldatud hagejale eespool punktis 35 viidatud I Solvay kohtuotsusest nähtuva toimiku kirjelduse kohaselt juurdepääsu tervele hulgale „alamtoimikutele", mis puudutavad tema konkurente (Rhône-Poulenc, CFK, Matthes & Weber, Akzo ja ICI), ning kümmekonnale toimikule, mis sisaldavad vastuseid määruse nr 17 asjaolude asetleidmise ajal kehtinud versiooni artikli 11 alusel esitatud informatsiooninõuetele, muu hulgas neile, mis komisjon saatis teatavatele hageja klientidele. Hageja väidab, et seega takistati teda kontrollimast, kas need toimikud sisaldavad tema kaitse jaoks tarvilikke andmeid, eelkõige Saksa turu konkurentsiolukorra, väidetava kokkuleppe konteksti ja selle mõju kohta konkurentsile ja liikmesriikidevahelisele kaubandusele. Tõendite hävimine, mille on põhjustanud etteheidetud asjaolude asetleidmisest möödunud aeg, muutis toimikuga tutvumise veelgi olulisemaks.

448 Hageja leiab oma 15. juuli 2005. aasta märkustes, mis ta esitas pärast Üldkohtu kantseleis toimikuga tutvumist, et tal ei ole võimalik öelda, millises ulatuses oleksid toimikust puuduvad dokumendid olnud tema kaitse jaoks tarvilikud. Ta märgib selle kohta, et esiteks tunnistas komisjon viie kausta kadumist sõnaselgelt ning teiseks ei saa

komisjon tagada veel praegu tema valduses olevate kaustade täielikkust, kuna puuduvad dokumentide järjekorranumbrid ja nummerdatud loend. Ta järeldab sellest, et vaidlustatud otsus tuleb tervikuna tühistada, kuna Üldkohtul ei ole võimalik selle õiguspärasust kontrollida.

449 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

– Üldkohtu hinnang

450 Kõigepealt tuleb rõhutada, et otsuse 91/299 vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluses ei koostanud komisjon nummerdatud loendit toimikusse kuuluvatest dokumentidest ning ta edastas hagejale ainult vastuväiteteatisele lisatud süüstavad dokumendid.

451 Komisjon väitis selle kohta kohtuistungil, et teatud asjades kasutati praktikat, mis seisnes selles, et asjaomastele ettevõtjatele saadeti vastuväiteteatis, millele olid toimiku mahukuse tõttu lisatud ainult teatud dokumendid, ning neil ettevõtjatel paluti seejärel tulla komisjoni ruumidesse tutvuma kõigi dokumentidega, mis olid kättesaadavad nummerdatud loendi abil. Sellegipoolest otsustas ettekandja juhtumi puhul, mille alusel tehti otsus 91/299, komisjoni sõnul „lihtsustada menetlust", leides, et kuna kõik aluseks võetud dokumendid edastati koos vastuväiteteatisega, ei ole dokumentidega tutvumine ega seega ka nummerdatud loend vajalik.

452 Tuleb aga meenutada, et komisjon kehtestas oma *kaheteistkümnenda konkurentsipoliitika aruande* lehekülgedel 40 ja 41 toimikuga tutvumise kohta järgmised eeskirjad:

„Komisjon annab menetluses osalevatele ettevõtjatele õiguse tutvuda neid puudutava toimikuga. Ettevõtjaid teavitatakse komisjoni toimiku sisust seeläbi, et vastuväiteteatisele või kaebuse rahuldamata jätmist käsitlevale kirjale lisatakse loetelu kõigist toimikusse kuuluvatest dokumentidest, märkides ära dokumendid või nende osad, millega ettevõtjatel on võimalik tutvuda. Ettevõtjatel palutakse dokumente, millega neil on võimalik tutvuda, uurida koha peal. Kui ettevõtja soovib tutvuda vaid mõne dokumendiga, võib komisjon talle saata neist tehtud koopiad. Komisjon käsitleb konfidentsiaalsetena ja seega konkreetse ettevõtja jaoks juurdepääsmatutena järgmisi dokumente: dokumendid või nende osad, mis sisaldavad teiste ettevõtjate ärisaladusi; komisjoni sisedokumendid nagu memorandumid, eelnõud või muud töödokumendid; mis tahes muu konfidentsiaalne teave, nagu see, mis võimaldab kindlaks teha kaebajad, kes ei soovi oma isikut avaldada, ning teave, mis on komisjonile edastatud eeldusel, et selle konfidentsiaalsus tagatakse.”

453 Nendest eeskirjadest tuleneb, et otsuse 91/299 vastuvõtmisele eelnenud haldusmenetluses oli komisjonil kohustus võimaldada hagejal tutvuda kõikide süüstavate ja õigustavate dokumentidega, mis ta oli uurimise käigus kogunud, välja arvatud teiste ettevõtjate ärisaladused, komisjoni sisedokumendid ja muu konfidentsiaalne teave (vt selle kohta Üldkohtu 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-7/89: Hercules Chemicals *vs.* komisjon, EKL 1991, lk II-1711, punktid 51–54, ning 18. detsembri 1992. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-10/92–T-12/92 ja T-15/92: Cimenteries CBR jt *vs.* komisjon, EKL 1992, lk II-2667, punktid 39–41).

454 Seega tuleb tõdeda, et juhtumi puhul, milles tehti otsus 91/299, kaldus komisjon kõrvale eeskirjadest, mis ta oli endale 1982. aastal kehtestanud, kuivõrd ta ei koostanud toimikusse kuuluvate dokumentide nummerdatud loendit ega võimaldanud hagejal tutvuda kõigi toimikus sisalduvate dokumentidega.

455 Edasi tuleb märkida, et kuna Üldkohus tühistas otsuse 91/299 kinnitamata jätmise tõttu, leidis komisjon, et tal on õigus vaidlustatud otsus vastu võtta haldusmenetlust uuesti alustamata.

456 Järelikult tuleb tõdeda, et komisjon ei edastanud enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist hagejale kõiki toimikusse kuuluvaid dokumente, millega tal oli õigus tutvuda, ega palunud tal tulla kõnealuste dokumentidega tutvuma komisjoni ruumides, mistõttu oli haldusmenetlus selles suhtes õigusvastane.

457 Kohtupraktikast nähtub siiski, et menetlusnormi rikkumine rikub kaitseõigusi vaid siis, kui sellel on olnud konkreetne mõju puudutatud ettevõtjate võimalusele ennast kaitsta (Üldkohtu 8. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas T-44/00: Mannesmannröhren-Werke *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-2223, punkt 55, ja eespool punktis 314 viidatud kohtuotsus General Electric *vs.* komisjon, punkt 632).

458 Neil asjaoludel määras Üldkohus vaidlustatud otsuse peale kohtule esitatud hagi menetluses menetlust korraldavad meetmed, mille eesmärk oli tagada kogu toimikuga tutvumise võimalus, et hinnata, kas komisjoni keeldumine dokumendi avaldamisest või tõendi edastamisest võis kahjustada hageja kaitset (vt selle kohta eespool punktis 405 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, punkt 102).

459 Selle kohta tuleb meenutada, et kuna niisugune analüüs on piiratud esitatud väidete kohtuliku kontrolliga, ei ole selle eesmärk ega tagajärg haldusmenetluses juhtumi täieliku uurimise asendamine. Toimikusse kuuluvatest teatud dokumentidest hiline teadasaamine ei aseta komisjoni otsuse peale hagi esitanud ettevõtjat olukorda, milles ta oleks olnud, kui ta oleks saanud samadele dokumentidele tugineda institutsiooni menetluses kirjalike ja suuliste märkuste esitamise korral (vt eespool punktis 405 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, punkt 103 ja seal viidatud kohtupraktika). Pealegi, kui juurdepääs toimikule on tagatud kohtumenetluse

staadiumis, ei pea asjaomane ettevõtja tõendama, et kui ta oleks saanud edastamata jäetud dokumentidega tutvuda, oleks komisjoni otsuse sisu olnud teistsugune, vaid piisab tõendamisest, et kõnealused dokumendid oleksid võinud olla tema kaitse jaoks tarvilikud (Euroopa Kohtu 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-199/99 P: Corus UK *vs.* komisjon, EKL 2003, lk I-11177, punkt 128, ja eespool punktis 55 viidatud Euroopa Kohtu II PVC otsus, punkt 318).

460 Käesolevas asjas esitas komisjon Üldkohtu palvel vastuväiteteatise ja sellele lisatud dokumendid. Ta koostas ka nummerdatud loendi dokumentidest, mis kuuluvad toimiku praegusesse koosseisu.

461 Selle kohta tuleb esiteks tõdeda, et toimiku algse koosseisu sisu osas puudub kindlus. Vastuseks Üldkohtu kirjalikule küsimusele komisjon küll märkis, et toimik selle praeguses koosseisus on koopia toimikust selle algses koosseisus. Toimik koosnes komisjoni esitatud teabe kohaselt niisiis 1-st kuni 71-ni nummerdatud „alamtoimikust". Samas teatas komisjon siiski Üldkohtule ka, et on olemas üks nummerdamata „alamtoimik" nimega „Oberland Glas".

462 Teiseks tuleb märkida, et komisjon tunnistas sõnaselgelt, et ta on ära kaotanud viis „alamtoimikut" numbritega 66–70. Tema 15. märtsi 2005. aasta kirjast nähtub, et ta jõudis sellele järeldusele, kui ta tuvastas, et tema valduses on „alamtoimikud" 1–65 ja et „alamtoimik" 71 sisaldab vastuväiteteatist.

463 Komisjon teatas oma 18. novembri 2005. aasta märkustes, et on „vähe tõenäoline, et kadunud toimikud sisaldavad õigustavaid tõendeid". Kohtuistungil paluti tal seda lauset täpsustada, mispeale ta märkis, et on „tõenäoline", et kõnealused „alamtoimikud" ei sisalda õigustavaid dokumente, ning et „statistilisest" vaatepunktist ei saa need olla hageja kaitse jaoks tarvilikud.

464 Nendest vastustest nähtub, et komisjon ei ole võimeline iga „alamtoimikutesse" nr 66–70 kuuluva dokumendi koostajat, laadi ega sisu konkreetselt kindlaks tegema.

465 Seega tuleb kontrollida, kas hagejal oli võimalus analüüsida kõiki uurimistoimikus sisalduvaid dokumente, mis võivad olla tema kaitse jaoks tarvilikud, ning kas juhul, kui see nii ei olnud, oli õiguse tutvuda toimikuga rikkumine nii oluline, et selle tulemusel muutus nimetatud menetluslik tagatis sisutühjaks. Kohtupraktika kohaselt kuulub õigus tutvuda toimikuga menetluslike tagatiste hulka, mille eesmärk on kaitseõiguste kaitsmine (eespool punktis 35 viidatud I Solvay kohtuotsus, punkt 59), ning see, kui rikutakse õigust tutvuda otsusele eelnevas menetluses komisjoni toimikuga, võib üldjuhul kaasa tuua selle otsuse tühistamise, kui on kahjustatud asjaomase ettevõtja kaitseõigusi (eespool punktis 459 viidatud kohtuotsus Corus UK *vs.* komisjon, punkt 127).

466 Selles suhtes on vaja analüüsida, kas hageja kaitseõigusi kahjustati etteheidete osas, mis talle esitati vastuväiteteatises ja vaidlustatud otsuses.

467 Vastavalt kohtupraktikale tuleb kaitseõiguste rikkumist analüüsida iga juhtumi konkreetsete asjaolude alusel, kuna see sõltub peamiselt etteheidetest, mis komisjon võttis aluseks, et tõendada asjaomasele ettevõtjale süüks pandavat rikkumist (eespool punktis 405 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, punkt 127). Seega tuleb kokkuvõtlikult läbi vaadata sisulised etteheited, mis komisjon vastuväiteteatises ja vaidlustatud otsuses aluseks võttis (eespool punktis 35 viidatud I Solvay kohtuotsus, punkt 60).

468 Samuti on vaja kaitseõiguste rikkumist kontrollida, võttes arvesse argumente, mis asjaomane ettevõtja konkreetselt vaidlustatud otsuse vastu esitas (vt selle kohta eespool punktis 35 viidatud II ICI kohtuotsus, punkt 59).

469 Antud juhul analüüsis Üldkohus käeoleva hagi puhul hageja argumente ja vaidlustatud otsuses sisalduvaid sisulisi etteheiteid ning järeldas, et kõik hageja esitatud väited tuleb tagasi lükata.

470 Turgu valitseva seisundi esinemise kohta tuleb märkida, et komisjon tugines peamiselt hagejale kuuluvale turuosale, kui ta tuvastas, et hagejal oli asjaomasel turul valitsev seisund. Miski ei lase eeldada, et hageja oleks võinud puuduvatest „alamtoimikutest" avastada dokumente, mis oleksid ümber lükanud järelduse, et tal oli naatriumkarbonaadi turul valitsev seisund (vt selle kohta eespool punktis 35 viidatud II ICI kohtuotsus, punkt 61). Pealegi, nagu nähtub eespool punktis 277 viidatud kohtupraktikast, kujutab äärmiselt suur turuosa endast tõendit turgu valitseva seisundi kohta, kui just ei esine erandlikke asjaolusid. Hageja argumentidele asjaolude kohta, mis võivad endast kujutada erandlikke asjaolusid, räägivad aga vastu arvandmed, mis sisalduvad hagiavalduses ja on hageja esitatud või mis sisalduvad vaidlustatud otsuses ja mida hageja ei ole vaidlustanud, või on need argumendid tulemusetud. Lõpuks, isegi kui eeldada, et niisugused faktid oleksid olemas olnud ja oleksid mainitud puuduvates „alamtoimikutes" sisalduvates dokumentides, ei saa need käesoleva juhtumi asjaolusid arvesse võttes olla hagejale teadmata, mistõttu ei ole tema kaitseõigusi selles suhtes kahjustatud.

471 Geograafilise turu määratluse kohta tuleb meenutada, et eespool punktis 259 tõdeti, et komisjoni võimalikul sellekohasel veal ei oleks saanud tulemuse seisukohast olla määravat mõju. Sellest lähtudes on välistatud, et hageja oleks saanud puuduvatest kaustadest leida dokumente, mis oleksid võinud kahtluse alla seada tema turgu valitseva seisundi tuvastamise.

472 Turgu valitseva seisundi kuritarvitamise kohta tuleb kõigepealt märkida, et hageja ei ole kordagi vaidlustanud Prantsusmaal rakendatud hinnaalanduste süsteemi puudutavaid järeldusi.

473 Seejärel on alust märkida, et see, et hageja rakendatud hinnaalanduste süsteem oli püsikliente siduv, ilmneb otsestest dokumentaalsetest tõenditest. Juhul kui komisjon – nagu käesolevas asjas – on vaidlustatud otsuses erinevate rikkumiste tõendamisel tuginenud ainult otsestele dokumentaalsetele tõenditele, peab hageja tõendama, millises ulatuses muud tõendid oleksid võinud kahtluse alla seada selle, et rakendatud hinnaalanduste süsteem oli püsikliente siduv, või vähemalt, millise teistsuguse tõlgenduse oleks saanud anda otsestele dokumentaalsetele tõenditele, mida ei ole vaidlustatud. Mis puudutab seda, et hageja sõlmitud lepingud olid püsikliente siduvad, siis vaidlustatud otsuses kasutatud tõendamissüsteemi silmas pidades ei oleks juurdepääs puuduvatele „alamtoimikutele" mingil viisil saanud haldusmenetlust viia teistsuguse tulemuseni (vt selle kohta Üldkohtu 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: Cimenteries CBR jt *vs.* komisjon, nn tsemendi kohtuotsus, EKL 2000, lk II-491, punktid 263 ja 264 ja seal viidatud kohtupraktika).

474 Saint-Gobainile tehtud „kontserni" hinnaalanduse osas tuleb meenutada, et hageja ei eita salaprotokolli olemasolu ega selle punkti 4 sisu (vt eespool punkt 349) ning et selle punkti sõnastusest endast nähtub, et hinnaalandus arvutati „kogu naatriumkarbonaadilt", mille Saint-Gobain ostab hagejalt Euroopas (vt eespool punkt 352). Neil asjaoludel oleks hageja pidanud tõendama, millises ulatuses muud tõendid oleksid võinud kahtluse alla seada salaprotokolli sisu, või vähemalt, millise teistsuguse tõlgenduse oleks saanud sellele anda.

475 Mis puudutab hageja argumenti, et salaprotokoll ei takistanud Saint-Gobaini siseriiklikke tütarettevõtjaid kasutamast ähvardusi, et saada läbirääkimiste tulemusel soodsamad lepingutingimused või isegi oma leping üles öelda, siis tõdeti eespool punktis 357, et see on tulemusetu. Isegi kui eeldada, et kadunud „alamtoimikud" sisaldavad seda argumenti toetavaid dokumente, ei saaks see olla hageja kaitse jaoks tarvilik.

476 Sõnaselgete ainuõiguslike kokkulepete osas tuleb rõhutada, et komisjon tugines otsestele dokumentaalsetele tõenditele ja et hageja ei selgitanud, mismoodi puuduvates

„alamtoimikutes" sisalduvad dokumendid oleksid võinud kahtluse alla seada ainuõiguslike kokkulepete olemasolu või anda dokumentaalsetele tõenditele teistsuguse tõlgenduse.

477 Faktiliste ainuõiguslike kokkulepete osas tuleb meenutada, et mitme klaasitootjaga sõlmitud kokkulepete osas ei vaidle hageja vastu vaidlustatud otsuses sisalduvatele (vt eespool punkt 376).

478 Konkurentsiklauslite osas on alust meenutada, et hageja ei eita nende olemasolu ja et ta väidab valesti, et komisjon andis 1981. aastal sellistele klauslitele nõusoleku (vt eespool punktid 388–390). Mis puudutab lisaks kaitseklausleid, siis tuleb meenutada, et hageja argumendil, et komisjon samastas need klauslid konkurentsiklauslitega, puudub faktiline alus (vt eespool punkt 391).

479 Järelikult saab välistada selle, et hageja oleks võinud puuduvatest „alamtoimikutest" leida selles küsimuses oma kaitse jaoks tarvilikke dokumente.

480 Mis puudutab lõpuks etteheidetava tegevuse diskrimineerivat laadi, siis hageja poolt selle ümberlükkamiseks esitatud argumendid on tulemusetud.

481 Seega on alust järeldada, et ei ole tõendatud, et hagejal puudus võimalus uurida kõiki uurimistoimikus sisalduvaid dokumente, mis võisid olla tema kaitse jaoks asjakohased. Isegi kui hageja ei saanud tutvuda kõigi uurimistoimikus sisalduvate dokumentidega, ei takistanud see asjaolu tal käesoleval juhul tagada oma kaitset nende sisuliste etteheidete osas, mis komisjon võttis vastuväiteteatises ja vaidlustatud otsuses aluseks.

482 Järelikult ei ole käesoleva juhtumi asjaoludel alust tühistada vaidlustatud otsust põhjusel, et viis „alamtoimikut", millega hagejal ei olnud kunagi võimalik tutvuda, on toimikust kadunud. Seega tuleb kuuenda väite kolmas osa ning sellest lähtuvalt kogu kuues väide tervikuna tagasi lükata.

2. *Nõuded trahvi tühistamise või vähendamise kohta*

483 Hageja nõuded, mille eesmärk on trahvi tühistamine või vähendamine, jagunevad sisuliselt viieks väiteks, mis puudutavad esiteks rikkumiste raskuse ebaõiget hindamist, teiseks rikkumiste kestuse ebaõiget hindamist, kolmandaks kergendavate asjaolude esinemist, neljandaks trahvi ebaproportsionaalsust ning viiendaks aja möödumist.

Esimene väide, et rikkumiste raskust on valesti hinnatud

Poolte argumendid

484 Hageja väidab, et komisjon peab järgima suuniseid määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171; edaspidi „suunised trahvide arvutamise meetodi kohta"). Sellegipoolest, kuna käesoleval juhul on tegemist suuniste vastuvõtmisele eelnenud asjaoludega, ei olnud komisjon üldreeglina kohustatud neid arvesse võtma, välja arvatud kahel juhul: esiteks kui kõnealused suunised võtavad üle komisjoni praktikas välja kujunenud põhimõtted ja teiseks kui suunised pehmendavad komisjoni poliitikat trahvi suuruse kindlaksmääramise osas.

485 Hageja esitab talle vaidlustatud otsusega määratud trahvi suuruse vaidlustamiseks mitu argumenti.

486 Esiteks väidab hageja, et ta ei võtnud kunagi oma konkurentidelt kõiki müügivõimalusi, kuna tema turuosa jäi asjakohastel siseriiklikel turgudel oluliselt alla 100%. Lisaks oli teda klientidega siduvate lepingute kehtivusaeg maksimaalselt kaks aastat, mis ilmselgelt ei ole pikk aeg, mida ka komisjon 1981. aastal möönis. Lisaks ei ole tõendatud, et väidetav kuritarvitamine mõjutas tarbijaid negatiivselt.

487 Teiseks väidab hageja, et vaidlustatud otsuses sisalduva viite osas EÜ artikli 81 rikkumistele ei võtnud komisjon tema puhul arvesse asjaolu, et eespool punktis 35 viidatud I Solvay kohtuotsusega otsuse 91/297 tühistamise tulemusel ei võetud EÜ artikli 81 alusel vastu ühtegi uut otsust.

488 Kolmandaks märgib hageja, et tema teatud kõrgetasemelised juhid, kes olid teadlikud kohustusest järgida ühenduse konkurentsiõigust, otsustasid oma tegevuse sellega vastavusse viia, kohaldades komisjoniga 1981. aastal peetud läbirääkimistest tulenevaid juhiseid. Lisaks sisalduvad vaidlustatud otsuse põhjendustes 192 ja 193 vastuolud, kuivõrd ühelt poolt märkis komisjon, et ta võttis arvesse ainult püsikliendi hinnaalandusi ja mitteametlikke ainuõiguslikke kokkuleppeid, kuna hageja võis õiguspäraselt arvata, et konkurentsiklauslid, enam-vähem 15-protsendilise manööverdamisruumiga mahulepingud ja määramata ajaks sõlmitud lepingud, mille lõpetamisest etteteatamise tähtaeg oli kaks aastat, olid 1981. aastal heaks kiidetud, ning teiselt poolt leidis komisjon, et nende tingimuste eesmärk oli praktikas hageja ainuõigusliku olukorra tugevdamine.

489 Neljandaks kinnitab hageja, et varem keemiatööstuses kokkumängu eest määratud suuri trahve ei saa tema puhul käsitada raskendava asjaoluna. Vastavalt suunistele

trahvide arvutamise meetodi kohta eeldab korduvus sama liiki rikkumisi. Hageja märgib aga, et komisjon ei ole teda turgu valitseva seisundi kuritarvitamise eest kunagi karistanud.

490 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

Üldkohtu hinnang

491 Kõigepealt tuleb meenutada, et kuigi komisjonil on iga trahvi suuruse määramisel kaalutlusõigus ja ta ei ole kohustatud kohaldama täpset matemaatilist valemit, on Üldkohtul määruse nr 17 artikli 17 alusel EÜ artikli 229 tähenduses täielik pädevus lahendada hagisid, mis on esitatud otsuste peale, millega komisjon on määranud trahvi, ning järelikult võib ta määratud trahvi tühistada, seda vähendada või suurendada (Üldkohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01: Tokai Carbon jt *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-1181, punkt 165, ja 13. detsembri 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-217/03 ja T-245/03: FNCBV jt *vs.* komisjon, EKL 2006, lk II-4987, punkt 358).

492 Esiteks, mis puudutab suuniste trahvide arvutamise meetodi kohta kohaldamist, siis tuleb meenutada, et kuna otsus 91/299 tühistati menetlusnormi rikkumise tõttu, oli komisjonil õigus võtta vastu uus otsus uut haldusmenetlust alustamata.

493 Kuna vaidlustatud otsuse sisu on peaaegu identne otsuse 91/299 omaga ja kuna need kaks otsust rajanevad samadel põhjendustel, kehtivad vaidlustatud otsuses trahvi suuruse kindlaksmääramise suhtes normid, mis kehtisid otsuse 91/299 vastuvõtmise ajal.

494 Komisjon alustas menetlust uuesti staadiumist, milles menetlusnormi oli rikutud, ning hindamata juhtumit uuesti normide alusel, mida otsuse 91/299 vastuvõtmise ajal veel olemas ei olnud, tegi ta uue otsuse. Uue otsuse vastuvõtmine välistab seega esimese otsuse vastuvõtmisest hilisemate suuniste kohaldamise.

495 Järelikult ei ole suunised trahvide arvutamise meetodi kohta käesolevas asjas kohaldatavad.

496 Teiseks tuleb märkida, et komisjon leidis, et hagejale süüks pandavad rikkumised, see tähendab püsiklientide hinnaalandused ja mitteametlikud ainuõiguslikud kokkulepped olid „äärmiselt rasked" (vaidlustatud otsuse põhjendused 191–193).

497 Selle kohta tuleb meenutada, et vastavalt kohtupraktikale peab trahvide suurus sõltuma rikkumise asjaoludest ja raskusest ning rikkumise raskuse hindamine trahvi suuruse kindlaksmääramisel peab toimuma eelkõige konkurentsipiirangute laadi arvesse võttes (vt Üldkohtu 23. veebruari 1994. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-39/92 ja T-40/92: CB ja Europay *vs.* komisjon, EKL 1994, lk II-49, punkt 143 ja seal viidatud kohtupraktika).

498 Selleks et hinnata ettevõtjale süükspandavate ühenduse konkurentsinormide rikkumiste raskust, et määrata kindlaks talle proportsionaalne trahvisumma, võib komisjon arvesse võtta teatud rikkumiste eriti pikka kestust, nende rikkumiste arvu ja mitmekesisust, mis puudutasid asjaomase ettevõtja kõiki või peaaegu kõiki tooteid ja millest mõni mõjutas kõiki liikmesriike, niisuguste rikkumiste erilist raskust, mis on osa tahtlikust ja järjepidevast strateegiast, mille eesmärk on mitmesuguste konkurente kõrvaldavate tegevuste ja klientide püsiklientidena sidumise poliitika abil säilitada kunstlikult või tugevdada ettevõtja valitsevat seisundit turgudel, kus konkurents oli juba piiratud, kuritarvituse tagajärgi, mis on konkurentsi seisukohast eriti kahjulikud,

ning eeliseid, mida ettevõtja tänu oma rikkumistele sai (vt selle kohta Üldkohtu 6. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas T-83/91: Tetra Pak *vs.* komisjon, EKL 1994, lk II-755, punktid 240 ja 241).

499 Käesoleval juhul tuleb tõdeda, et hagejale süüks pandav tegevus õigustas komisjoni poolt selle „äärmiselt raskeks" kvalifitseerimist.

500 Tehes oma klientidele lisakoguselt hinnaalandusi ja sõlmides nendega püsikliendina sidumise kokkuleppeid, säilitas hageja kunstlikult või tugevdas oma valitsevat seisundit asjaomasel turul, kus konkurents oli juba piiratud.

501 Pealegi ei võimalda ükski hageja argumentidest järeldada, et komisjon hindas rikkumiste raskust valesti.

502 Mis puudutab esiteks etteheidet, et hageja võttis oma konkurentidelt kõik müügivõimalused, siis tuleb kõigepealt tõdeda, et klientide püsiklientidena sidumise poliitika abil püüdis ta oma konkurendid turult välja tõrjuda. Asjaolu, et tema turuosa oli alla 100%, ei võimalda järeldada, et tema tegevusel ei olnud konkurentsi kõrvaldavat toimet.

503 Seejärel tuleb märkida, et komisjon ei pidanud konkreetselt tõendama hageja tegevuse negatiivset mõju tarbijatele. EÜ artikli 82 rikkumise korral ei ole vaja analüüsida, kas ajaomane tegevus tekitas tarbijatele kahju (vt selle kohta Euroopa Kohtu 15. märtsi 2007. aasta otsus kohtuasjas C-95/04 P: British Airways *vs.* komisjon, EKL 2007, lk I-2331, punktid 106 ja 107 ning seal viidatud kohtupraktika).

504 Teiseks tuleb EÜ artiklile 81 viitamise osas tõdeda, et komisjon märkis vaidlustatud otsuse põhjenduses 191 üksnes, et etteheidetavad rikkumised olid selle juhtumi konkreetseid asjaolusid arvesse võttes raskemad kui EÜ artikli 81 rikkumised, mida hagejale samuti süüks pandi. Komisjon ei eiranud seega kuidagi asjaolu, et EÜ artikli 82 ja EÜ artikli 81 rikkumised on autonoomsed ja et neid tuleb seetõttu käsitleda eraldi.

505 Kolmandaks, mis puudutab hageja poolt oma lepingute kohandamist ja vaidlustatud otsuse põhjenduses 193 sisalduvat väidetavat vastuolu, siis piisab tõdemisest, et hagejale määratud trahv ei puuduta tingimusi, millele komisjon 1982. aastal nõusoleku andis.

506 Neljandaks tuleb korduvuse kohta märkida, et vastuseks Üldkohtu kirjalikule küsimusele kinnitas komisjon, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 194 sisalduv etteheide, et hagejale on juba korduvalt määratud suuri trahve kokkumängu eest keemiatööstuses (peroksiidid, polüpropüleen, PVC), on arvestatav raskendava asjaoluna.

507 Selles suhtes on põhjust meenutada, et kohtupraktika kohaselt tuleb toime pandud rikkumise raskuse analüüsimisel arvesse võtta võimalikku korduvust (eespool punktis 405 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon, punkt 91, ja Üldkohtu 25. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-38/02: Groupe Danone *vs.* komisjon, EKL 2005, lk II-4407, punkt 348).

508 Korduvuse mõiste – nii nagu seda mõistetakse teatavates siseriiklikes õiguskordades – tähendab, et isik on pannud toime uusi rikkumisi pärast seda, kui teda on sarnaste

rikkumiste eest karistatud (Üldkohtu 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-141/94: Thyssen Stahl *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-347, punkt 617).

509 Kuigi suunised trahvide arvutamise meetodi kohta ei ole käesolevas asjas kohaldatavad, lähtuvad need samast käsitlusest, viidates „sama liiki rikkumisele".

510 Tuleb aga tõdeda, et rikkumised, mille eest hagejale on seoses kokkumänguga keemiatööstuses korduvalt suuri trahve määratud, puudutavad kõik EÜ artiklit 81. Nagu komisjon täpsustas, on kõne all tema 23. novembri 1984. aasta otsus 85/74/EMÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli [81] kohaldamise menetlust (IV/30.907 – peroksüühendid) (EÜT 1985, L 35, lk 1), 23. aprilli 1986. aasta otsus 86/398/EMÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli [81] kohaldamise menetlust (IV/31.149 – polüpropüleen) (EÜT L 230, lk 1), ning lõpuks 21. detsembri 1988. aasta otsus 89/190/EMÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli [81] kohaldamise menetlust (IV/31.865, PVC) (EÜT 1989, L 74, lk 1). Pealegi on eelmises punktis nimetatud otsuste esemeks olnud teod väga erinevad nendest, mida käsitletakse käesolevas asjas.

511 Seega võttis komisjon hageja puhul valesti arvesse raskendavat asjaolu ning järelikult tuleb vaidlustatud otsust muuta, vähendades hagejale määratud trahvi suurust 5% võrra.

512 Sellest lähtuvalt tuleb trahvi suurust vähendada ühe miljoni euro võrra.

Teine väide, et rikkumiste kestust on valesti hinnatud

Poolte argumendid

513 Hageja märgib, et kuna tal puudus igasugune tsentraliseeritud poliitika ja kuna lepingutingimused määrati kindlaks siseriiklikul tasandil, pidi komisjon arvesse võtma väidetavate rikkumiste geograafilist ulatust, mistõttu oleks ta rikkumiste kestuse osas pidanud iga asjassepuutuva riigi puhul jõudma erinevale järeldusele. Niisugune arvessevõtmine oleks mõjutanud ka trahvi suurust, eelkõige arvessevõetava käibe osas.

514 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

Üldkohtu hinnang

515 Vaidlustatud otsuse põhjenduse 195 kohaselt algasid rikkumised 1983. aasta paiku, see tähendab väga lühikest aega pärast hageja ja komisjoni vahelisi läbirääkimisi ja komisjoni menetluse lõpetamist, ning vältasid vähemalt 1990. aasta lõpuni.

516 Peale selle määratles komisjon asjakohase geograafilise turu ühenduse turuna.

517 Sellest tuleneb, et komisjon ei pidanud rikkumiste kestust kindlaks tegema riik riigi haaval. Nagu ta pidigi tegema, määras ta kindlaks rikkumiste alguse ja lõpu kuupäevad asjakohasel geograafilisel turul ehk Lääne-Euroopa kogu mandriosas.

518 Kui komisjon oleks pidanud eristama rikkumiste kestust olenevalt erinevatest siseriiklikest turgudest, oleks ta igal juhul määranud mitu trahvi, mille kogusumma ei oleks olnud väiksem kui see, mis määrati vaidlustatud otsuses. Sellest lähtuvalt ei õigustaks komisjoni võimalik viga asjakohase geograafilise turu määratlemisel vaidlustatud otsuse tühistamist ega trahvi vähendamist.

519 Sellest lähtuvalt tuleb teine väide tagasi lükata.

Kolmas väide, et esinevad kergendavad asjaolud

520 Kolmas väide jaguneb viieks osaks, mis puudutavad korduvuse puudumist, hageja koostööd komisjoniga, hageja õiguspärase ootuse ja hea usu kaitset, õiguskindluse põhimõtet ja komisjoni „üllatavat hoiakut".

Esimene osa, mis puudutab korduvuse puudumist

521 Hageja väidab, et tema suhtes ei ole komisjon kunagi EÜ artikli 82 alusel menetlust läbi viinud.

522 Nagu eespool märgitud, tuleb toime pandud rikkumise raskuse analüüsimisel arvesse võtta võimalikku korduvust, kuna see võib õigustada trahvisumma suurendamist.

523 Seevastu korduvuse puudumine ei saa olla kergendav asjaolu, kuna üldjuhul on ettevõtja kohustatud EÜ artikli 82 rikkumist mitte toime panema.

524 Sellest lähtuvalt tuleb kolmanda väite esimene osa tagasi lükata.

Teine osa, mis puudutab hageja koostööd komisjoniga

525 Hageja kinnitab, et ta tegi uurimises koostööd nii komisjoni käikude ajal tema ruumidesse kui ka komisjoni informatsiooninõuetele vastamisel.

526 Määruse nr 17 artiklis 11 „Informatsiooni nõudmine” on sätestatud:

„4. Soovitud informatsiooni esitavad ettevõtete omanikud või nende esindajad, juriidilistest isikutest äriühingute ning iseseisva õigusvõimeta ühenduste puhul isikud, kes on seaduse või põhikirja järgi volitatud neid esindama.

5. Kui ettevõtja või ettevõtjate ühendus ei esita soovitud informatsiooni komisjoni poolt määratud aja jooksul või annab ebatäielikku informatsiooni, nõuab komisjon otsusega informatsiooni esitamist. Otsuses on täpsustatud, millist informatsiooni soovitakse, määratud tähtaeg, mille jooksul see peab olema esitatud, ja märgitud artikli 15 lõike 1 punktis b ja artikli 16 lõike 1 punktis c ettenähtud trahvid ja õigus otsuse läbivaatamisele ühenduse kohtus."

527 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et uurimisel koostöö tegemine, mis ei ületa seda, mis tuleneb määruse nr 17 artikli 11 lõigete 4 ja 5 alusel ettevõtjatel lasuvatest kohustustest, ei õigusta trahvi vähendamist (Üldkohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-12/89: Solvay *vs.* komisjon, EKL 1992, lk II-907, punktid 341 ja 342, ning 18. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas T-241/01: Scandinavian Airlines System *vs.* komisjon, EKL 2005, lk II-2917, punkt 218). Seevastu on vähendamine põhjendatud, kui ettevõtja on esitanud andmeid, mis lähevad tunduvalt kaugemale nendest, mille esitamist komisjon võib määruse nr 17 artikli 11 alusel nõuda (Üldkohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-230/00: Daesang ja Sewon Europe *vs.* komisjon, EKL 2003, lk II-2733, punkt 137).

528 Käesolevas asjas piirdub aga hageja väitega, et ta vastas talle saadetud informatsiooninõuetele. Kuna see tegevus kuulub hageja kohustuste hulka, ei saa see olla kergendav asjaolu.

529 Mis puudutab hageja väidetavat koostööd komisjoni käikude ajal tema ruumidesse, siis tuleb märkida, et ka see tegevus kuulub ettevõtjal lasuvate kohustuste hulka ega saa olla kergendav asjaolu.

530 Seega tuleb kolmanda väite teine osa tagasi lükata.

Kolmas osa, mis puudutab hageja õiguspärase ootuse ja hea usu kaitset

531 Hageja märgib, et esimeses menetluses 1981. aastal peetud läbirääkimiste tulemusel arvas ta, et tema lepingud kohandatud kujul ja tema kaubanduspoliitika vastavad komisjoni nõuetele. Hageja väidab samuti, et 1981. aastal toimunud arutelud annavad tunnistust tema heast tahtest, kuna muutis kõiki oma lepinguid, et viia need komisjoni toonaste märkustega kooskõlla.

532 Lisaks võis hageja Liège'i apellatsioonikohtu 20. oktoobri 1989. aasta otsuse tõttu kohtuasjas FMC õiguspäraselt arvata, et tal ei ole turgu valitsevat seisundit.

533 Kõigepealt tuleb ajavahemikul 1980–1982 peetud läbirääkimiste osas meenutada, et nagu vaidlustatud otsuse põhjenduses 193 on täpsustatud, ei puuduta hagejale määratud trahv tingimusi, millele komisjon 1982. aastal nõusoleku andis.

534 Edasi on alust tõdeda, et Liège'i apellatsioonikohtu 20. oktoobri 1989. aasta otsust puudutavad argumendid ei saa olla tulemuslikud. Kohtuasjas, milles tehti kõnealune otsus, ei lahendanud Liège'i apellatsioonikohus sisuliselt küsimust, kas hagejal on turgu valitsev seisund või mitte.

535 Seega tuleb kolmanda väite kolmas osa tagasi lükata.

Neljas osa, mis puudutab õiguskindluse põhimõtet

536 Hageja leiab, et mõiste „turgu valitsev seisund” ja selle tema olukorrale kohaldamise ebakindlust – pidades silmas tema turuosa mõistlikku suurust, tema klientide tasakaalustavat mõju ja tema suhtelist turujõudu – oleks tulnud trahvisumma kinnitamisel arvesse võtta.

537 Selles suhtes tuleb esmalt meenutada juba juurdunud kohtupraktikat, mis käsitleb ettevõtja valitseva seisundi kindlakstegemist. Täpsemalt määratles Euroopa Kohus eespool punktis 275 viidatud kohtuotsuses Hoffmann-La Roche *vs.* komisjon just mõiste „turgu valitsev seisund”. Kõnealuse kohtuotsuse punktis 38 on täpsustatud, et EÜ artiklis 82 käsitletud turgu valitsev seisund puudutab olukorda, kus ettevõtjal on majanduslikult tugev seisund, mis võimaldab tal pärssida tõhusa konkurentsi säilimist asjaomasel turul sel teel, et ta saab tegutseda arvestataval määral sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja lõpuks ka tarbijatest.

538 Edasi tuleb märkida, et hageja ise väidab, et tema „turuosad jäävad peamiselt 50% piirimaile, kui turud on siseriiklikud, ning 60 ja 70% vahele, kui turuna käsitada Euroopa turgu”. Seega, pidades silmas eespool punktis 277 viidatud kohtupraktikat, kuulusid talle äärmiselt suured turuosad, mis kujutavad endast tõendit turgu valitseva seisundi kohta, kui just ei esine erandlikke asjaolusid.

539 Sellest lähtuvalt tuleb kolmanda väite neljas osa tagasi lükata.

Viies osa, mis puudutab komisjoni „üllatavat hoiakut”

540 Hageja sõnul lubas komisjon 1981. aastal tegevust, mida hiljem on hakatud pidama väga raskeks rikkumiseks. Seega on komisjon põhjendusi esitamata oma seisukohta muutnud.

541 Selles suhtes piisab meenutamisest, et komisjon eristas vaidlustatud otsuse põhjenduses 193 tegevust, mille eest ta määras käesoleval juhul karistuse, tegevusest, millele ta andis nõusoleku 1982. aastal ja mille eest ta trahvi ei määranud.

542 Seega tuleb kolmanda väite viies osa ning sellest lähtuvalt kogu kolmas väide tervikuna tagasi lükata.

Neljas väide, et trahv on ebaproportsionaalne

543 Hageja väidab, et komisjon määras talle trahvi, mille suurus on ebaproportsionaalne. Ta on seisukohal, et trahvisumma oli süükspandud tegude toimepanemise ajal „pööraselt suur”. Esiteks oleks komisjon pidanud arvesse võtma kergendavaid asjaolusid, eelkõige tema heausksust, õiguspärast ootust ja õiguskindlust. Teiseks oleks komisjon pidanud arvestama tema käivet, mis oli seotud tegevusega, mida vaidlustatud otsus tegelikult puudutas, see tähendab tema tegevusega Prantsusmaal, Saksamaal ja Belgias.

544 Selles suhtes tuleb meenutada, et komisjon leidis õigesti, et hagejale süüks pandavad rikkumised olid „äärmiselt rasked”. Vaidlustatud otsuse põhjenduses 191 märkis ta muu hulgas, et hageja oli juhtiv soodatootja ühenduses ja kuna rikkumised võimaldasid

tal turu valitsemist kindlustada, välistades tõhusa konkurentsi suurel osal ühisturust, ning et kuna ta võttis konkurentidelt pikaks ajaks kõik müügivõimalused, kahjustas hageja püsivalt asjaomase turu struktuuri tarbijate kahjuks.

545 Seega võis komisjon õigusega määrata hagejale trahvi summas 20 miljonit eurot.

546 Puhtalt informatsiooni mõttes tuleb märkida, et kuigi suunised trahvide arvutamise meetodi kohta ei ole käesolevas asjas kohaldatavad, on neis ette nähtud, et „raskete" rikkumiste puhul on trahvi arvutamise võimalik lähtesumma 1–20 miljonit eurot.

547 Kergendavate asjaolude esinemise kohta piisab märkimisest, et hageja esitatud argumendid lükati eespool punktides 536–542 tagasi.

548 Mis puudutab rikkumiste toimepanemise koha arvessevõtmist, siis nähtub kohtupraktikast, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 silmas peetud käive, mida tuleb määratava trahvi ülemmäära puhul silmas pidada, tähendab asjaomase ettevõtja kogukäivet, mis ainsana annab ligikaudselt tunnistust ettevõtja olulisusest ja mõjust turul. Määruse nr 17 viidatud säte ei sisalda käibe puhul mingit territoriaalset piirangut. Viimati nimetatud sättes kehtestatud piiri järgides võib komisjon ise valida, millise käibe alusel – lähtudes geograafilisest alast või asjaomastest toodetest – ta trahvisumma kindlaks määrab (vt eespool punktis 473 viidatud tsemendi kohtuotsus, punktid 5022 ja 5023 ning seal viidatud kohtupraktika).

549 Järelikult ei olnud komisjon käesoleval juhul kohustatud trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse võtma territoriaalset kriteeriumi.

550 Pealegi ei väida hageja, et komisjon ületas trahvi ülempiiri, mille talle määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel võib määrata.

551 Järelikult tuleb neljas väide tagasi lükata.

Viies väide aja möödumise kohta

552 Hageja sõnul oleks komisjon pidanud arvesse võtma asjaolu, et väidetavate rikkumiste lõpust oli möödunud enam kui 11 aastat. Hagejal tekib küsimus, milline on trahvi karistava iseloomu ja hoiatavuse „aktuaalsus", kui ta on oma kaubanduspoliitika vastavalt komisjoni nõuetele ümber kohandanud. Ta ei saa ka aru, kuidas saab trahvi põhjendada selle hoiatava mõjuga kolmandatele ettevõtjatele.

553 Kõigepealt tuleb meenutada, et käesolevas asjas järgis komisjon määruse nr 2988/74 sätteid ja mõistliku aja põhimõtet. Seega ei saa komisjonile ette heita, et ta viivitas vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega.

554 Edasi nähtub kohtupraktikast, et konkurentsiõiguse rikkumise eest trahvisumma kindlaksmääramisel peab komisjon arvesse võtma mitte üksnes rikkumise raskust ja

juhtumi eripäraseid asjaolusid, vaid ka rikkumise toimepanemise konteksti, ja tagama, et tema tegevus oleks hoiatav eelkõige sellist liiki rikkumiste puhul, mis eriti takistavad ühenduse eesmärkide saavutamist (Euroopa Kohtu 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon, EKL 1983 lk 1825, punkt 106, ja Üldkohtu 5. aprilli 2006. aasta otsus kohtuasjas T-279/02: Degussa *vs.* komisjon, EKL 2006, lk II-897, punkt 272).

555 Järelikult ei kaota trahv isegi juhul, kui see määratakse uuesti pärast teatud ajavahemiku möödumist, oma karistavat ega hoiatavat laadi, kui on tõendatud, et asjaomane ettevõtja rikkus konkurentsiõigust, eelkõige kui tegemist on äärmiselt raskete rikkumistega nagu käesolevas asjas.

556 Järelikult tuleb viies väide tagasi lükata.

557 Kokku võttes, nagu nähtub eespool punktidest 507–512, tuleb vaidlustatud otsust muuta osas, milles võetakse raskendava asjaoluna valesti arvesse hageja teo korduvust.

558 Sellest lähtudes tuleb hagejale määratud trahvi suuruseks kinnitada 19 miljonit eurot.

Kohtukulud

559 Vastavalt kodukorra artikli 87 lõikele 3 võib Üldkohus määrata kulude jaotuse või jätta kummagi poole kohtukulud tema enda kanda, kui osa nõudeid rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks.

560 Käesolevas asjas tunnistati hageja nõuded osaliselt põhjendatuks. Üldkohus leiab, et käesoleval juhul on asjaoludest tulenevalt õige otsustada, et hageja kannab oma kohtukulud ise ja 95% komisjoni kohtukuludest mõistetakse välja hagejalt ning 5% komisjoni kohtukuludest kannab komisjon ise.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (kuues koda)

otsustab:

1. **Kinnitada komisjoni 13. detsembri 2000. aasta otsuse 2003/6/EÜ, mis käsitleb [EÜ] artikli 82 kohaldamise menetlust (juhtum COMP/33.133 – C: naatrium-karbonaat – Solvay), artiklis 2 Solvay SA-le määratud trahvi suuruseks 19 miljonit eurot.**

2. **Jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata.**

3. Jätta hageja kohtukulud tema enda kanda ja mõista temalt välja 95% Euroopa Komisjoni kohtukuludest.

4. Jätta 5% komisjoni kohtukuludest tema enda kanda.

Meij Vadapalas Dittrich

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 17. detsembril 2009 Luxembourgis.

Allkirjad

Sisukord

Vaidluse aluseks olevad asjaolud . . . . . II - 4638

Menetlus . . . . . II - 4653

Poolte nõuded . . . . . II - 4658

Õiguslik käsitlus . . . . . II - 4659

1. Nõuded, mille eesmärk on vaidlustatud otsuse tühistamine . . . . . II - 4660

Esimene väide aja möödumise kohta . . . . . II - 4660

Esimene osa, mis puudutab aegumisnormide ebaõiget kohaldamist . . . . . II - 4660

– Poolte argumendid . . . . . II - 4660

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4662

Teine osa, mis puudutab mõistliku aja põhimõtte rikkumist . . . . . II - 4667

– Poolte argumendid . . . . . II - 4667

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4670

Teine väide, et on rikutud olulisi menetlusnorme, mille järgimine oli vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel ja kinnitamisel nõutav . . . . . II - 4675

Esimene osa, mis puudutab kollegiaalsuse põhimõtte rikkumist . . . . . II - 4676

– Poolte argumendid . . . . . II - 4676

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4677

Teine osa, mis puudutab õiguskindluse põhimõtte rikkumist . . . . . II - 4679

– Poolte argumendid . . . . . II - 4679

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4680

Kolmas osa, mis puudutab hageja õiguse olla uuesti ära kuulatud rikkumist . . . . II - 4683

– Poolte argumendid . . . . . II - 4683

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4685

Neljas osa, mis puudutab konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomiteega uuesti konsulteerimata jätmist . . . . . II - 4687

– Poolte argumendid . . . . . II - 4687

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4688

Viies osa, mis puudutab konkurentsi piiravat tegevust ja turgu valitsevat seisundit käsitleva nõuandekomitee õigusvastast koosseisu . . . . . II - 4690

– Poolte argumendid . . . . . II - 4690

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4690

Kuues osa, mis puudutab määrust nr 17 rikkudes saadud dokumentide kasutamist II - 4691

– Poolte argumendid . . . . . II - 4691

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4694

Kaheksas osa, mis puudutab erapooletuse, hea halduse ja proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist . . . . . II - 4697

– Poolte argumendid . . . . . II - 4697

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4698

Kolmas väide, et geograafiline turg on valesti määratletud . . . . . II - 4699

Poolte argumendid . . . . . II - 4699

Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4701

Neljas väide, et puudub turgu valitsev seisund . . . . . II - 4705

Poolte argumendid . . . . . II - 4705

Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4708

Viies väide, et turgu valitsevat seisundit ei ole kuritarvitatud . . . . . II - 4714

Esimene osa, mis puudutab hinnaalandust lisakoguselt . . . . . II - 4714

– Poolte argumendid . . . . . II - 4714

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4716

Teine osa, mis puudutab Saint-Gobainile tehtud „kontserni” hinnaalandust . . . . II - 4723

– Poolte argumendid . . . . . II - 4723

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4725

Kolmas osa, mis puudutab ainuõiguslikke kokkuleppeid . . . . . II - 4727

– Poolte argumendid . . . . . II - 4727

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4728

Neljas osa, mis puudutab konkurentsiklausleid . . . . . II - 4732

– Poolte argumendid . . . . . II - 4732

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4733

Viies osa, mis puudutab etteheidetava tegevuse diskrimineerivat laadi . . . . . II - 4734

– Poolte argumendid . . . . . II - 4734

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4735

Kuues väide, et on rikutud õigust tutvuda toimikuga . . . . . II - 4737

Esimene osa, mis puudutab süüstavatele dokumentidele juurdepääsu puudumist . II - 4739

– Poolte argumendid . . . . . II - 4739

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4739

Teine osa, mis puudutab kaitse jaoks tarvilike dokumentide esinemist toimikus sisalduvate dokumentide hulgas, millega hageja tutvus menetlust korraldavate meetmete raames . . . . . II - 4741

– Asjakohane geograafiline turg . . . . . II - 4742

– Asjaomase toote turg . . . . . II - 4743

– Turgu valitseva seisundi esinemine . . . . . II - 4744

– Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine . . . . . II - 4745

Kolmas osa, mis puudutab asjaolu, et hageja ei saanud tutvuda kogu toimikuga . . II - 4748

– Poolte argumendid . . . . . II - 4748

– Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4749

2. Nõuded trahvi tühistamise või vähendamise kohta . . . . . II - 4757

Esimene väide, et rikkumiste raskust on valesti hinnatud . . . . . II - 4757

Poolte argumendid . . . . . II - 4757

Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4759

Teine väide, et rikkumiste kestust on valesti hinnatud . . . . . II - 4764
Poolte argumendid . . . . . II - 4764
Üldkohtu hinnang . . . . . II - 4764
Kolmas väide, et esinevad kergendavad asjaolud . . . . . II - 4765
Esimene osa, mis puudutab korduvuse puudumist . . . . . II - 4765
Teine osa, mis puudutab hageja koostööd komisjoniga . . . . . II - 4766
Kolmas osa, mis puudutab hageja õiguspärase ootuse ja hea usu kaitset . . . . . II - 4768
Neljas osa, mis puudutab õiguskindluse põhimõtet . . . . . II - 4769
Viies osa, mis puudutab komisjoni „üllatavat hoiakut” . . . . . II - 4770
Neljas väide, et trahv on ebaproportsionaalne . . . . . II - 4770
Viies väide aja möödumise kohta . . . . . II - 4772
Kohtukulud . . . . . II - 4774